

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΑ

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΤΥΠΩΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΕΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ



ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ, ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ



ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΕΝ ΤΗ, ΙΕΡΑ, ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ

ΕΤΟΣ ΤΡΙΤΟΝ
1928

Ε.Υ.Δ. της Κ.Τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΜΑΞΙΜΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΣΤΗΛΙΤΕΥΤΙΚΟΣ

ΚΑΤΑ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΟΥ ΕΠΙΚΛΗΘΕΝΤΟΣ ΣΚΥΛΛΟΣΟΦΟΥ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝΑΠΟΣΤΗΣΑΝΤΩΝ ΑΥΤῶ ΕΙΣ ΙΩΑΝΝΙΝΑ ΕΝ ΕΤΕΙ 1611

ΜΕΤΑ ΣΧΕΤΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

ΥΠΟ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Μ. ΣΑΡΡΟΥ

Δ. Φ. Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβούλου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Α'

*Βίος καὶ δράσις Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου
ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Ἰωαννίνοις.*

Μάξιμος ὁ Πελοποννήσιος ἦτο εἰς τῶν διαπρεπεστάτων ὀρθοδόξων θεολόγων καὶ ἱεροκηρύκων τῆς τελευταίας δεκαετίας τοῦ 15' καὶ τῆς πρώτης εἰκοσαετίας τοῦ 16' αἰῶνος.

Περὶ τοῦ τόπου τῆς γεννήσεως, τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τοῦ σοφωτάτου τούτου ἀνδρὸς δὲν ἔχομεν ἑπαρκεῖς πληροφορίες.

Ἐκ τοῦ προλόγου τῶν ἀνεκδότων εἰσέτι Ὀμιλιῶν του εἰς τὰς Κυριακὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ μαθαίνομεν ὅτι ἦτο μαθητῆς τοῦ ἐπιφανοῦς Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Μελετίου τοῦ Πηγᾶ¹. Τῷ 1590 διέτριβεν ἐν Βενετίᾳ πρὸς ἐπαύξησιν τῶν γνώσεών του², ἔνθα ἐσπούδαζε καὶ ὁ μετέπειτα ἀναδειχθεὶς περικλεῆς Πατριάρχης Κύριλλος ὁ Λούκαρις, σταλεὶς μετ' ἐκείνου πάντως ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Μελετίου. Ἀπὸ τοῦ 1598 μέχρι τοῦ 1603³ ἦτο

¹) Τὸν Πρόλογον τῶν Ὀμιλιῶν τοῦ Μαξίμου, ἰδὲ ἐν ἡμετέρῳ Παλαιογραφικῷ Ἐργῶν (ἐν Κωνσταντινουπόλει 1914) σελ. 75 κέ.

²) Ν. Κατράμη Φιλολογ. Ἀνάλεκτα Ζακύνθου (1881) σ. 122 κ. ἑ.—Β. Μυστακίδης ἐν Πανασσῶ κ. 10φ (1886) σ. 165 κέ.

³) Ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 40 (128, 355) κώδικι τῆς Πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης Καίρου φέρεται ἡ Τέλει ἐχρήσατο τὸ παρὸν α -η ἐπὶ δεκάτη τοῦ ρφ'η' (=1598) ἔτους τῆς ἐπιδημίας Χριστοῦ ζρζ' κοσμογονίας ἡμέρα ςη ἐν Ἀλεξάνδρου ὑπὸ Μαξίμου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας». Πρὸβλ. Gardthausen σ. 257. Γ. Χαριτάκη, Κατάλογος χρονολογημένων κωδίκων τῆς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης Καίρου ἐν Ἐπετηρίδι Ἑταιρείας Βυζαντινῶν σπουδῶν ἔτος Δ' (1927) σ. 1529.—Ἐν Σπυρ. Λάμπρου Κατάλογῳ τῶν

ἀρχιδιάκονος τοῦ εἰρημένου Πατριάρχου καὶ διδάσκαλος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, εἶτα δὲ μέγας λογοθέτης τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, ἀνεψιοῦ καὶ διαδόχου τοῦ ἀποθιώσαντος κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1603 Πατριάρχου Μελετίου τοῦ Πηγᾶ.

Κατὰ Μάϊον τοῦ 1608 ὁ Πατριάρχης Κύριλλος ἀπέστειλε τὸν Μαξίμον εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς συλλογὴν ἐράνων ὑπὲρ τοῦ ἐν μεγάλαις χρεαίαις εὐρισκομένου πατριαρχικοῦ θρόνου Ἀλεξανδρείας, συστήσας αὐτὸν δι' ἐπιστολῶν θερμῶν πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Νεόφυτον καὶ ἄλλους ἐξέχοντας κληρικούς τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου. Ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ταύταις ὁ Κύριλλος ἐξαίρει τὴν σοφίαν τοῦ Μαξίμου ¹.

¹ Ἀγιορειτικῶν κωδίκων (Cambridge 1900) ἀρ. 4473 (352 τῆς Μονῆς Ἰβήρων) εἰς τὸ τέλος τῶν ἔργων Μελετίου Ἀλεξανδρείας ἀέρεται «Ἐν Αἰγύπτῳ γὰρ ἔτει σωτηριῶ (=1603) χειρὶ Μαξίμου ἀρχιδιακόνου Ἀλεξανδρείας ἐκ τῶν ἰδίων γραμμάτων τοῦ μακαριωτάτου Ἀλεξανδρείας κυρίου Μελετίου τοῦ πατρὸς ἡμῶν κθ' Ἰουλλίου» - Πρὸβλ. καὶ Ἀνδρον. Δημητροκοπούλου Προσθήκας καὶ Διορθώσεις εἰς τὴν Νεοελλην. Φιλολογ. Κ. Σάθα σ. 35.

¹ Τὰς ἐπιστολάς Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως ἐξέδωκε τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ κώδικος τοῦ Βαταβικοῦ Λογδούνου ὁ Aymon τῷ 1708 καὶ τὸ δεύτερον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Lettres anecdotes de Cyrille Lucar*, Amsterdam 1718. Εἶτα ἐδημοσίευσεν αὐτάς ἐκ τοῦ αὐτοῦ κώδικος τοῦ Λογδούνου συμπληρώσας τὴν συλλογὴν καὶ ἐξ ἄλλων Βιβλιοθηκῶν ὁ E. Legrand ἐν *Bibliographie Hellénique* Paris 1896 t. IV ἀπὸ σελ. 175 κ. ε. - Πρὸβλ. καὶ Σ. Λάμπρου Ν. Ἑλληνομνήμ. τόμ. IB' σ. 417 κ. ε. καὶ τόμ. IΓ' σ. 137. Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται περιέχονται καὶ ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 10 κώδικι τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως, ὃν περιέγραψεν ὁ Α. Παπαδόπουλος - Κεραμεὺς ἐν τῷ Παραρτήματι τοῦ Κ-ΚΙ' τόμου τοῦ Ἑλ. Φιλ. Συλλόγου (1892) σ. 82 κ. ε. Ἐξ αὐτοῦ ἀνεδημοσιεύσαμεν καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ *Παλαιογραφικῷ Ἐράνῳ* ἡμῶν σελ. 78 ἀποσπάσματα τινὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν Μαξίμον. - Λίαν ἐνδιαφέρουσαι εἶναι αἱ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Legrand ὑπ' ἀρ. 60, 70, 71, 72 «ἐξ Αἰγύπτου ξρις, (1606) Σκιρροφοριῶνος εἰκάδι» ἐπιστολαί, ἡ ὑπ' ἀρ. 73 «Σκιρροφοριῶνος ἐνάτη ἐπὶ εἰκάδι, ἡ ὑπ' ἀρ. 74 «Κύριλλος Μαξίμω ξρις» Ἐκατομβαιῶνος δεκάτη, ἡ ὑπ' ἀρ. 76, 77 καὶ 78 ξρις Ἐλαφηβολιῶνος ἐνάτη Ἰσταμένου καὶ ἡ ὑπ' ἀρ. 79 «Κύριλλος Μαξίμω τῷ Ἱερομονάχῳ ἐν Αἰγύπτῳ ξρις Μουνυχιῶνος ἐνάτη ἐπὶ εἰκάδι», Ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 72 ἐπιστολῇ (Legrand *Bibl. Hel.* IV σ. 218—9) ὁ Κύριλλος πρὸς τὸν Ἱερομόναχον Ἀβρανοῦμ (εἰς Κωνσταντινούπολιν) γράφει: «Μαξίμος ἀφίκεται πρὸς ὑμᾶς ὑπηρεσίας πληρώσων, πῆ μὲν ἰδίας, πῆ δὲ ἡμετέρας, ὑμῶν δὲ τῶν φίλων ἀπολαύσων τῆς παρουσίας, καὶ οὗ ἡμῖν ὑστερεῖσθαι εἴμαρται ἀπφκισμένοις αὐτὸς τρυφήσει ξυνδιατρίβων ὑμῖν καὶ συνεχῶς ἀκούων τῶν αὐτόθι σοφῶν, καὶ ἀφθονέστερον τὸ γλυκὺ μάθημα τῆς φιλοσοφίας ἀντλῶν. Τοῦτο δ' ἔσται νῆ τὴν ἀλήθειαν, ὃ καὶ τὰ μάλιστα εὐφρανεῖ τὸν ἄνδρα μόνον εἰπου τι ἀξίον τῆς ἐκείνου γένηται ἀκοῆς. Ὁ γὰρ ἀνὴρ οὐδ' αὐτὸς ἀγνοεῖς ὅσον δξὺς καὶ πρὸς ἑκατέραν τὴν φιλοσοφίαν ἐπιτήδειος πέφυκε κάκ πρώτης ἀφετηρίας οὗ δύσκολον εἰδέναι αὐτῷ τίς ἂν ᾖ, φ' ἀρμόσειε καὶ τῶνομα καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ σοφοῦ» εὐ δ' ὁμως ἔξει κοινωνὸν ἐν πάσι καὶ σπουδάζων καὶ σπουδαζόμενος καὶ εἰπου δεήσεις καὶ συμφοιτητήν». — Ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 70 (Legrand *Bibl. Hel.* IV σ. 246) ὁ Κύριλλος γράφει Μιχαήλῳ τῷ Ἐκκλησιάρχῳ: «Ὁ λογιώτατος Μαξίμος ὁ ἡμέτερος λογοθέτης, ἀνὴρ Ἑλλήν καὶ παιδείας μετέχων τῆς ἀληθοῦς στέλλεται ἐφ' ὑμετέραν χρείαν... φιλήσεις δὲ τὸν ἄνδρα καὶ δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν σοφίαν, καθ' ἣν ἀξίος πρὸς ὄντινα οὐδ' ἐπιλλῆσθαι τῶν αὐτόθι...». — Ἐν τῇ 71 «Τοῖς ἀπανταχοῦ (Legrand σ. 247)

Κατὰ τὴν μετάβασιν τοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Μάξιμος περιπασὼν εἰς χεῖρας πειρατῶν Φράγκων καὶ ἀπαχθεὶς εἰς Ἰταλίαν ἐστερήθη τῶν πάντων, ὡς πληροφοροῦμεθα ἐκ τῶν εἰρημένων ἐπιστολῶν τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου¹.

Ποῦ μετέβη εὐθὺς ἐξ Ἰταλίας ὁ Μάξιμος καὶ πόθεν ἔγραψε τῷ Πατριάρχῃ Κυρίλλῳ ὀλοφυρόμενος διὰ τὴν συμφορὰν τοῦ καὶ ἐκφράζων τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ὅπως ἐπανέλθῃ εἰς Αἴγυπτον, δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐξακριβώσωμεν. Ὁ Πατριάρχης Κύριλλος ἀπαντῶν τῷ Μαξίμῳ τῇ 29 Μαρτίου 1609 τὸ μὲν παραμυθεῖται αὐτὸν δι' ὅσα ἔπαθε κατὰ τὸ ναυάγιόν του, τὸ δὲ καὶ πικρῶς ἐλέγχων αὐτὸν τῷ ὑποδεικνύει νὰ μὴ ἐπανέλθῃ πλέον εἰς Αἴγυπτον, ὅπου εἶναι ἀνεπιθύμητος².

«... Ἀναγκαζόμεθα ἀποστεῖλαι τὸν λογιώτατον μέγαν λογοθέτην τοῦ ἀγιωτάτου καθ' ἡμᾶς θρόνου, τὸν κύριον Μάξιμον, τοῖς παροῦσιν ἐφοδιαζόμενον ἡμετέροις πατριαρχικοῖς γράμμασιν, εἰ καὶ ἀρκετὴ ἦ τε σοφία τοῦ ἀνδρός καὶ ἡ γλῶττα πᾶσιν ὑμῖν τὰ καθ' ἡμᾶς ἐξηγήσασθαι, καὶ εἰς οἶκτον τὰ ὑμέτερα σπλάγγνα κινήσαι...»

¹) «Ἀβδακὸν τῷ Ἱερομονάχῳ Κυρίλλῳ.

Οὐδέ σε ἀγνοεῖν οἶμαι, παρὰ τῶν πρὸς ὑμᾶς ἀφιξαμένων ἀκούσαντα, οἷα περισπάρῃ συμφορᾷ, οὐ πρὸ πολλοῦ, Μάξιμος ὁ διδάσκαλος τῶν νηῶν τι ἐπιβὰς τ(ῶν) βασιλικῶν, καὶ πλέων εὐθὺ τῆς βασιλευούσης ὅσον δ' ἀπροσδόκητον τοσοῦτον χεῖρον ἦν τὸ κακόν, ὃ μέχρι καὶ τούτου οὐκ ἔληξεν, ἐπεὶ μὴ ἀφεθεὶς ἐν τινι τόπῳ ἐξελεῖν τῶν ἐγγύς που κειμένων, καὶ παρακληθῆναι, ὡς εἰκὸς γυμνὸν ἀν(θρώπ)ον, καὶ τῶν ἰδίων ἀπάντων ὑστερημένον. ἠπειχθη παρὰ τῶν τὸν Θεόν μὴ φοβουμένων ἐκείνων ληστῶν. τὴν Ἰταλίαν ποντοποροῦντα ζητεῖν, καὶ περινοστεῖν μετὰ καὶ ἄλλων, οὓς εἶχε παρ' ἑαυτῷ, καὶ κηδεμονί(ας) τῆς παρ' ἐκείνου δεομένων. Οὐδ' οἶδαμεν πῆ νῦν Μάξιμος, ἢ τί πράττει· προσδοκῶμεν δὲ καθ' ἡμέραν, εἰπου καὶ ἀκούσαιμὲν τι ἀγαθόν, καὶ τῷ Κυρίῳ εὐχαριστήσαι. Ἐκείνῳ παρεῖξαμεν καὶ γράμματα πρὸς σέ, ἀλλ' ἐκ τοιαύτης αἰτίας ἀπώλετο... Ἐρρωσο Ζριζ' Ἐλαφηβολιδῶνος ἐνάτη Ἰστομένου». (Legrand Bibl. Hel. t. IV σ. 264 ἐπιστολὴ 77η. Πρβλ. καὶ ἐπιστολὰς τοῦ αὐτοῦ Πατριάρχου πρὸς τὸν Οἰκουμηνικὸν Πατριάρχῃν Νεόφυτον Legrand, ἐνθ. ἀν. t. IV σ. 268—4 καὶ πρὸς τὸν Μέγαν Ἐκκλησιαρχῆν Μιχαῆλον σελ. 255).

²) Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη (ὑπ' ἀρ. 79 Legrand Bibl. Hel. t. 289) ἔχει ὧδε:

«Κύριλλος Μαξίμῳ τῷ Ἱερομονάχῳ

Οὐκ οἶμαι δεῖν σε πάντως διδαχθῆναι, ὑποκεισθαι μεταβολῇ τὰ ἀν(θρώπ)ινα, ἐπεὶ τοιοῦτῳ ποτὲ πρὸς ἡμᾶς καὶ αὐτὸς ἐχρήσῃ ἐπιχειρήματι, ἐν Δαμοσῳ δὲ τις, ὅτε δι' ἐπιστολῆς ἐπειράσῃ τὴν ἡμετέραν λύπην παραμυθεῖσαι, γράψας μόνων τῶν ἀγεινῆτων εἶναι τὸ ἀμετάβλητον, καὶ ὅσα καθεξῆς. Τοῦτο δὲ σιωπῇ παροδοῦναι, καὶ μάλ' εἰκότως οὐχ ἦγῃναι. Πῶς τοσοῦτον φιλοσοφήσας τότε περὶ τῆς τῶν γῆινων μεταβολῆς, νῦν ὡς περ σεαυτοῦ, ἢ τῶν πρὸς σὺ πρὸς ἡμᾶς ἐπιληθεὶς, ἀθυμεῖς ἐν οἷς γράφεις, καὶ κατολοφύρη, λίθῳ συμφορᾷς προσκόψας μικρῷ, καὶ ἡλῶ τύχης οὐκ ὀξέως ἐτομωμένῳ περιπαρεῖς; ἂ οὐκ ἦν δυνατὰ, ἀνδρὸς σοφίαν ἐπαγγελλομένου, μετακινήσαι ψυχὴν, γενναίαν εἶναι ὀφείλουσαν ἐν τοῖς τοιοῦτοις. Ὁ γὰρ χεῖρον ἦν ἐν τοῖς σοῖς δεινοῖς, ὃ κίνδυνος ἦν· τοῦ δὲ κινδύνου ἀποδράντος ἐν ἀκαρεῖ, καὶ σοὶ μὲν ἐποπειλήσαντος ἐν ἀρχῇ, ὑστερον δὲ προσελάσαντος¹, οὐκ ὄφειλες ὑπερβαλλόντως ἀγανακτεῖν.

¹) Ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 10 κώδ. τοῦ ἐν Κ/πόλει Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου, ἀντὶ τοῦ παρὰ Legrand προσγράψαντος.

Ε. Μ. της Κ. τ. Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Περαιθὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου ὁ Μάξιμος ἐγκατεστάθη εἰς Ἰωάννινα, ἔνθα εὐρίσκομεν αὐτὸν κατὰ τὸ ἔτος 1611, καθ' ὃ ἐγένετο ἡ στάσις τοῦ Διονυσίου, μέχρι τοῦ 1615. Ἐν Ἰωαννίνοις ὁ Μάξιμος ἐδίδασκε πιθανῶς ἐν τῇ σχολῇ τῶν Φιλανθρωπινῶν καὶ ἐκήρυττε τὸν θεῖον λόγον¹⁾. Ἐνταῦθα φαίνεται ὅτι κατήρτισε μεταξὺ ἄλλων λόγων καὶ τὸ κείμενον τῶν ἀξιολόγων αὐτοῦ *Ὁμιλῶν εἰς τὰς Κυριακὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ*²⁾.

Πότε ἀνεχώρησεν ἐξ Ἰωαννίνων ὁ Μάξιμος, ποῦ μετέβη καὶ πῶς

ὥστε καὶ κωλυθῆναι σε (ὡς φῆς) ὑπὸ τῶν δσκούων δσα σοι ξυνέβη, πρὸς ἡμᾶς γράψαι. Οὐκ ἄλλως γὰρ εἰῶθεν, ἐξ ὧν ὀρώμεν φέρεσθαι τὰ ἡμέτερα, ἃ πῆ φύγη τις, ὥστε πρσκαίρα καὶ φθαρτὰ καὶ πάσης δυσθεραπέυτου ἀνωμαλίας μετέχοντα μὴ κατανοεῖν; καὶ διὰ τοῦτο ἀγαθὸν ἐστὶ πεποιθέναί ἐπὶ Κ(ύριον) τῶν λοιπῶν καταφρονήσαντας, καὶ θαλάσσης ἠχρῦσης, καὶ γῆς τυρασσομένης, ἐκεῖνον ἔχειν καὶ δύναμιν καὶ βοηθὸν καὶ κατιφυγῆν, δύσκολον τότε τὰ κακὰ διελεῖν τῶν ὀστέων, εἰ καὶ μέχρι σαρκ(ός). Εἰ δέ σοι βίρῦ ἐδοξε γυμνωθῆναι, κἀν τούτῳ πολλῶν ἄλλων Χριστιανῶν πῶσις ἔδει σου κουφίσαι τὸν λογισμόν, ὑπὸ τῶν ληστῶν πᾶσαν τῆς πρσκαίρου ζωῆς ταύτης τὴν ἐλπίδα ἀφιρεθέντων, ὧν τινὰς καὶ αὐτὸς εἰς Ἀλεξάνδρειαν πλέοντας καὶ ἀποπλέοντας οὐδαμῶς ἀγνοεῖς. Ἰκὶ δέ τὸ ὕστερηθῆναι τῶν ὧν μετὰ σεαυτοῦ εἶχες βιβλίων, τὰ βιβλίε κλῆν ὀλίγων σὰ οὐκ ἦν, τῆς ἐκκλησίας ἦν, καὶ ἀπώλεσας οὐ σὺ ἀλλ' ἡ ἐκκλησία, δσα εἶχες ἀνευ εὐλογίας λαθῶν, ἀφ' ἡμῶν κρύψας | δσα χειρόγραφα ἦν, καὶ τοῦ τύπου τὰ ἐκλεκτὰ, ναὶ δὴ καὶ αὐτὸν τὸν Στρωματέα τοῦ μακαρίτου, ὃν ἔλεγες ἐτασθεῖς παρ' ἡμῶν, πυρὶ ἀναλωθῆναι, εἶτα σὸν γραμματίον εὑρεθέν, ἐν ᾧ μετὰ ἄλλων βιβλίων, ἐξ Ἀλεξάνδρειαν παρὰ σοῦ σταλέντων, καὶ ὁ Στρωματέα; τοῦ Μελετίου ἐσυνάπτειτο, ἠλεγξε τὴν σὴν προαίρεσιν, ἣεις ἐμοὶ μὲν καὶ ἐξ ἄλλων τεκμηρίων ἐγνώσθη οἷως δέεσται πρὸς τὴν ἡστέραν ἀρχὴν, ἀλλ' ἐκφαντικώτερον, ἐξ ἧς ἐνδομυχαῖτό σοι βουλή;ς, ἠλικόκι τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Σιναίου Ὁρους ἐπιναυθῆναι, λόγοις ἀφρόνων πεισθέντι καὶ νῦν παρ' ἐκείνοις παροιμία τὸ πρᾶγμα, καὶ τινος ἠκουσα τῶν ἐξ αὐτῶν, παρόντων καὶ ἄλλων, εἰπόντος αὐτολεξεί: «τοσοῦτου ἀξίον εἶναι τὸ πτραχῆλιον ἐνό; ἐκίστου ἱερομονάχου τῶν ἡμετέρων καὶ Γραμματικὴν μὴ εἰδότος, ὡς καὶ τοῦ ἐπιστήμονος» καὶ διὰ σὲ πάντως τὸν λόγον ἐπέγνων εἰρησθαι. Γράφω δέ σοι τοῦτο ἵνα καταλάβῃς ὅσον σοι κέρδος ἐκ τούτου, καὶ ὄλως σκοπός μοι σημάναί σοι, ὅτι πάνυ σεαυτῷ θυρρήσας πάσχεις δσα πάσχεις, καὶ χεῖρω σοι παραχωρηθήσεται εἰ μενεῖς ἀδιόρθωτος, ὃ σοι ἀπεύχομαι. Καὶ νῦν ἐν οἷς ἐπαθες, ἀπολέσας ἃ εἶχες, οὐ δεῖ σε λυτεῖσθαι· ὀλίγα γὰρ ἦν τὰ σὰ καὶ μὴ δυσχέραινε ταῦτα παρ' ἡμῶν ἀναγινώσκων· Κρίνω γὰρ σοι μᾶλλον δηλῶσαι, ὃ τι ἀληθές ἐστὶν ἡ κρύψαι· ὡς καὶ περὶ τῆς ἧς γράφεις σῆς ἐλεύσεως, ἧτις ἐμοὶ οὐ καταθύμιος ἐσται, βαθεῖαν ἄγοντι εἰρήνην ἀπόντος σου, ἧς οὐκ ἠξιώθην παρόντος. Ὅθεν σοι κατ' ἀπόφασιν γράφομεν, εἰ μὲν ἄλλοθι ἀναπαυθῆναι δυνηθῆς (ὡς καὶ δύνασαι) ἀπόστηθι τῆς ἡμετέρας συνοδίας, ἢ οὐ μέχρι τέλους κἀν ὀλίγον χρόνον, καὶ ἀπέχοντά σε φιλήσομεν, καὶ ὀλη σοι δυνηθῶμεν χεῖρα ὀρέξαι αἰτηθέντες, οὐ παραβλέπομεν· εἰ δέ ἀνακάμψαι πρὸς ἡμᾶς βουληθῆς, σὲ οὐ τοιοῦτον βουλόμεθα, οἷον εἶχομεν, ἀλλὰ ταπεινότερον καὶ ὑπήκοον ἐν πᾶσιν, ὡς δεῖ δούλον καὶ ὑπηρέτην ὑπακούοντα δεσπότη. Καὶ πρὸς τούτοις τὸν σὸν ἀνεψιὸν ἀπὸ σοῦ πέμψεν, λαθὴ γὰρ ἐσται σκανδάλου. Ταύτης οὖν τῆς ἡμετέρας βουλῆς ἡσθημένος, ἀγαθῇ τύχῃ ἀνάκαμπε καὶ προσδοκῶμέν σε· Ἐρρωσο·

Ἐν Αἰγύπτῳ, Ἱερὶ Μουνυχιῶνος ἐνάτη ἐπὶ εἰκάδι. [= 29 Μαρτίου 1609].

¹⁾ Ἰδὲ Στηλιτευτικὸν κατὰ Διονυσίου σελ. 197.

²⁾ Ὁ Ν. Τσαγαράς ἐν Παρνασσῷ τόμ. 10ῳ (1886) σελ. 185 κ.έ. γράφει: «Ὁ Μάξι»

διήλθε τὸν μετέπειτα βίον του δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐξακριβώσωμεν. Κατὰ τὸ 1620 φαίνεται ὅτι ἔζη ἐν Ἱεροσολύμοις¹ κατὰ δὲ τὸ 1621 φαίνεται ὅτι διέτριβεν ἐν Ἑλλάδι, πιθανῶς δὲ ἐν Πελοποννήσῳ².

**Συγγράμματα Μαξίμου.—Ὁ Στηλιτευτικός λόγος
κατὰ Διονυσίου εἰς Ἰωάννινα.**

Ὁ Μάξιμος συνέταξε πολλὰς ἀξιολόγους πραγματείας, θεολογικὰς τὸ πλεῖστον, αἷ ἀναφέρει ὁ Δοσίθεος Πατριάρχης Ἱεροσολύμων³ ὁ Ζαβείρας⁴, ὁ Ph. Meyer⁵ λεπτομερέστερον, καὶ ἄλλοι. Τινὲς ἐκ τῶν μὴ μνημονευομένων διατριβῶν τοῦ Μαξίμου φαίνονται ἐν τοῖς κατωτέρω ἀναφερομένοις Ἀγιορειτικοῖς Κατάλογοις τοῦ ἀοιδίμου διδασκάλου ἡμῶν Σπ. Λάμπρου, καὶ τῷ κώδικι τοῦ ἐν Κ/πόλει Ἀγιοταφιτικοῦ Μετοχίου.

Ἐξέχουσαν θέσιν κατέχουσι μεταξὺ τῶν ἔργων τοῦ Μαξίμου τὸ *Κατὰ Δατίνων ἐγχειρίδιον*, ἐκδοθὲν ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1708, καὶ αἱ ἀνέκδοτοι εἰς τὰς Κυριακὰς δλου τοῦ ἐνιαυτοῦ ἑβδομήκοντα τέσσαρες ὀμίλια, ὧν τὸ κείμενον, ὡς εἴρηται, κατήρτισεν ἐν Ἰωαννίνοις τῷ 1614⁶.

μος οὗτος ἐκ ποίου μέρους τῆς Πελοποννήσου κατήγετο δὲν γινώσκω, διότι οὐδεὶς λέγει περὶ τῆς ἰδιαιτέρας τοῦ πατρίδος... ἐκ τῶν ἐρευνῶν μου τοῦτο μόνον ἐξηκρίβωσα, ὅτι διηύθυνε τὴν ἐν Ἰασιῳ ἐλληνικὴν σχολήν, ὅπου ἐκλήθη ἡ ἐστάλη νὰ διευθύνῃ τὴν τῶν Φιλανθρωπινῶν ἐν τῇ νήσῳ τῶν Ἰωαννίνων, ἐνθα καὶ συνέγραψε τὰς εἰρημένας ὀμιλίας.—Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου Ν. Κατραμῆς ἐν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθεῖσι (1831) *Φιλολογικοῖς ἀναλόγοις* Ζακύνθου σελ. 122—124 γράφει, χωρὶς νὰ παρέχῃ πειστικὰς ἀποδείξεις, ὅτι ὁ Μάξιμος ἐδίδαξεν ἐν Ζακύνθῳ ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ ἔγραψεν ἐκεῖ τὰς ὀμιλίας του.

¹) Κατ' Ἀνδρόνικον Δημητρακόπουλον ἐν *Προσθήκαις καὶ διορθώσεσιν* εἰς τὴν Νεοελλ. Φιλολ. Κ. Σάθα (1871) σ. 35 καὶ ἐν *Ὁρθοδόξῳ Ἑλλάδι* (1872) σ. 146.

²) Ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 60 (259) κώδικι τῆς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης Καίρου φέρεται: «Ἐγρᾶφη καὶ παρὰ τοῦ σοφωτάτου διδασκάλου κυρίου Μαξίμου ἐπὶ ἔτους Ἱρρη' καὶ ἀπὸ Χριστοῦ αἰκα' ἐν Ἑλλάδι, ἀπὸ δὲ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Κυριλλοῦ ἐγρᾶφη ἐπὶ ἔτους Ἱρρθ' ἀπὸ Χριστοῦ αἰλβ'». (Γ. Χαριτάκη, Κατάλογος κωδίκων τῆς Πατριαρχ. βιβλ. Καίρου ἐνθ. ἀνωτ.).

Ἐν τισὶ τῶν Ὀμιλιῶν τοῦ ἡμετέρου Κώδικος τοῦ Μαξίμου, ὃν περιεγράψαμεν ἐν Παλαιογραφικῷ Ἐργᾶν ἡμῶν σελ. 80 φέρεται ἐπιγραφὴ Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου καὶ Στουδίτου ὀμίλια... ἐν ἄλλαις «τοῦ αὐτοῦ σοφωτάτου κυρίου Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου» καὶ ἐν ἄλλαις συνηθέστερον «τοῦ αὐτοῦ κυρίου Μαξίμου καὶ Στουδίτου».

³) Ἐν τῇ «Ἱστορίᾳ περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων» ἐν Βουκουρεστίῳ 1715 (σελ. 1180)

⁴) Ἐν Νέῳ Ἑλλάδι, Ἀθῆναι 1872 (σελ. 454—455).

⁵) Dr Ph. Meyer, *Die theologische Litteratur der griechischen Kirche in sechzehnten Jahrhundert* Leipzig 1899 (σελ. 103—4, καὶ 134).

⁶) Πλεῖστα ἀντίγραφα τῶν Ὀμιλιῶν του φέρουσι ἐν τέλει τοῦ προλόγου του «αἰκδ' (=1614) Μαρτίου ζ' εἰς Ἰωάννινα».

Ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 109 κώδικι Ἀλεξίου Κολυβά, τῷ περιέχοντι Διδαχὰς τοῦ Μαξίμου φέρεται ἐν τέλει (Ν. Ἑλληνομνήμονος τ. II' (1916) σ. 468) «αἰκδ' Χριστοῦ Μαρτίου ζ' εἰς Ἰωάννινα». Πάντως ἡ χρονολογία εἶναι ἐσφαλμένη ἀντὶ τῆς ὀρθῆς αἰκδ', ἐκτεθέντος κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν τοῦ ε' μεταξὺ τοῦ χ καὶ δ.

Ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 1948, 6 κώδικι (184 Μονῆς Φιλοθέου) τῶν Ἀγιορειτικῶν Κωδίκων

Ἐν Ἰωαννίνοις ὁ Μάξιμος συνέταξε (τῷ 1611) καὶ τὸν νῦν τὸ πρῶτον, ὡς νομιζομεν, δημοσιευόμενον ὀλόκληρον «*Στηλιτευτικὸν λόγον κατὰ Διονυσίου καὶ τῶν συναποσιτησάντων αὐτῷ εἰς Ἰωάννινα*» ἅμα τῇ οἰκτρῇ ἀποτυχίᾳ τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος τοῦ ἡρωϊκωτάτου τούτου ἱεράρχου, ὃν δριμύτατα, ὡς μὴ ὄφελε, στιγματίζει ὁ Μάξιμος.

Τὸν στηλιτευτικὸν τοῦτον λόγον τοῦ Μαξίμου εὑρε πρῶτος ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 2 κώδικι τῆς ὀνομαστῆς παρὰ τὸ Πάγγαιον μονῆς τῆς Εἰκοσιφοίνισσης, τῷ περιέχοντι ὀμίλιον τοῦ Μαξίμου, ὁ ἀοιδίμος Α. Παπαδόπουλος-Κεραμεύς, δημοσιεύσας καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου, μετὰ τινων περὶ Μαξίμου καὶ τῆς στάσεως τοῦ Διονυσίου πληροφοριῶν, ἐν τῷ Παραρτήματι τοῦ ΙΖ' (1886) τόμου (ἱστοριολογικῆς ἐπιτροπῆς) τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλην. Φιλολογικοῦ Συλλόγου σελ. 44 κέ. Τότε ὁ Παπαδόπουλος-Κεραμεύς παρετήρησεν ὅτι «ὁ λόγος οὗτος δέον ἡμέραν τινὰ νὰ ἐκδοθῇ ἐντελής, ἐπειδὴ ἐν ταῖς στηλιτευτικαῖς φράσεσιν ὑπάρχουσι καὶ λεπτομέρειαι τινες περὶ τῆς ῥηθείσης ἀποστασίας, ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις προβληματικῆς εἰσέτι οὔσης»¹.

Ἄλλος κῶδιξ περιέχων τὸν στηλιτευτικὸν τοῦ Μαξίμου εἶναι ὁ ἐν τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀγιοταφικῷ Μιστοχίῳ φυλαττόμενος ἀξιόλογος κῶδιξ ὑπ' ἀρ. 29 (νέου) 453 (παλαιοῦ) τῶν «Ὀμιλιῶν εἰς τὰς Κυρια-

Σπου. Λάμπρου (Cambridge 1895—1907), φέρεται ἐν τέλει: «*σχίε*» (=1615) ἐξ Ἰωαννίνων αἰ. Φεβρουαρίου κυρίου Μαξίμου ἀπόκρισις πρὸς τοὺς Ἄρτης».

¹) Καὶ ὁ φίλιτος ἱστοριοδίφης κ. Β. Μυστακίδης ἐνθ' ἄνωτ. (Παρνασσῶ τ. 10φ (1886) σ. 185 κέ.) πληροφορηθεὶς σχετικῶς παρὰ τοῦ Κεραμεύς γράφει: «*Εὐχῆς δ' ἔργον ἦν ἐὰν ἐδημοσιεύετο πλήρης ὁ λόγος οὗτος ὁ διασαφῶν καὶ διευκρινῶν σκοτεινότερον σημεῖον τῆς νεωτέρας ἱστορίας καὶ περιεργότατον ἅμα, τὴν ἀποστασίαν τοῦ Τρίκκης Διονυσίου*».

Τοῦ αὐτοῦ λόγου μικρὰ ἀποσπάσματα ἐδημοσίευσεν ἐκ τοῦ κώδικος τῆς Εἰκοσιφοίνισσης καὶ ὁ *Θωμᾶς Πασχίδης* ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντι ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1887 *Ἱστοριολογίῳ τῶν Ἑλλήνων* (σελ. 96—97). Ὁ Πασχίδης γράφει: «*Τὸν Διονύσιον ὁ Πελοποννήσιος ἱερός Μάξιμος κατέκρινε διὰ λόγον δεινοῦ καὶ βαρυτίμου, ὃν ἀπήγγειλεν ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ τοῦ φρουρίου τῶν Ἰωαννίνων ναῷ*». Τὸ τελευταῖον δ' ὁμοίως τοῦτο δὲν μαρτυρεῖται ὑπὸ τινος, οὐδὲ φαίνεται ἐκ τοῦ λόγου.

Τὸν περιέχοντα τὸν στηλιτευτικὸν τοῦτον λόγον κώδικα τοῦ Μαξίμου ἐζητήσαμεν καὶ ἡμεῖς πρὸς μελέτην μεταβάντες εἰς Εἰκοσιφοίνισσαν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1901, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθημεν νὰ τὸν εὑρωμεν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς. Τῷ 1911 ἐγράψαμεν τῷ ἀοιδίμῳ Μητροπολίτῃ Ἐλευθερουπόλεως Γερμανῷ, ἵνα πληροφορήσῃ ἡμᾶς σχετικῶς. Οὗτος ἐρευνήσας εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Μονῆς ἔγραψεν ἡμῖν ὅτι δὲν εὑρε τὸν κώδικα. Βραδύτερον οἱ Βούλγαροι ἐπιδραμόντες εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν ἤρπασαν καὶ τὰ χειρόγραφα τῆς Εἰκοσιφοίνισσης καὶ τῆς ἐν Σέρραις μονῆς τοῦ Προδρόμου, ὃν ὀλίγα μόνον ἀπέδωκαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν. Ἐξετάσαντες τὸν ἐν τῷ Χριστιανικῷ Μουσείῳ «*Κατάλογον παραλαβῆς χειρογράφων ἐκ Βουλγαρίας*» εἶδον ὅτι περιέχονται ἐν αὐτῷ πέντε κώδικες τῶν Ὀμιλιῶν τοῦ Μαξίμου, ὧν οἱ τέσσαρες ἀπόκεινται ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ, εἰς δ' ἐν τῷ Χριστιανικῷ Μουσείῳ, δὲν εὑρωμεν ὁμοίως μεταξὺ αὐτῶν τὸν κώδικα τὸν περιέχοντα τὸν στηλιτευτικὸν λόγον.

κὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἤγουν ὄλου τοῦ ἔτους», ὃν περιέγραψε συντόμως μὲν ὁ Ἄθ. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς ἐν *Ἱεροσολυμιτικῆς Βιβλιοθήκης τόμ. Δ'* σ. 44, ἐκτενέστερον δ' ἡμεῖς ἐν τῷ *Παλαιογραφικῷ Ἐράνῳ* ἡμῶν σ. 77¹. Ἐκ τοῦ κώδικος τούτου ἀντιγράψαντες (ἀπὸ τῆς 9—11 Σεπτεμβρίου τοῦ 1914) ἐκδίδομεν ἐνταῦθα τὸν στηλιτευτικὸν τοῦτον λόγον τοῦ Μαξίμου.

Εἶναι περιέργον ὅτι, ἐν ᾧ πᾶσαι αἱ ὁμιλίαι, ὡς καὶ τὸ Ἐγχειρίδιον κατὰ τοῦ Σχίσματος τῶν Παπιστῶν, τοῦ Μαξίμου εἶναι συντεταγμένα εἰς δημοδοεστέρην γλῶσσαν, εἰς τοιαύτην δὲ γλῶσσαν μετήνεγκε τῷ 1606 καὶ τὸ κατὰ τῶν Ἰουδαίων σύγγραμμα τοῦ σοφοῦ διδασκάλου του Μελετίου τοῦ Πηγᾶ, τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Δαυὶδ καὶ ἄλλα, ἐν τούτοις τὸν στηλιτευτικὸν συνέταξεν εἰς ἀρχαίαν γλῶσσαν, μιμούμενος τὸν μέγαν αὐτοῦ διδάσκαλον Πατριάρχην Μελέτιον τὸν Πηγᾶν καὶ τὸν διάδοχον ἐκείνου Κύριλλον τὸν Λούκαριν. Πιθανῶς ἐξεφώνησε τὸν λόγον τοῦτον ὁ Μάξιμος ἐν ἀπλῇ γλώσσῃ τὸ πρῶτον, εἶτα δὲ μετέτρεψεν αὐτὸν εἰς ἀρχαιότροπον ῥητο-

¹) Ὁ κώδιξ οὗτος 0,319×0,21 μονόστηλος ἐκ γραμμῶν 81, φυλλ. 370, περιέχει α) Προοίμιον (ἐν φ. 1-24) ἐκτενέστερον τοῦ τῶν ἄλλων κωδίκων ἀρχόμενον: «Μάξιμος ὁ Πελοποννήσιος τοῖς ἀπανταχοῦ εὕρισκομένοις. ἀδελφοῖς ἱερωμένοις τε καὶ λαϊκοῖς ἐν Κυρίῳ χαίρειν αἰεὶ. Ἐπρεπε καθὼς λέγει ὁ Μέγας Χρυσόστομος. » Τέλος «καὶ κάμνει τοὺς ἀνθρώπους εὐδαίμονας: Ἐρρωσθε πάντες ἀμήν: ἀρχὴ μαρτίου ζη εἰς Ἰωάννινα».

β) Τῷ προομίῳ ἔπεται (φ. 25—26) Πίναξ τῶν διδασκῶν, οὗ ἐν τέλει σημειοῦνται τάδε. «Ἴδὸ παρὸν βιβλίον ἐπιτάμην παρὰ τοῦ μεγάλου ρήτορος Θεσσαλονίκης, τοῦ ἡμετέρου υἱοῦ κατὰ πνεῦμα κυρίου Ἀσάνη ἀρχιεπίσκοπου Ἰανουαρίου Ἰνδ. δη. Ὁ Σεργῶν Δανιὴλ» (μονοκονδυλιά) εἶτα ἀκολουθοῦσι (ἐν φ. 27—344) λόγοι ἡ ὁμιλίαι ἐβδομήκοντα καὶ τέσσαρες εἰς γλῶσσαν ἀπλῆν ἀρχόμεναι ἀπὸ τῆς Κυριακῆς μετὰ τὰ Φῶτα. (Ἄρχ.) «Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς. Τούτων ἡ τελευταία (ἐν φ. 119—120) «Λόγος κοινὸς περὶ τῶν μαντευομένων καὶ τῶν δυοίων». [Τοῦτον, ἐνδιαφέροντα ἀπὸ λαογραφικῆς ἀπόψεως, ἔχομεν ἔτοιμον πρὸς προσεχῆ δημοσίευσιν].

γ) «Τοῦ σοφωτάτου Μαξίμου ἱερομονάχου τοῦ Πελοποννησίου Λόγος στηλιτευτικὸς κατὰ Διονυσίου καὶ τῶν συναποσησάντων αὐτῷ εἰς Ἰωάννινα» (φ. 10—347—353). Ἐκ τῆς ἐρυθρῆς μελάνη γεγραμμῆς ταύτης ἐπιγραφῆς, περὶ τὰ μέσα ἴσως τοῦ 15' αἰῶνος ἀπεξέστησαν διαφαινόμεναι αἱ λέξεις «Πελοποννησίου» ἀντικαταστάσα διὰ τοῦ Πελοποννησιώτης καὶ «εἰς Ἰωάννινα». Ἐν τέλει τοῦ στηλιτευτικοῦ, ὃς μόνος ἐξ ὅλων τῶν ἐν τῷ κώδικι ὁμιλιῶν τοῦ Μαξίμου συνετάχθη ἐν γλώσσῃ ἀρχαίᾳ, σημειοῦνται τάδε: «ἀρχὴ Σεπτεμβρίου κδη [ἡμίσεστα δὲ κατὰ συνέχειαν] εἰς Ἰωάννινα ἐγκλείστω μοι ὄντι ταυτὶ γέγραπται Μαξίμου ἱερομονάχου».

δ) Μετὰ τοῦτον φέρεται λόγος «Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν πολλὰ λυπομένων ἐν τεθνεῶσιν, ὅτι οὐ χρῆ λυπεῖσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον χαίρειν», (φ. 358β—370β).

Σημείωσις.—Ἐν τῷ κώδικι τούτῳ τὸ κείμενον εἶναι γεγραμμένον ἄνευ ὑπογεγραμμένης ἐν τῇ δοτικῇ τοῦ ἐνικοῦ τῶν ὀνομάτων τῆς α' καὶ β' κλίσεως καὶ τῷ β' καὶ γ' προσώπῳ τῆς ὑποτακτικῆς τοῦ ἐνικοῦ, ἄνευ κεφαλαίων ἐν τοῖς κυρίοις ὀνόμασι, ἄνευ διαιρέσεως εἰς κεφάλαια, καὶ μετὰ πλημμελεστάτης στίξεως. Εἰς τὸν Στηλιτευτικὸν ἐθέσαμεν τὴν ὑπογεγραμμένην καὶ τὰ κεφαλαία γράμματα ὅπου ἔδει καὶ διορθώσαμεν τὰ ὀρθογραφικὰ λάθη καὶ τὴν στίξιν, θέσαντες ἐν ἑκκοσημειώσει τὰς ἐσφαλμένους γραφὰς τοῦ κώδικος.

ορικὸν γύμνασμα, χάριν τῶν μαθητῶν του, καὶ ὡς παραμόνιμον ὑπόδειγμα ῥητορικοῦ λόγου στηλιτευτικοῦ, ἀποτρεπτικοῦ τῶν, κατ' αὐτόν, φάυλων πράξεων, ὡς γράφει ἐν τῷ προλόγῳ του.

Ὁ Μαξίμος, ὢν ὑπεράγαν συντηρητικὸς ὡς πρὸς τὰ πολιτικά του φρονήματα, καὶ προσεγγίζων, παρὰ τὴν μεγάλην σοφίαν του, τὰ ὅρια τῆς πολιτικῆς δουλοφροσύνης, διακειμένος δὲ δυσμενέστατα καὶ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς (ὡς δὲν ἀποκρύπτει τοῦτο ἐν τοῖς προοιμίοις τῶν Ὁμιλιῶν του ¹ καὶ τοῦ Ἐγχειριδίου κατὰ Λατίνων ² καὶ ἐν τῷ Στηλιτευτικῷ του, ἀντεπεξήρατο ἐν Ἰωαννίνοις δριμύτατα διὰ τῶν δμιλιῶν του, νεαρὸς αὐτὸς τὴν ἡλικίαν, κατὰ τοῦ διαφλεγομένου ὑπὸ φιλελευθέρων αἰσθημάτων ἐνθουσιώδους ἑβδομηκονταετοῦς ἱεράρχου Διονυσίου, ὅστις διὰ τῶν φλογερῶν καὶ πατριωτικωτάτων αὐτοῦ κηρυγμάτων γοητεύσας καὶ συναρπάσας τὸν διψῶντα ἐλευθερίας Ἡπειρωτικὸν λαόν, ἔτρεψεν αὐτόν πρὸς ἀποδοκιμασίαν τοῦ ἄλλως σοφοῦ ἱεροκήρυκος Μαξίμου, ὡς ὁμολογεῖ οὗτος ἐν τῷ Στηλιτευτικῷ του.

Ὁ Μαξίμος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ ἀδικεῖ μεγάλως τὸν ἡρωικὸν Διονύσιον, ὃν ἀποκαλεῖ ἐξάγιστον, σπορέα τῶν κακῶν καὶ ὀλεθρίων ἐφευρετὴν ἀνόητόν τε καὶ φρενὸληπτόν, ἀπολέσαντα τὰς φρένας παντάπασι, θρασύτητι ἐνθεθραμμένον, Τυφῶ δαίμονα, ἐμβρόντητον, ἄθλιον, μαινόμενον, ἀγύρτην, ἀπατεῶνα, πάσης ἀκαθαρσίας γέμοντα, Δαιμονύσιον, νέον Ἰουλιανόν, νέον διάβολον, πανῶλη καὶ κακεντρεχῆ, κάκιστ' ἀπολούμενον, λύκον κ.τ.τ.

Εἰς τὴν ἀνοικτίρμονα κατὰ τοῦ Διονυσίου ἐπίθεσιν, ἦν οὐδ' ὁ φρικαλέος θάνατος τοῦ ἡρωικοῦ πρεσβύτου ἐμάλαξε, συνετέλεσε πάντως καὶ ὁ τρόμος ὑφ' οὗ εἶχον καταληφθῆ πάντες ἐν Ἰωαννίνοις, μετὰ τὴν τραγικὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὰς κακουργίας τῶν Τούρκων, ὧς ἀναφέρει καὶ ὁ Μαξίμος ἐν τῷ στηλιτευτικῷ. Τότε, φαίνεται, ὁ Μαξίμος ὢν ἐγκλειστος ἐν εἰρκτῇ καὶ θέλων νὰ ἐξευμενίσῃ τοὺς Τούρκους, ὑπερέβη πᾶν μέτρον ψόγου στηλιτεύων τὸν μαρτυρικῶς ἀποθανόντα καὶ ἄξιον τοῦλάχιστον συμπαθείας, ἂν μὴ θαυμασμοῦ, ἔθνομάρτυρα Διονύσιον.

B'

Τὰ κατὰ τὸν Διονύσιον καὶ τὴν στάσιν αὐτοῦ ἐν Ἰωαννίνοις τῷ 1611

Ὁ Ἐπίσκοπος Τρίκκης Διονύσιος, πιθανῶς ἐξ Ἠλείου καταγόμενος, ¹ ἀποτυχῶν εἰς τὴν πρώτην ἐν Τρίκκῃ κατὰ τὸ 1601 ἐπανάστασιν

¹) Δ. Σάργου Παλαιογρ. Ἔρρανος σ. 76. ²) σ. 2.

²) Τοῦτο πρῶτος, καθ' ὅσον γινώσκωμεν, παρεδέχθη εἰς τὰ Ἐθνικά ἑορμὰτά του.

αὐτοῦ κατὰ τῶν Τούρκων, μεθ' ἣν καὶ καθηρέθη ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου, ἐδραπέτευσεν εἰς Ἰταλίαν καὶ Ἰσπανίαν. Ἐκεῖ προσεπάθησε νὰ παρασκευάσῃ νέαν ἐξέγερσιν κατὰ τῶν Τούρκων καὶ πρὸς τοῦτο προῆλθεν εἰς συνεννοήσεις μετὰ διαφόρων, καὶ κυρίως μετὰ τοῦ ἐν Ῥώμῃ πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας Δουκὸς τοῦ Νεβέρς Καρόλου Β', ὅστις ἀξιῶν ὅτι εἶχε δικαιώματα ἐπὶ τοῦ Βυζαντιτικοῦ θρόνου, ὡς ἀπόγονος τοῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ πρεσβυτέρου, διετέλει εἰς σχέσεις μετὰ διαφόρων ἱεραρχῶν καὶ προκρίτων τῆς δεδουλωμένης Ἑλλάδος, ἀποστείλας καὶ ἀντιπροσώπους του εἰς Πελοπόννησον καὶ Στερεὰν Ἑλλάδα. Ὁ Διονύσιος, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ στηλιτευτικοῦ του λόγου, καταγγελοῦν ἐν Ῥώμῃ καὶ Ἰσπανίᾳ εἶχε καταδιωχθῆ, καθ' ὅσον καὶ ἡ Ἰσπανία καὶ ἡ Ἰταλία, ἰδίᾳ δὲ ἡ Βενετία, εἶχον βλέψεις ἐπὶ τῆς Πελοποννήσου, πιθανῶς δὲ καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, καὶ διὰ τοῦτο δυσμενῶς ἔβλεπον τὰς προσπάθειάς τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἀπελευθέρωσιν. Δι' ὃ καὶ ἠναγκάσθη ν' ἀναχωρήσῃ ἐκεῖθεν. Πιθανῶς ἐν Ἰταλίᾳ ὁ Διονύσιος εἶχε συναντηθῆ καὶ μετὰ τοῦ Κρητὸς ἔθνεργου Ἰωάννου Μινῶτου,¹ ὅστις εἶχε συνεννοηθῆ καὶ μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Ἐρρίκου Δ' ἐπικαλούμενος τὴν βοήθειάν του καὶ παραχωρῶν αὐτῷ τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου, ἀλλ' ἡ δολοφονία τοῦ βασιλέως ἐκείνου ἐματαίωσε πᾶσαν ἐνέργειαν. Ὁ Μινῶτος ἀναχωρήσας ἐκ Γαλλίας περιεφέρετο εἰς ἄλλα μερῆ τῆς Εὐρώπης ζητῶν νὰ ἐξεγείρῃ κατὰ τῶν Τούρκων ἄλλας χώρας. Ὁ Διονύσιος ἐκδιωχθεὶς πιθανῶς ἐξ Ἰταλίας ἐφθασεν εἰς τὴν Ἡπειρον, λαβὼν ὑποσχέσεις παρὰ τοῦ δουκὸς τοῦ Νεβέρς καὶ ἄλλων.²

Προπαρασκευάσας τὰς ψυχὰς τῶν Ἡπειρωτῶν πρὸς ἐπανάστασιν διὰ τῶν φλογερῶν αὐτοῦ ἔθνεργητῶν κηρυγμάτων, ἐξεκίνησεν ὁ ἥρωικὸς ἱεράρχης τὴν νύκτα τῆς 10 πρὸς τὴν 11 Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1611 κατὰ τῶν Τούρκων εἰς Ἰωάννινα, ἡγούμενος ὑπεροκτακασίων περίπου ἀνδρῶν, νέων κατὰ τὸ πλεῖστον, ὀπλισμένων διὰ ῥοπάλων, γέρων αὐτὸς ἑβδομηκοντοῦτης, ἐλπίζων, φαίνεται, καὶ εἰς ἔξωθεν βοήθειαν. Φονεύσας πλείστους Τούρκους ἐπέπρωτο νὰ ἴδῃ τὰ ὀδυνηρότατα ἀποτελέσματα τοῦ ἀνετοιμάστου κινήματός του. Ἡ στάσις κατεστάλη ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες κατ' ἀρχὰς εἶχον θορυβηθῆ, οἱ ἐπαναστάται καὶ ἄλλοι πολλοὶ κα-

(1902 σελ. 200) ὁ ἐξοχος Ἡπειρώτης διηγηματογράφος καὶ ἀγαπητὸς ἡμῶν φίλος κ. Χ. Χρηστοβασίλης.

¹) Θ. Βελλιανίτης ἐν ἐφημερίδι «Ἔθνος» (Ἀθηνῶν) τῆς 24 Μαρτίου 1924.

²) Πρὸβλ. καὶ Π. Ἀραβαντινοῦ Χρονογραφίαν τῆς Ἡπείρου τομ. Α' σ. 220. — Κ. Σάθα Τουρκοκρατουμένην Ἑλλάδα σ. 210. — Κ. Παπαρηγοπούλου Ἱστορίαν τοῦ Ἑλλ. ἔθνους τομ. Ε' (1887) σ. 629—631.

Ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σεραφεῖμ. (Κ. Σάθα Τουρκ. Ἑλλὰς σ. 215) φέρεται «(Ὁ Διονύσιος) ὄντας κακογνώμων καὶ κακὸς τρόπος, ἐπέισθη εἰς λόγους καὶ ὑποσχέσεις Φράγκων, καὶ συνεργεῖα δαιμονικῆ ἐμάζωξε πλῆθος ἰκανὸν καὶ ἐκίνησε κατὰ τῶν κρατούντων Τούρκων πόλεμον ὀρμήσας πρὸς τὰ μέρη τῶν Ἰωαννίνων».

τσοφάγησαν και αὐτὸς κρυφθεὶς εἰς τὸ ὑπὸ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἐν τῷ φρουρίῳ σπήλαιον (ὃ καὶ νῦν «Τρῦπα τοῦ Σκυλλόσοφου» καλεῖται) καὶ ἀνευρεθεὶς ὑπὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν παρεδόθη εἰς τοὺς Τούρκους καὶ ἐξεδάρη ζῶν, τὸ δὲ δέγμα του, πληρωθὲν ἀχύρων ἀπεστάλη πρὸς τὸν Σουλτᾶνον εἰς Κωνσταντινούπολιν, περιφερόμενον ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν πρὸς παραδειγματισμὸν.

Ἱστορικαὶ πηγαὶ τῶν κατὰ Διονύσιον καὶ τὰς στάσεις αὐτοῦ.

Πλὴν τοῦ νῦν τὸ πρῶτον ἐκδιδόμενου ἐνταῦθα ὀλοκλήρου Στηλιτευτικοῦ λόγου Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου κατὰ Διονυσίου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ συναποστησάντων, ὅστις χρησιμεύει καὶ ὡς ἱστορικὴ πηγή, τὰ κατὰ τὸν Διονύσιον τοῦτον καὶ τὴν κατὰ τῶν Τούρκων στάσιν αὐτοῦ ἐν Τρίκῃ γινώσκωμεν μέχρι τοῦδε κυρίως:

α) Ἐκ τῆς βιογραφίας τοῦ νεομάρτυρος Σεραφείμ ἀρχιεπισκόπου Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου, γραφείσης ὑπὸ Ἀναστασίου Γορδίου¹:

β) Ἐξ ἐπισήμου πράξεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἀποκηρυξάσης τῷ 1601 τὸν Διονύσιον ὡς Μητροπολίτην Λαρίσης διὰ τὴν κατὰ τῶν Τούρκων πρώτην ἐπανάστασιν αὐτοῦ².

Τὴν δ' ἐν Ἰωαννίνοις τῷ 1611 στάσιν τοῦ Διονυσίου γινώσκωμεν ἐκ τοῦ ὑπὸ ἀνωνύμου, πάντως κληρικοῦ, συνταχθέντος Ἡπειρωτικοῦ Χρονικοῦ, ἐπιγραφομένου «Ἀποστασία τοῦ κοινῶς λεγομένου Σκυλοσόφου καὶ ἔξωσις τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τὸ Κάστρον»³.

Ἡ καθάρσις τοῦ Διονυσίου ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου διὰ τὴν ἐν Τρίκῃ ἐπανάστασιν αὐτοῦ κατὰ τῶν Τούρκων.

Δὲν κρίνομεν ἄσκοπον ν' ἀναδημοσιεύσωμεν ἐνταῦθα ὡς δυσεύρετον καὶ τὴν πράξιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, δι' ἧς καθηρέθη ὁ Διονύσιος ὡς Μητροπολίτης Λαρίσης, ὅφ' ἦν ὑπήγετο τότε καὶ ἡ Ἐπισκοπὴ Τρίκης, καὶ ἐξελέγη διάδοχος αὐτοῦ ὁ Μέγας Πρωτοσύγκελλος Θεωνᾶς.

ε' Ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς τοῦ μεγάλου πρωτοσυγκέλλου Θεωνᾶ εἰς Μητροπολίτην Λαρίσης ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ ἐκπιώτου γενομένου Διονυσίου.

Ἐπειδὴ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ὁ χρηματίσας Λαρίσης Διονύσιος πρότερον κολλάκις παραινεθεὶς καὶ ἐπιτιμηθεὶς, παρά τε τοῦ ἐπιτροπεύοντος

¹) Ἀνεδημοσιεύθη αὕτη ἐν Τουρκοκρατουμένῃ Ἑλλάδι Κ. Σάβα (1869), σ. 215—221

²) Ἐδημοσιεύθη ἐν Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ Κ/πόλεως ἔτ. Β' (1882) σ. 780.

³) Τὸ Χρονικὸν τοῦτο ἐδημοσίευσε κατὰ πρῶτον ὁ Rouqueville ἐν Voyage dans la Grèce. Paris 1821 V, p. 282 ἑλληνιστὶ καὶ ἐν γαλλικῇ μεταφράσει. — Εἶτα ἐξεδόθη τὸ Χρονικὸν τοῦτο ἐν τῇ Βυζαντινῇ τῆς Βόννης Τομ. XLVI (τῷ 1849) ὑπὸ τοῦ Immanuel Bekker ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Historia politica Constantinoupolis. Epirotica

τὸν πατριαρχικὸν θρόνον μακαριωτάτου Ἀλεξανδρείας κὺρ Μελετίου ἀποδοῦναι τε καὶ ἀποτίσαι τὴν πατριαρχικὴν ζητείαν τε καὶ βοήθειαν, καὶ ἔτι πρὸς τούτοις τὰ τῆς βασιλείας χαράτσια ἐφάνη ἐν πᾶσιν ἀπειθῆς καὶ καταφρονητῆς τῶν τότε καὶ τῶν μετὰ ταῦτα δοθέντων πατριαρχικῶν συνοδικῶν γραμμάτων, καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἀποτίσαι οὐδέν, παριδὼν καὶ τοὺς κατὰ καιροὺς ἀποσταλέντας περὶ τούτου ἐξάρχους, καὶ δὴ τὸ χεῖριστον, ὅτι μηδὲν παρέχων ἐκ τῶν ἰδίων ἐλάμβανε καὶ τὰ τῶν ἐπισκόπων καὶ ἰδιοποιεῖτο αὐτὰ, ζημίαν προξενῶν τῇ τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ καὶ πάσῃ τῇ ἡμῶν ἀδελφότητι καὶ ὑπόδικον ἑαυτὸν ποιῶν καθαιρέσει τελείᾳ κατὰ τὴν συνοδικὴν ἀπόφασιν, ἃ δὴ καὶ ἕτεροι πεπόνθασι παραπλήσια αὐτοῦ μὴ ὑποταγέντες. Πρὸς δὲ πάντων ὡς ἐπιστώθημεν παρὰ πολλῶν, καὶ φανερόν ἐστι τοῖς πᾶσι, πράγμα ἐτόλμησεν ἐπιβλαβὲς καὶ ἐπόλεθρον κατὰ τε τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας, καὶ τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ ταύτης καὶ παντὸς τοῦ γένους τῶν εὐσεβῶν· καὶ γὰρ τολμηρῶς τε καὶ ἀλογίστως ἀποστασίαν μελετήσας κατὰ τῆς βασιλείας τοῦ πολυχρονίου βασιλέως σουλτὰν Μεχμέτ καὶ πολλὰ τῶν ἀτόπων διανοηθεὶς καὶ σκεψάμενος, πάνυ ὄντα μεστὰ ἐπιβουλῆς καὶ κινδύνων θανατηφόρων, πολλοὺς μὲν τῶν ἐκεῖσε ἱερωμένων καὶ λαϊκῶν, ἀλλὰ δὴ καὶ ἀρχιερέων, αἰσχίστῳ θανάτῳ ἀποπεσεῖν παρεσκεύασεν, ἔπειτα δὲ ἀναπολόγητον ἑαυτὸν γινώσκων, ἀπέδρα εἰς τόπους ἀλλοτρίους τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, καὶ ἀδυνάτως ἔχει ἐπανελθεῖν εἰς τὴν ἐπαρχίαν ταύτην ὡς ἀναφανεὶς τῆς βασιλείας ἐπίβουλος. Ἐπειδὴ φεῦ τοιαῦτα ἐτόλμησεν ὁ αὐτὸς Λαρίσης ἐν τοιαύταις ἡμέραις, ὡς μὴ ὄφελεν, ἡμεῖς οἱ καθιερωθέντες τανῦν ἐνταῦθα ἀρχιερεῖς, προστάξει τοῦ Παναγιωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότη, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κὺρ Ματθαίου, συνήλθομεν ἐν τῷ Πατριαρχικῷ ναῶ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου, καὶ ἐποιήσαμεν ψήφους κανονικὰς εἰς τὴν ἁγιωτάτην Λαρίσης μητρόπολιν, χηρεύουσαν γνησίου ἀρχιερέως ἤδη μῆνας ἕξ, καὶ ἐν αὐταῖς ἐθήκαμεν α') μὲν τὸν τιμιώτατον μέγαν πρωτοσύγκελλον τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας ἱερομόναχον καὶ πνευματικὸν κὺρ Θεωνᾶν, β') τὸν δσιώτατον ἱερομόναχον κὺρ Δωρόθεον καὶ γ') τὸν ἱερομόναχον κὺρ Σαμουήλ, ὅθεν καὶ ἐσημειώθησαν καὶ κατεστρώθησαν ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας. Ἐν ἔτει ζρθ' (7109=1601) ἰνδικτιῶνος ιδ' κατὰ μῆνα μάϊον ιε' >.

(σ. 247—253).—Τρίτος ἐξέδωκεν αὐτὸ (οὐχὶ ἄνευ σφαλμάτων) ὁ Κ. Σάρας ἐν τῇ Τουρκοκρατούμένῃ Ἑλλάδι (1869) σ. 211—214 καὶ τέταρτος ὁ Ἰ. Δαμπερίδης ἐν τοῖς Ζαγοριακοῖς του (Ἀθήναι 1870) σ. 308—311.

Τὸ Ἡπειρωτικὸν Χρονικὸν

περὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Διονυσίου ἐν Ἰωαννίνοις.

Τὸ Ἡπειρωτικὸν Χρονικὸν πάντως προέρχεται ἐκ τοῦ Κουβαρά, εἰς ὃν ἔγραφον οἱ πατέρες τῆς μονῆς τῶν Φιλανθρωπινῶν, ἐν ἧ ἀναμφιβόλως παρέμενε καὶ ὁ Μαξίμος, ὅτε ἐκήρυττε τὸν θεῖον λόγον καὶ ἐδίδασκεν ἐν τῇ Σχολῇ αὐτῶν. Πιστεύομεν δ' ὅτι ἀρχικῶς συνέταξε τὸ Χρονικὸν τοῦτο ὁ Μαξίμος, ὡς ἐξάγομεν ἐκ τῶν πολλῶν ὁμοιοτήτων, ἃς ἔχει, ὡς πρὸς τε τὸ περιεχόμενον καὶ τινὰς λέξεις καὶ φράσεις, πρὸς τὸν *Στηλιτευτικὸν*, μεθ' οὗ πρέπει νὰ συνεξετασθῇ. Διὰ τοῦτο κρίνομεν σκόπιμον ν' ἀναδημοσιεύσωμεν αὐτὸ ἐνταῦθα, καθ' ὅσον μάλιστα, παρὰ τὴν πολλάκις γενομένην ἔκδοσιν αὐτοῦ, τυγχάνει καὶ δυσπρόσιτον τοῖς πολλοῖς, καὶ εἰς ἐκείνους οἵτινες θὰ ἔχωσιν ἀνὰ χεῖρας τὸν *Στηλιτευτικὸν* τοῦ Μαξίμου κατὰ τοῦ Διονυσίου.

Σημείωσις Ὁ Π. Ἀραβαντινὸς ἐν Χρονογραφίᾳ τῆς Ἡπείρου (Ἀθήνησι 1856 Τόμ. Α' σελ. 220—224) φαίνεται ἔχων ὑπ' ὄψιν πληρέστερον ἀντίγραφον τοῦ Χρονικοῦ τούτου, γράφων (σ 221) «Περὶ τοῦ συμβάντος δὲ εἴτε ἀποκείρας τοῦ Διονυσίου τούτου τὰ εἰς τὰς παραγράφους 73—79 ἐκτεθειμένα, ἐξετέθησαν καθ' ἃ διαλαμβάνονται εἰς τὸ ἐν Ἰωαννίνοις εὑρισκόμενον χρονικόν». Τοῦτο ἦτο ἀντίγραφον ἐκ τοῦ Κουβαρά, ὅστις εὑρίσκετο ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῶν Φιλανθρωπινῶν, ἦτοι τοῦ Σκανοῦ, ἐν τῇ νήσῳ. Ὁ Ἀραβαντινὸς ἀναφέρει λεπτομερείας τινὰς αἵτινες δὲν φαίνονται εἰς τὸ Ἡπειρωτικὸν Χρονικὸν (τοῦ Rouqueville), ἃς ὁμοῦς εὑρίσκομεν ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Μαξίμου, ἰ. χ. τὸν ἀριθμὸν τῶν ὁπαδῶν τοῦ Διονυσίου περὶ τοὺς 800. Ὁ Ἀραβαντινὸς ἀναφέρει καὶ τρία ὀνόματα συνεργατῶν ἐκ Παραμυθίας μὴ μνημονευόμενα ἐν τῷ Χρονικῷ τούτῳ τοῦ Rouqueville.

**« Ἀποστασία Διονυσίου τοῦ κοινῶς λεγομένου Σκυλοσόφου
καὶ ἔξωσις τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τὸ Κάστρον.**

» Ἄλλ' ὡς νὰ μὴν ἦτον ταῦτα τὰ κακὰ ἱκανά, ὁ ἐχθρὸς τοῦ καλοῦ διάβολος ἐφθόνησε, βλέπων ὅτι οἱ τῆς Ἡπείρου Χριστιανοὶ οὔτε ἀπὸ Τουρκικὴν μάχαιραν κατεκόπησαν, οὔτε τὴν πολιτικὴν τῶν δυνάμιν ἔχασαν, ὅτι ὅλη ἡ ἐξουσία ἦτον αὐτῶν. Αὐτοὶ εἶχον τὰ σπαῖλίκια καὶ τιμάρια, αὐτοὶ καὶ διέτασσαν καὶ ἐσύναζαν τοὺς φόρους, καὶ αὐτὴ ἡ πολεμικὴ δύναμις ἦτον ὅλη εἰς χεῖράς των· οἱ δὲ Τούρκοι ὄχι μόνον κανόνι τοῦ Καστροῦ νὰ ρίξουν, ἀλλ' οὐδὲ νὰ κατοικήσουν εἰς αὐτὸ εἶχον ἄδειαν.

» Κατὰ τὸ 1611 ἔτος ἐφάνη ὁ Τρίκκης Διονύσιος, ἄνθρωπος ἀστρολόγος καὶ λεκανομάντης, ὅστις διὰ τοιαῦτα ἄσεμνα καὶ ἄτοπα ἔργα καὶ ἀπὸ τὸν θρόνον του ἐξώσθη καὶ ἔμεινε ἡ Τρίκκη ὑπὸ τὴν τοῦ Λαρίσσης ἐπίσκεψιν διὰ φόβον τῶν Τούρκων ἕως τὸ 1709 ἔτος, ὅτε ἤλθεν ἀρχιερεὺς εἰς αὐτὴν ὁ Κωνσταντῖος, ἄνθρωπος ἐνάρετος καὶ σοφός. Ὁ δὲ κακοδιονύσιος, ὁ τοῦ αὐτοῦ ἐπαγγέλματος ἀνάξιος, φυγὼν μετ' αἰσχύνης

πολλῆς καὶ φόβου ἐκεῖθεν πρὸς τὰ μέρη τῆς Ἰταλίας κατέφυγεν. Ὀλίγον δὲ καιρὸν διατρίψας εἰς τὰς ἐκεῖ πόλεις, ἦλθε, κακῇ τύχῃ ἡμῶν, εἰς τοσούτους τοὺς τόπους καὶ ἐκατοίκησεν εἰς τὸ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου μοναστήριον, τὸ μεταξὺ τῶν χωρίων Κερασόβου καὶ Ῥαντοβίστη¹ κείμενον, εἰς τὸ ὁποῖον ἦτον πρότερον. Διατρίψας δὲ ἐκεῖ ἀρκετὸν καιρὸν κατέβη ἔπειτα 5 εἰς τὰ Ἰωάννινα, ὅπου εἶχε τινὰς φίλους καὶ ἰδὼν τοὺς Τούρκους ὀλίγους καὶ κατοικοῦντας ἔξω τοῦ Κάστρου, ἐμελέτησε βουλήν δυστυχεστάτην εἰς τὴν πόλιν ταύτην καὶ εἰσελθὼν εἰς τινὰ φίλον του, Ταγαῖν τὸ ὄνομα, καὶ ἄλλους γνωρίμους, κοινολογεῖται πρὸς αὐτοὺς ὅτι ἔκαμε τὸ θεμάτιον, καὶ διὰ τῆς ἀστρολογίας ἐγνώρισεν ὅτι μέλλει νὰ γένη ἐλευθερωτῆς ὄχι μόνον 10 τῶν Ἰωαννίνων ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν πόλεων, μάλιστα καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν νὰ εἰσέλθῃ, καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς νὰ τὸν σηκωθῇ. Ἐκεῖθεν δ' ἐξελθὼν τὰ τῶν Ἰωαννίνων περίχωρα καὶ τὰ τοῦ ἀνωτέρου μοναστηρίου καὶ ἄλλας χώρας περιήρατο φέρων πλόσκαν ἐπὶ τοῦ ὄμου καὶ κερνῶν τοὺς γεωργούς, ποιμένας, βουκόλους, καὶ ἄλλους χωρικούς, προσοικιοῦτο τοιοῦτους ἀπαιδεύτους καὶ ἀπολέμους στρατιώτας. 15

» Μετὰ δὲ πολλὰς ἀταξίας, τὰς ὁποίας μεθύοντες καὶ ἀπὸ μίαν εἰς ἄλλην χώραν διαβαίνοντες ἔκαμαν, μίαν ἡμέραν συναθροισθέντες ὅλοι, ἐπέπεσαν ἔξαφνα κατὰ τῆς Τουρκογρανίζης καὶ Ζαραβούσης, χωρίων ὡς δύο ὥρας μακρὰν τοῦ προρρηθέντος μοναστηρίου κειμένων, καὶ εὐρόντες τοὺς ἐκεῖ 20 κατοικοῦντες Τούρκους ἀμερίμους τοὺς κατέσφαξαν ὅλους καὶ τὰ χωρία ἐρήμωσαν.

» Ἐπειτα τοῦ αὐτοῦ ἔτους τὴν δεκάτην Σεπτεμβρίου ἐκστράτευσαν μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν καλογήρου τὴν νύκτα κατὰ τῶν Ἰωαννίνων καὶ εἰσελθόντες εἰς τὴν πόλιν ἔβαλαν φωτιάν εἰς τὴν τοῦ τότε πασᾶ Ἀσουμὰν 25 κατοικίαν καὶ ἔκαυσαν πολλοὺς ἀνθρώπους καὶ τὸν βασιλικὸν θησαυρὸν ὃ δὲ πασᾶς μὲ τὴν γυναῖκά του πηδήσαντες ἀπὸ τὸ παράθυρον ἔφυγον γυμνοὶ τὴν νύκτα καὶ ἐσώθησαν. Τὸ ἄθλιον ἐκεῖνο τῶν γεωργῶν καὶ βοσκῶν στράτευμα μὲ τὸν ψευδοαστρολόγον στρατηγὸν του ἐφώναζαν τὸ *Κύριε ἐλέησον*, καὶ *χαράτζι χαραιζόπουλον*, καὶ *αναζούλι αναζουλόπουλον*, 30 αἰνιτόμετοι τὸν νέον φόρον, τὸν ὁποῖον ὄχι πρὸ πολλῶν ἡμερῶν οἱ Τούρκοι εἶχαν ἐπιβάλει. Οὗτοι δὲ ἀκούσαντες τὸ *Κύριε ἐλέησον* ἐγνώρισαν ὅτι ἦλθον κατ' αὐτῶν οἱ Χριστιανοί, καὶ παρευθὺς ἔδραμον ὅλοι ἔφιπποι καὶ δυνατὰ ἄρματωμένοι, καὶ τρέψαντες αὐτοὺς εἰς φυγὴν εὐκόλως, ὡς πεζοὺς καὶ μὴ ἔχοντας ἄρματα πολέμου, κατέκοψαν πολλοὺς, ὄχι μόνον 35 ἀπὸ τοὺς πολεμίους ἀλλὰ καὶ ἀναιτίους· διότι, ἐπειδὴ ἐξημέρωνε Κυριακῆ, ἰδέχοντο εἰς τοὺς δρόμους τοὺς ἐρχομένους εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ τοὺς ἔκοπαν.

¹) Ῥαντοβίστη παρὰ Rouqueville. Σήμερον λέγεται Ῥαδοβύζι.

μάλιστα ἤθελαν νὰ κάμουν κοινήν σφαγὴν ὅλων τῶν κατοικούντων τὸ Κάστρον Χριστιανῶν, ὅμως τινὲς φρόνιμοι καὶ ἀπὸ τοὺς προεστοτέρους αὐτῶν τοὺς ἐμπόδισον. Οἱ δὲ Ἰωαννῖται δὲν ἐφείσθησαν τὴν κατάστασιν τῶν παντάπασιν εἰς ἀποφυγὴν ταύτης τῆς σφαγῆς,

5 > Ὁ δὲ τῆς ἀποστασίας ἀρχηγὸς Διονύσιος, ὡς ἤκουσε τοὺς ἀλαλαγμοὺς τῶν Τούρκων καὶ εἶδε τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ σκορπισθέντας, ἔφυγε καὶ ἔλθων ἐκρύφθη εἰς τὸ σπήλαιον τῆς ἐκκλησίας Ἰωάννου τοῦ Προδρομοῦ, ὅπου τῶρα κεῖται τὸ τζαμί τοῦ Ἀσλὰν πασᾶ. Ἐγινε δὲ μεγάλη περὶ αὐτοῦ ζήτησις καὶ οὐδεὶς ἄλλος ἐδύνήθη νὰ τὸν εὕρη παρὰ τὸ
10 μισόχριστον τῶν Ἰουδαίων γένος, οἱ ὅποιοι φέροντές τον δέσμιον τὸν παρέδωσαν εἰς τοὺς κριτάς, καὶ διὰ προσταγῆς τῶν ἀρχόντων Τούρκων, χωρὶς τινος ἐξετάσεως, τὸν ἔγδαραν ζωντανόν, καὶ γεμίσαντες τὸ δέρμα του ἄχυρον τὸ περιέφεραν ἀπὸ πόλιν εἰς πόλιν καὶ τέλος καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Λέγεται δὲ ὅτι ἐσηκώθη καὶ ὁ βασιλεὺς νὰ τὸν
15 ἰδῆ, καὶ οὕτως ἐπληρώθη τὸ τῆς προφητείας του λοξόν, ὅτι ἔμελλε νὰ ὑπάγῃ καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς νὰ τὸν σηκωθῆ.

> Ὅσοι δὲ ἀπὸ τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ ἐσυλλήφθησαν, τούτους ἐπα-
ρακίνησαν οἱ Ἑβραῖοι τοὺς Τούρκους νὰ μὴ τοὺς θανατώσουν, ἀλλὰ νὰ
20 τοὺς δώσουν διαφόρους κολάσεις καὶ βασάνους, ἕως οὗ εἰς αὐτὰς ἀποθά-
νωσι. Καὶ οὕτως ἐπειδὴ οἱ βάρβαροι τοὺς παρέδωσαν πρὸς τοῦτο τοὺς ἀνθρώπους, τὸ πονηρὸν γένος ἄλλους μὲν ἐσούβλισε καὶ ζωντανοὺς ἔψησεν, ἄλλους δὲ εἰς πυρκαϊὰν κατέκαυσεν, ἄλλους ἀπὸ κρεάγρας ἐκρέμασε, καὶ πρὸς ἄλλους ἄλλα σκληρότατα μεταχειρίσθη μαρτύρια, τὰ ὅποια νὰ διηγηθῶ κατὰ
25 μέρος ἀποφεύγω διὰ τὴν βαρβαρότητα αὐτῶν, ἕκαστος δὲ ἠμπορεῖ νὰ κρίνῃ, μανθάνων μόνον ὅτι οἱ Ἑβραῖοι εἶχαν εἰς τοῦτο πᾶσαν ἐξουσίαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους, καὶ ἐνθυμούμενος εἰς πόσῃ ἦτον ἱκανοὶ νὰ φθάσουν ὠμότητα καὶ διὰ χάριν πρὸς τοὺς κρατοῦντας καὶ διὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς ἄσπονδον μῖσός των.

> Κατηδάφισαν δὲ οἱ Τούρκοι καὶ τὸ τοῦ ἁγίου Δημητρίου μοναστήριον ἀπὸ τὰ θεμέλια, ἀφήσαντες μόνον τὸν ἱερὸν ναὸν ἀβλαβῆ, καὶ τοὺς ἐκεῖ
30 πατέρας διασκορπίσαντες διήρπασαν τὰ πλούσια κτήματα καὶ ὑπάρχοντά του, τῶν ὁποίων παρατρέχων τᾶλλα, ἀναφέρω μόνον ὅτι εἶχεν εἰς διάφορα χωρία δεκαοκτὼ μετόχια, ἕκαστον μὲ τὴν ἰδίαν τὸν ἐκκλησίαν.

> Τέλος, ἐπειδὴ οἱ Τούρκοι ἔγραψαν ἀναφορὰν πρὸς τὸν βασιλέα των, κηρύττοντες τοὺς Χριστιανοὺς ἀπειθεῖς τῆς βασιλείας καὶ ἀποστάτας, ἦλθεν
35 ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν χάτι σερίφι νὰ τοὺς ἐξώσουν ἀπὸ τὸ Κά-
στρον, ἀφαιροῦντές τους ὅλην ὄσῃν εἶχαν τιμὴν καὶ δύναμιν, κατὰ τὰς συν-
θήκας. Οὕτως ἀπωσθέντες ἔκτισαν ἔξω οἰκίας μικρὰς καὶ ἔζων ταπεινοὶ καὶ καταφρονημένοι.

Τὸν ἥρωικὸν Διονύσιον καὶ τὸν ἀγῶνα αὐτοῦ οὐδεὶς ἔψεξε πικρότερον καὶ καυσικώτερον τοῦ Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου καὶ τοῦ ἀνωνύμου συντάκτου τοῦ Ἑπειρωτικοῦ Χρονικοῦ, ὅστις καθ' ἡμᾶς εἶναι αὐτὸς ὁ Μαξίμος ἢ μαθητὴς τῆς αὐτοῦ ἀναγνώσας τὸν Στηλιτευτικόν. Ἐν τοῦτοις παρὰ τὴν ἀποτυχίαν του καὶ τὰ δεινὰ ἄτινα ἐπηκολούθησαν αὐτῇν θὰ παραμένῃ ἀείποτε θαυμαστὸς ἥρωες τοῦ πάθους ὁ ἑβδομηκοντούτης ἱεράρχης, ὅστις προσέταξε τὰ γηραιὰ μὲν ἀλλὰ σφριγῶντα ὑπὸ τοῦ ἀκατανικήτου αἰσθήματος τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς φιλοπατρίας στήθη του καὶ τὴν ἀκαταδάμαστον μεγαλοψυχίαν του εἰς τὸν ἀπελευθερωτικὸν τῆς πατρίδος ἀγῶνα, πρωτοστατήσας οὕτω τῆς ἀτελευτήτου σειρᾶς τῶν ὑπὲρ τῆς μεγάλης ἡμῶν πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς αὐτοθυσιασθέντων ἡρώων καὶ μαρτύρων, ὧν πλεῖστοι προῆλθον ἐκ τοῦ ἱεροῦ κλήρου.

[Σημείωσις Ὡς πρὸς τὴν ἐν τῷ Χρονικῷ ἀναφερομένην «ἐξοδὸν τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τοῦ κάστρου (κατὰ τὸ 1611)» ἀναδημοσιεύομεν ἐνταῦθα ἀκριβέστερον χρονικὸν σημεῖωμα, ὃ ἀντεγράψαμεν τῷ 1894 ἐξ ἐντύπου Τριφιδίου τῆς Μονῆς Ἁγίου Νικολάου Ἰωαννίνων καὶ ἐδημοσιεύσαμεν ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τόμ. Ε' (1900) σ. 568 (= Σπυρ. Λάμπρου Ν. Ἑλληνομν. Ζ', σ. 183).

«Ἔτος (ε) ζρε [=1597] ἐπάρθη ἡ μητρόπολις τῶν Ἰωαννίνων ὑπὸ συνδρομῆς τοῦ τρισκαταράτου Μουσταφᾶ τζιαγούση καὶ τὸ αὐτὸν ἔιον ἔοιησε μοναρεῖ καὶ διὰ πρεσβειῶν τῶν παμμεγίστων Ταξιαρχῶν ἐκρεμίστηκε καὶ λουντρίφθηκε εἰς λεπτὰ μέρη καὶ ἀρχιερατεύοντος τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου κυρίου Νεοφύτου τοῦ κατὰ κόσμον Στέφανος καὶ ἐβ(ά)λθηκε ὁ κῦρ Ματθαῖος ὁ Κληροβίτης καὶ ἔγινε ποιμὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου».

Τὸ σημεῖωμα τοῦτο παρέχει ἡμῖν τὴν πληροφορίαν ὅτι πρὸ τῆς στάσεως τοῦ Διονυσίου, ἦτοι τῷ 1597, εἶχε καταληφθῆ ἡ ἐν τῷ φρουρίῳ μητρόπολις τῶν Ἰωαννίνων ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὅπερ οὐδεὶς καθ' ὅσον γινώσκομεν ἀναφέρει. Προσέτι δὲ παρέχει ἡμῖν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, περὶ οὗ οἱ Π. Ἀραβαντινός, Γ. Λαμπρίδης καὶ Π. Παπαρρούσης οὐδὲν ἀναφέρουσιν. Παρέχει δὲ ἡμῖν καὶ τὸ ἀγνωστον μέχρι τοῦδε κατὰ κόσμον ὄνομα καὶ ἐπώνυμον τοῦ Πατριάρχου Ματθαίου τοῦ Β'.

Βιβλιογραφία.

Α'. Περὶ Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ.

Συγκεφαλαιοῦμεν τὰ γνωστὰ ἡμῖν ὀνόματα τῶν περὶ αὐτοῦ γραψάντων, ὧς καὶ τοὺς γνωστοὺς ἡμῖν κώδικας ἐν οἷς περιέχονται ἔργα τοῦ Μαξίμου :

(Δημήτριος Προκοπίου Μοσχοπολίτης τῷ 1721) *Demetrii Procopii Macedonis Moschopolitae Ἐπιτετημημένη ἐπαριθμησις τῶν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα λογίων Γραικῶν καὶ περὶ τινῶν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι*

ἀνθούτων. Ἐν Joan. Alberti Fabricii Bibliotheca Graeca Τόμ. XI σ. 521 —2.

Δοσίθεος ἐν Ἱστορίᾳ περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριαρχῶν ἐν Βουκουρεστίῳ (1715) σ. 1180.

Σ. Κ. Οικονόμος ἐν Ἐφημερίδι Φιλομαθῶν τῆς 8 Σεπτ. 1862 (ἀρ. 464).

Κ. Σάθας ἐν Νεοελληνικῇ Φιλολογίᾳ Ἀθῆναι (1868) σ. 224, ἔνθα ὁ Μαξίμος φέρεται ὑπὸ τὸ βαπτιστικόν του ὄνομα Μανουήλ.

Γ. Ζαβείρας ἐν Νέα Ἑλλάδι ἔκδ. Γ. Κρέμου (1872) σελ. 454—5.

Ἀνδρόνικος Δημητρακόπουλος ἐν Προσθήκαις καὶ Σημειώσεις ἐἰς Νεοελ. Φιλολογίαν Κ. Σάθα. (Λιψία 1871) σ. 35.

Ὁ αὐτὸς ἐν Ὁρθοδόξῳ Ἑλλάδι (Λιψία 1872) σ. 146.

Νικόλαος Κατραμῆς ἐν Φιλολογικοῖς Ἀναλέκτοις Ζακύνθου (1880) σ. 122—129, 159, 167.

Ι. Σακελλίων ἐν Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τ. Β' (1885) σελ. 76. Ἐπιστολὴ Μαξίμου τῷ Νικηφόρῳ (τῷ Χαρτοφύλακι εἰς Πάτμον) Ἐνετίησιν ἀφ' (1590). Αὐτόθι σελ. 70 καὶ ἐπιστολὴ τοῦ Νικηφόρου πρὸς Μαξίμον ἐκ Πάτμου ἀρχ', ὡς καὶ ἐπιστολὴ Μαξίμου Κωνσταντίνῳ σελ. 77—8 (ἐξ Αἰγύπτου ἀρχ' (1601).

Β. Μυστακίδης ἐν Παρονασσῶ τ. 10φ (1886) σ. 185. κέ. πληροφορίας τινὰς περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Μαξίμου ὡς καὶ ὁ

Ν. Τσιγαρᾶς αὐτόθι.

Ἀθ. Παπαδόπουλος - Κεραμεὺς ἐν Μαυρογορδατεῖῳ Βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλην. Φιλ. Συλλόγου (1888) σ. 153 καὶ ἐν Ἀρχαιολογικῷ Παραρτήματι τοῦ ΙΖ' τόμου τοῦ αὐτοῦ ἐν Κ/πόλει Ἑλλην. Φιλ. Συλλόγου (1886) σελ. 4, 44—48.

Aymon Lettres anecdotes de Gyrille Lucar. Amsterdam (1718).

Ε. Legrand ἐν Bibliographie Hellenique Paris 1896 τ. IV ἀπὸ σελ. 175 κέ. (Ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως περιέχονται ἐνδιαφέρουσαι πληροφορίες περὶ Μαξίμου 1608—1609). — Τοῦ αὐτοῦ Epistolaire Grec. ... Paris 1888 ἐν σ. 27 καὶ 42.

Phil. Meyer Die theologische Litteratur der Griechischen Kirche im sechzehnten Jahrhundert. Leipzig (1889) σ. 103—4 καὶ 134. (Περιουλλογὴ τῶν ἤδη γνωστῶν περὶ Μαξίμου).

Δημήτριος Μ. Σάρρος ἐν Παλαιογραφικῷ Ἐράνῳ (=ὁ ἐν Κ/πόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογ. Σύλλογος τόμ. ΛΓ' (1914) σελ. 75—78).

Τῶν δὲ ἔργων τοῦ Μαξίμου, καὶ ἰδίᾳ τῶν ἀνεκδότων Ὀμιλῶν αὐτοῦ εἰς τὰς Κυριακάς τοῦ ἐνιαυτοῦ, σῴζονται πλεῖστα χειρόγραφα εὗρισκόμενα πολλαχοῦ, ἰδίᾳ δ' εἰς μονὰς καὶ βιβλιοθήκας περιεχούσας χειρόγραφα ἐκ μονῶν εἰλημμένα, ὡς τῆς Ἡπείρου, Θεσσαλίας, Μακεδονίας καὶ ἰδίᾳ

τοῦ Ἁθω, Θράκης, Κωνσταντινουπόλεως, Ζακύνθου, Μυτιλήνης, Καΐρου, Σινᾶ, Ἱεροσολύμων, Ἀθηνῶν, Λακωνικῆς, ἅτινα ἐσημείωσαν ἐν Καταλόγοις χειρογράφων ἢ ἐν διατριβαῖς ἰδίως οἱ ἑξῆς :

Gardthausen Catal. cod. Sinaiticorum σ. 327 ἀρ. 1168—1170.

Κ. Σάββου ἐν Μεσαιων. βιβλιοθήκῃ τ. Α' σ. 301.

Ἁθ. Παπαδόπουλος - Κεραμεὺς ἐν Ἀρχαιολογικῷ παραρτήματι τοῦ ΙΖ' τόμου τοῦ ἐν Κ/πόλει Ἑλλην. Φιλ. Συλλόγου (1886) σ. 4,35,38 καὶ ἐν *Μανρογορδατίῳ* Βιβλιοθήκῃ (1884) σ. 153.

Ὁ αὐτὸς ἐν Ἐπιτηρίδι Παρνασσῶ ἔτος Ε' (1901) σ. 39.

Ὁ αὐτὸς ἐν Ἱεροσολυμιτικῆς βιβλιοθήκης αὐτοῦ τ. Δ' σ. 44,45,91,146.

Ε. Μυστακίδης ἐν Παρνασσῶ τ. Ι' (1886) σ. 185 κ. ἑ.

Ν. Τσιγαρᾶς αὐτόθι.

Ι. Σακκελλῶν ἐν Καταλόγῳ τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης Ἀθῆναι 1892 ὑπὸ τοὺς ἑξῆς ἀριθμούς: 41 Ψαλμοὶ εἰς τὴν κοινὴν μετενεχθέντες ὑπὸ Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου.—285 Κυριακοδρομίον ἦτοι, ὀμιλῖαι ΝΓ' ἐν φράσει δημῶδει.—349 Λόγοι ΙΗ' Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Τελώνου μέχρι τῶν Ἀγίων Πάντων.—366 Ὀμιλῖαι εἰς τὰς Κυριακάς.—367 Ὀμιλῖαι ΝΓ' εἰς τὰς Κυριακάς.—393 Λόγος ΛΘ' ἐπὶ τοῦ Κυριακοδρομίου Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου.—473 Τὸ κατὰ Λατίνων ἐγχειρίδιον Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου.

Ἐν δὲ τῷ προχείρῳ Καταλόγῳ χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, ἐν συνεχείᾳ τοῦ ἐντύπου Καταλόγου, ὑπὸ τοὺς ἀριθμούς 1857, 2245, 2078.

Σ. Π. Λάμπρος ἐν *Catalogue of the Greek Manuscripts on Mount Athos*. Cambridge vol. I 1895, vol. II 1900. Αἱ διδυχαὶ περιέχονται εἰς τοὺς κώδικας ὑπ' ἀρ. 749, 1144, 1159, 1324, 1643, 2088, 2131, 2387, 2484, 2512, 2737, 2749, 3229, 3237, 3263, 3675, 3698, 3771, 4571, 4572, 4665, 4685, 4783, 4911, 5008, 6053, 6087, 6088, 6089, 6090, 6307, 6615, 1341, 3170, 3782, 4667.

Ἑρμηνεῖα Ἀποκαλύψεως Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ν. ΙΙ ἀρ. 4725, 6063.

Ἀπόκρισις περὶ ἐπισκόπου ἀρ. 1948, 7.

Πρὸς τοὺς ἄρχοντας Ἁρτης ἀρ. 1948, 6 (184 Μονῆς Φιλοθέου)
Ἐ' Ἀπόκρισις πρὸς τοὺς φιλομαθεῖς ἄρχοντας τῆς Ἁρτης διὰ τοὺς στίχους τοὺς κάτωθεν :

Ἄβροχίτων δ' ὁ φύλαξ θυροζυγοκαμψιμέτωπος

ἄβροδ' ἐν προχοαῖς, κύκλωψ φθογγάζετο μύρμηξ.

Ἐν τέλει δὲ «αἰεὶ (1615) ἐξ Ἰωαννίνων α'. Φεβρουαρίου κυρίου Μαξίμου ἀπόκρισις πρὸς τοὺς Ἁρτης.»

Ἐ' Ἀπόκρισις πρὸς τὸν εἰπόντα ὅτι οἱ κακοκαίολοι τῶν ἐπισκόπων καὶ

αἱ πράξεις αὐτῶν οὐ ψόγου ἀλλ' ἐπαίνου ἄξιοι» Ἐν τέλει «αρχιδ' (=1614) λα' Ὀκτωβρίου ἐξ Ἰωαννίνων» ἀρ. 1948, 7.

Πρὸς τοὺς φιλομαθεῖς *Ἀρτης ἀρ. 4884, 5. (764 Μονῆς Ἰβήρων) Ἀπόκρισις.

Προτροπὴ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς σοφίας ἀρ. 4884, 6.

Ἐγχειρίδιον κατὰ τοῦ σχίσματος παπιστῶν (περὶ ἀρχῆς τοῦ πάπα) 749, 2387, 3292, 4826.

Εἰς Εὐαγγελισμὸν ἀρ. 3782, 2.

Εἰς Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου ἀρ. 4667. (547 Μ. Ἰβήρων).

Μετάφρασις βιβλίου ἱατρικοῦ Δανιὴλ Λεσβίου ἀρ. 4303 (Ἰβήρων 183).

Χρυσσοτόμου εἰς Ἁγίαν Κυριακὴν (Πάσχα) ἀρ. 3698, 4911.

Μετάφρασις Ἀνδρέου Κρήτης εἰς γενέθλιον Θεοτόκου 3698, δ' 3782, 3,

*Ὁ αὐτὸς δοξόμομος Σ. Λάμπρος σημειοὶ κώδικας τοῦ Μαξίμου ἐν Νέφ. Ἑλληνομνήμονι τόμ. Δ' σ. 363, Ε' σ. 328, Ϛ' σ. 71, Ι' σ. 471, 292—3, ΙΒ' σ. 108, ΙΓ' σ. 468.

Ν. Βέης ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ ἔτ. Η' (1904) ἐν σελ. 110, 120, 123, 127 οἱ ὑπ' ἀρ. 16, 31, 35, 43, κώδικες.

*Ὁ αὐτὸς ἐν Καταλόγῳ χειρογράφων τῆς Μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου. Λιψία—Ἀθήναι 1915 (ἐν σ. 115 ἀρ. 128 Κυριακοδρόμιον Μαξίμου)

Δ. Μ. Σάρρος ἐν Παλαιογραφικῶ Ἐράνῳ ἐνθ. ἀν.

Γεώργ. Χαριτάκης ἐν Ἐπετηρίδι Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν ἔτος Δ' (1927) σελ. 162 πρὸς καὶ σ. 159, 172.

*Ὁ πρ. Λεοντουπόλεως Σωφρόνιος ἐν τῷ περιοδικῷ Γρηγορίῳ τῷ Παλαμᾷ (ἐν Θεσσαλονίκῃ 1918) ἔτ. Β' σ. 439 Διδαχαὶ Μαξίμου ἐν τῇ Μονῇ Βλατιέων ὑπ' ἀρ. 37.

Β'. Περὶ Διονυσίου καὶ τῆς στάσεως αὐτοῦ ἐν Ἰωαννίνοις.

Περὶ τῆς στάσεως τοῦ Διονυσίου Τρίκκης ἢ Σκυλλοσόφου ἔγραψαν πλεῖστοι, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Ἑπειρωτικοῦ Χρονικοῦ κυρίως, τάσσοντες αὐτὴν οἱ πλείονες εἰς τὸ ἔτος 1612, ἄλλοι εἰς τὸ 1613 καὶ ὀλίγοι εἰς τὸ 1611 καθ' ὃ ἐγένετο αὕτη, ὡς διαπιστοῦται καὶ ἐκ τοῦ Στηλιτευτικοῦ.

Π. Ἀραβαντινὸς ἐν Χρονογραφίᾳ τῆς Ἑπείρου τ. Α' (Ἀθήνησι 1856) σελ. 220—224.

Κ. Σάθας ἐν Τουρκοκρατουμένῃ Ἑλλάδι (1896) σ. 210—216.

Κ. Παπαρηγόπουλος ἐν Ἱστορίᾳ τοῦ Ἑλλην. Ἔθνους τόμ. Ε' (1887) σ. 629—631 (= Π. Καρολίδου—Ἐλευθερουδάκη ἔκδ. Ε' (1925) τ. Ε' μέρος 2ον σελ. 181—182).

Μητροπολίτης *Ἀρτης Σεραφεῖμ ἐν Δοκιμίῳ Ἱστορικῆς Περιλήψεως. *Ἀρτης καὶ Πρεβέζης Ἀθήναι (1884) σ. 104—5.

Α. Παπαδόπουλος—Κεραμεύς ἐν Ἀρχαιολογικῷ Παρατήματι ΙΖ' τόμ. (1868) τοῦ ἐν Κ/πόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου σ. 44—48.

Θωμᾶς Α. Πασχίδης ἐν Ἡμερολογίῳ τῶν Ἑλλήνων (ἐν Βουκουρεστίοις 1887) σελ. 96—97.

Ι. Λαμπριδῆς ἐν Ἡπειρωτικοῖς Μελετήμασιν Α' (1887) σελ. 43—45.

Ὁ αὐτὸς ἐν Ζαγοριακοῖς Ἀθήνησι 1870 ἐν σελ. 309—311 ἀναδημοσιεύει τὸ Χρονικὸν τῆς Ἡπείρου.

Κ. Δ. Κρουστάλλης ἐν Ἑγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ Μπαρτ καὶ Χίρστ (1893) τ. Γ' σ. 578 ἐν λ. Διονύσιος (Σκυλόσοφος).

Χ. Χρηστοδασίλης ἐν τοῖς Ἐθνικοῖς ἄσμασιν (Ἀθήναι 1902) σ. 99—102, ἄσμα δημοτικίζον μετὰ ἱστορικῶν σημειώσεων.

Τὰ Πάτρια ἐν Ἀθήναις (1903) ἔτ. Β' Σεπτεμβρίου 6 ἀρ. 26, ἔτος Γ' (1904) ἀρ. 39, ἐγκώμιον τοῦ ἥρωος.

Ν. Ι. Γιαννόπουλος ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ ἔτος 10ον (1914) σ. 300 κέ. (ἐν σελ. 270 ἐκλαμβάνων ὡς ἕτερον τὸν Διονύσιον Γ' (1594) ἐν τοῖς Ἐπισκοπικοῖς καταλόγοις Λαρίσης).

Δημήτριος Σίμου Μπαλαῆνος ἐν Ἡμερολογίῳ Μεγ. Ἑλλάδος (1922) σ. 254—5 ἀκολουθῶν τὸν Παπαρηγόπουλον.

Θ. Βελλιανίτης ἐν ἐφημερίδι Ἀθηνῶν Ἔθνος 24 Μαρτίου 1924.

Nicos A Bées (Βέης) ἐν Byzantinische-Neugriechische Jahrbücher, II Berlin-Walmersdorf (1921) σελ. 166—167. ἀκολουθῶν τὸ Ἡπειρωτικὸν Χρονικὸν τοῦ Rouqueville.

Σπυρ. Π. Λάμπρος ἐν Ν. Ἑλληνομνήμονι τόμῳ ΚΑ' (1927) σ. 344.

Καὶ εἰς τὴν ἐν Ἰωαννίνοις ἐκδιδομένην ἐφημερίδα Ἡπειρον (24 Αὐγούστου, 3 Σεπτεμβρίου, 1 καὶ 3 Ὀκτωβρίου 1924 κ. ἄ.) ἐγράφησαν διατριβαὶ τινες ὑπὸ τοῦ σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Παραμυθίας, πρῶτην Μεγ. Πρωτοσυγκέλλου, κ. Ἀθηναγόρα, τοῦ κ. Γ. Χατζῆ, καὶ ἄλλων, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Χρονικοῦ, ἃς δὲν ἠδυνήθημεν νὰ εὗρωμεν.

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΣΤΗΛΙΤΕΥΤΙΚΟΣ

ΚΑΤΑ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝΑΠΟΣΤΗΣΑΝΤΩΝ ΑΥΤῶ ΕΙΣ ΙΩΑΝΝΙΝΑ

- 47a Ὡστε αἱ τῶν σπουδαίων πράξεις μεγάλα τῷ ὄντι τοὺς τῶν καλῶν
 ἐραστὰς ὠφελεῖν δύνανται γραφῇ παραδιδόμεναι, οὕτω δὴπου καὶ αἱ τῶν
 φαύλων τόλμαι οὐδὲν ἥττον τοὺς τὰ φαῦλ' ἀποστουγοῦντάς τε καὶ ἀπο-
 διοπομπουμένους ὠφελήσαιεν ἂν. Ὡς γὰρ ἐκεῖναι ταῖς τῶν σπουδαίων δια-
 5 νοταῖς θέλητρον τι ἐνιέναι πεφύκασι τῶν καλῶν, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ
 αὐταὶ εἰς τὸ αὐτὰς ἀποδιοπομπεῖσθαι τοὺς σπουδαίους πάση μηχανῇ. Ὅ-
 γὰρ σπουδαῖος ἀνὴρ οὐ μόνον οὐκ ἂν πάθοι τι τῶν ἀπενκταίων τὰς τῶν
 φαύλων πράξεις διεξιῶν, ἀλλὰ καὶ ἐς τὰ μάλιστα ὠφεληθεῖη ἂν, τρόπον
 μελίσης ταυτασί διεξερχόμενος. Κάκεινη γὰρ ἀκάνθαις ἐφιζάνουσα, οὐ
 10 μόνον οὐδὲν βλάπτεται, ὅτι καὶ μέλι αὐτῶν ἀπανθίζεται. Δι' ὃ δὴ καὶ τὰ
 τῷ ἑξαγίστῳ ἐκείνῳ Διονυσίῳ ἐναγχοῦς ἐνταυθοῖ πεπραγμένα κακὰ καὶ πέρα
 κακῶν γραπτέον δεῖν μοι κατεφάνη, ὡς ἔχοιεν δὴπουθεν οἱ τῶν φαύλων
 πράξεων ἀπέχεσθαι βουλόμενοι οἷόν τι ἐναργὲς σημεῖον εἰς τὸ τὰ φαῦλα
 δύνασθαι μισεῖν καὶ ὄσον οἷόν τι μὴ ἐγχειρεῖν ἐθέλειν τούτοις πόποτε.
 15 Διονύσιος οὖν οὐτοσίην ἀρχιερρατικοῦ ἠξιῶθη ποτὲ τάγματος (οὐ γὰρ ἀνέ-
 χομαι γένος αὐτοῦ καὶ π(ατρ)ίδα καὶ τἄλλα εἰπεῖν πολλῶν ἕνεκα) καὶ τῆς
 κατὰ Τρίκκην ἐπέβη μ(ητ)ροπόλεως. Ἐπανάστασιν δὲ κάκεισε πεποιηκέναι
 βουληθεῖς ἐφωράθη, οὐκ ὀλίγων καὶ τότε φονευθέντων ἐκ ταυτησὶ τῆς
 αἰτί(ας). Ἐκεῖθεν δ' ὄμως τέως ἀποδράς, ὡς οὐκ ὠφελεν, ἐς Ἰταλίαν
 20 ἀπέπλει. Πλὴν ἀλλὰ κάκειθεν μετ' αἰσχύνῃς διὰ πλείστης ἐκδιωχθεῖς, ὡς
 οὐκ ἐφησυχάζων ἦν, ἐν τοῖς μέρεσι τούτοις ἀφίκετο, κακῇ τύχῃ ἡμῖν φυλατ-
 τόμενος, κακὰ ἐπὶ κακοῖς ἡμῖν τοῖς ἀσμένως αὐτὸν ὑποδεξαμένοις ἐπινοῶν.
 Οὐ γὰρ ἠθέλεν ὄλωσ' ἐφησυχάζειν ὁ τῶν κακῶν σπορεύς τε καὶ τῶν δλε-
 θρί(ων) ἐφευρετής, ἀλλ' ἔργον αὐτῷ ἦν αἰεὶ ἀποστασίαν αὐθις ποιήσασθαι,
 25 ὡς δὴπου καὶ πεποίηκε, κατὰ τὸ ἀχια^ο εἰς σ(ωτή)ριον, πρώτη ἐπὶ δεκάτῃ
 Μαιμακτηριῶνος. Ἦνυσε γ' ὄμως οὐδέν, κακοῖς καὶ ἀνοήτοις χρησάμενος
 συμβούλοις, ὁ ἀνόητός τε καὶ φρενόληπτος. Οὐ γὰρ ὄσα τῶ ἐπέροχεται νοεῖν
 ἢ ποιεῖν καὶ τέλους δὴπου τοῦ προσήκοντος τυγχάνει, μὴ πρότερον ὡς κάλ-

Γραφαὶ Κώδικος : 1. τῶντι. 2. ἐραστὰς... γραφή.

7. Τι τῶν ἀπενκτέων. 8. ὠφελιθεῖη. 9. κάκεινη.

10. Παλαδ. Κεραμεύς Εἰκοσιφ. : βλάπτει... καὶ τὰ τῷ. Ὅ κῶδ. καὶ 10

14. Οἷον τε. 16. Τ' ἄλλα. 17. κάκεισε.

19. Ὅφελεν—Παλαδ. Κερ. εἰς.— 20. κάκειθεν. 21. κακῇ τύχῃ.

μιστά βουλευσαμένῳ. Αὐτὸς δ' ἄλλ' ἀνοί(ας) ἠτιηθείς, ἄτε κακεντρεχῆς τε καὶ θρασύτητι ἐντεθραμμένος, καὶ πάντ' οἶηθείς τὰ κατὰ τὸν ἀέρα ἱπτάμενα, κατὰ γε καὶ τὴν δημώδη παροιμίαν, συλλαμβάνεσθαι τε καὶ ἀγρεύεσθαι, ἐφαντιάσθη δήπου, | ὥς δυνατὸν αὐτῷ καὶ τοῦτ' ἐπιτελέσαι Πλὴν φ. 347 β
 ἀλλὰ διὰ θαύματος ἔμοι ἤχθη, τίσι λόγοις ἰσχυροῖς πεισθέντες οἱ ἀκολουθή- 5
 σαντες αὐτῷ τοιαύτη ὑποθέσει λίαν ἐπικινδύνῳ καὶ ὀλεθριωτάτῃ φήθησαν δεῖν ἐγχειρῆσαι οὕτως ἀλόγιστα. Ἐχρῆν γὰρ ἐκείνον γοῦν σοφόν, ὥς ἐκείνος φέτο καὶ οἱ συνόντες αὐτῷ ὑπελάμβανον, καὶ ἰατρόν, ἐπηγγέλλετο γὰρ καὶ τοῦτο, οὐδ' ὄναρ, οἶμαι, τὴν ἰατρικὴν φαντασθεῖς ποτε, καὶ δὴ καὶ μάντιν ὄντα, μὴ ἄσοφα τῆς τοιαύτης ἄψασθαι ὑποθέσεως, πολλῆς χρηζούσης 10
 καὶ συνέσεως καὶ ἰσχύος καὶ δαπάνης καὶ τῆς ἄλλης προπαρασκευῆς. Πρῶτον μὲν γὰρ συμβούλοις χρήσασθαι προσῆκε σὺν λόγῳ τὰ πράγματα κρῖνειν ἐπισταμένοις καὶ πείραν ὥς πλείστην ἔχουσιν, ἐκ τε τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἄλλης παιδείας, ἀλλὰ μὴ νέοις τισίν, ὧν αἱ φρένες, κατὰ τὸν ποιητὴν, ἠερέθονται, καὶ ἀμαθέσι καὶ δὴ καὶ κακοδαίμοσιν, οἳ οὔτε τὰ σφίσιν 15
 αὐτοῖς, οὔτε τὰ τῷ κοινῷ συνοίσοντα γνοῖεν ἂν συμβουλεύεσθαι.

Τί γὰρ ἂν συμβουλεύσαιτ' ἀνὴρ ἀμαθία καὶ ἀπαιδευσία συζήσας καὶ οὐδὲν ἄλλο ἢ μεθύειν εἰδώς; Ἡ τί εἴποι καίριον νέος ὁμοῦ καὶ ἀμαθῆς, καὶ μὴδ' αὐτὸ τοῦτ' εἰδώς, ὅτι ποτὲ ἐστὶ βουλή, καὶ πόσα δύναται ὠφε- 20
 λῆσαι ἢ βλάψαι, εὖ τε καὶ ὥς ἑτέρως ἔχουσα; Οὕτω δὴ σὺν ἐχρῆν αὐτὸν ποιῆσαι, ὥς ἂν ὅτι μάλιστα τῆς καλῆς ἀπόναιτο βουλῆς τε καὶ συμβου- λῆς. Ἀνὴρ γὰρ ἄβουλος, ἧ καὶ τοῖς τὰς γνώμας συνιεθεικόσιν εἴρηται, εἰς κενὸν μοχθεῖ τρέχων, ὥς δήπου καὶ οὗτος εἰς κενὸν τῷ ὄντι ἔδραμα, κακοῖς κακῶς συμβούλοις χρησάμενος, ἢ κακοὶ κακῷ ὀδηγῷ χρησάμενοι 25
 καὶ ἀκολουθήσαντες· ἃ εἰς ταῦτ' οὐδραμόντα δηλον τοῖς συνιέναι οἷσι οὖσιν οἱ κακῶν τοὺς τούτοις χρωμένους κατάγουσιν. Ἐπειτα δὲ καὶ τοῦ τέλους τῆς τοιαύτης ἐγχειρήσε(ως) οὐκ ἀμελήσαι ὑμῖν προσῆκεν. Δεῖ γάρ

2. Καὶ πάντ'.—Παπ. Κεραμ. καὶ ποτ'.

3. Ἡ δημώδης παροιμία λέγει «ὅσα πέτονται ὅλα δὲν πιάνονται» (ἢ δὲν κρώγονται).

8. ἐπιγγέλλετο. 8. Παπ. Κεραμ. οὐ καὶ οἱ συνόντες.

10. ἄψασθαι.

14. ἠερέθονται.

15. κατὰ σφίσιν. Παπ. Κεραμ. τὰ σφίσιν.

16. Παπ. Κεραμ. συμβουλεύσοιτο.

18. δύναται. 18. Παπ. Κεραμ. ὅτι ποτὲ ἐστὶ.

18. Παρὰ Π. Κεραμ. λείπει τὸ ὠφελησαι.

21. Ἀπόναιτο. 22—26. ἡ σύνταξις ἀνώμαλος.

24. Παπ. Κεραμ. κακαῖς κακῶς.

24. Παρὰ Παπ. Κεραμ. «οἱ κακοὶ κακῷ ὀδηγῷ χρησάμενοι καὶ ἀκολουθήσαντες, τοὺς τούτοις χρωμένους κατάγουσιν. Ἐπειτα δὲ καὶ τὸ τέλος τῆς τοιαύτης ἐγχειρήσεως ...»

καὶ τοῦ τέλους ἐφ' ἑκάστῳ πράγματι οὐκ ἀμελῶς ἔχειν, τοὺς μὴ ῥᾶστα τοῦ ὀρθοῦ ἀποπλανᾶσθαι βουλομένους, καὶ πόρρω θέειν τοῦ προσήκοντος. Ὑμεῖς δ' ἀλλὰ οὐδενὸς τούτων ἐπιστραφέντες, ὅτε Τυφῶ δαίμονι χρησάμενοι ὀδηγῶ, εἰς τοῦτο κακῶν κατηνέχθητε. Ἀγαπητὸν δ' ἂν ἦν εἶν' ὑμῖν

5 μόνοις ταυτὶ τὰ κακὰ ἦν νυνὶ δὲ οὐδὲν ἤτιον καὶ ἡμῖν τοῖς ἀναίτιοις, τῶν ὧν ὑμᾶς μόνους ἀπολαύειν ἐχρῆν, αἰτίους ὄντας, μετεδώκατε κακῶν, ὧν πάντων αἴτιον, καὶ ὅλον ἀρχιτέκτονα, τὸν Διονύσιον εἶναι φημί, ὃν δὴ καὶ ἀντὶ πάντων πάνθ' ὑφίστασθαι τὰ δεινὰ δεόν ἦν.

10 Ἔδει σε, ταλαίπωρε, μοναχικὴν μειλίχια πολιτείαν, μὴ τὰ ἀνοίκεια καὶ ἀκατάλληλα τῷ μοναχικῷ ἐπαγγέλματι ζητεῖν τε καὶ πράττειν. Τίνι γὰρ τῶν πάλαι

φ. 848 α ἢ τῶν νῦν, τῶν ταύτην | ἐπανηρημέν(ων) τὴν πολιτείαν, βασιλείας ἐπιγείου ἢ τῶν τῆς βασιλεί(ας) ἐμέλησεν ὄλωσ; Ἀλλὰ καὶ τοὺς τοιαῦτα βουλομένους, εἴ γε τινὲς ἦσαν οὐχ ὑπὸ σοῦ ἀναπεισθέντες καὶ τὸν πλάνον αὐτῇ γε τρυγί

15 ἐκπεπωκότες, ἀνακόπτειν τε καὶ τῆς τοιαύτης βουλῆς τε καὶ ἐφέσεως ἀπαγεῖν, ὡς ἀλυσιτελοῦς καὶ ἀνοικείου μοναχοῖς, ἀλλὰ μὴ συνεπωθεῖν τε καὶ ἐποτρύνειν εἰς τὸ τῆς ἀπωλείας δεινὸν βάραθρον, εἰς δ' φέρων κατεκρήμνισας σαυτὸν κἀκείνους, ἀλογίστως ἀναπεισθέντας σοι συνέπεσθαι. Τί

20 ἔδει σοι βασιλείας ἐπιγείου, κόσμον καὶ τὰ τοῦ κόσμου ἀπαξ ἀρνησαμένῳ, καὶ μακρὰ χαίρειν φράσαντι τούτοις, ὅτε τὴν κόμην ἐκείρου, ὡς ὄφελος ἤδη τὴν κεφαλὴν, καὶ τὰς συνθήκας ἐκείνας τὰς φοβερὰς, τῆς εἰκόνας ἐμπροσθεν τοῦ Χριστοῦ, παρόντος κἀκείνου ἀοράτως μετὰ τῶν ἀγίων ἀγγέλων, ἐποίεις; Ἡ ἐπελάθου τούτων πάντων; Ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοις εἰπεῖν τοῦτο. Οὐ γὰρ πάνυ νέος ἐτύγχανες ὧν, ὅτε τὸ μοναχικὸν ἠμφίεσω τριβώνιον, ὡς ὄφελος λάϊνον ἀμφίεσασθαι, καὶ τὴν κόμην ἀπέθου. Εἰ δέ πως καὶ ἐπε

25 λάθου, ἀλλὰ παρῆς πάντως ἄλλων τουτὶ τὸ σχῆμα λαμβανόντων, καὶ τῶν ὧν ποιοῦσι συνθηκῶν ἤκουσας. Πλὴν ἀλλ' οὐκ ἐπελαθόμεν μὲν, ἴσως φήσεις, τῶν συνθηκῶν, ἠμέλουν δὲ τουτωνί. Τί δή ποτ' ἠμέλεις, ὧ ἐμβρόντητε, πρὸς Θεοῦ; Ἡ ἠγνόεις ὡς ἀπαραίτητος καὶ βαρυτάτη ἡ κόλασις τοῖς τὰς συνθήκας μετὰ Θεοῦ ποιουμένοις καὶ παραβαίνουσι, καὶ τού

30 των πολλῶ μᾶλλον τοῖς ἐν γνώσει; Ἀλλ' ἴσως τῆς παρὰ πάντων τιμῆς

1. Παπ. Κερ. τὸ τέλος.

2. Πόρρω. 3. Παπ. Κεραμ. οὐδενὶ τούτων. 3. τυφῶ. Παπ. Κερ. τυφλῶ.

5. Παπ. Κεραμ. οὐδὲν εἶπον καὶ ἡμῖν τοῖς ἐναντίοις.

7. Αἴτιος.—Παπ. Κεραμ. αἴτιον. 15. συναπωθεῖν.

12. Παπ. Κεραμ. ταῦτα... ἀναπεισθέντας. 14. Παπ. Κεραμ. ἐκπεπωκότας.

16. Ἀπολεί(ας). 17. Κατεκρήμνησας σαυτὸν κἀκείνους... ἀναπεισθέντάς σοι.

18. Παπ. Κεραμ. ἀρνησαμένου καὶ μακράν.—Κωδ. μακρά.

20. Ὀφελος. 21. κἀκείνου 21. Παρὰ Π. Κερ. λείπει τὸ παρόντος κἀκείνου

22. Ἔως ἐδῶ ἐδημοσίευσεν ὁ Παπ. Κεραμεὺς (σ. 47). 23. ἠμφίασω.

27. Τουτωνί.

ἑφιέμενος τουτί διανοήθης ποιῆσαι τὸ κακόν. Ἄλλ' ἔλαθες κἄν τούτῳ
σεαυτὸν ἀπολέσαντα τὰς φρένας, καὶ σκότει δεινῶ καλυφθέντα, τὸ μὴ
συνιέναι βουληθῆναι οἷαν εἶχες τιμὴν, τὴν ἀρχιερωσύνην ἔχων. Οὐδεμία
γὰρ γένοιτ' ἂν μείζων τιμὴ τῆς ἀρχιερωσύνης, τῷ γ' ἀξίως ταυτησίην ἠξιο-
μένῳ καὶ ἀξία ταύτης ἔργα πράσσοντι. Σὺ δ' ἄλλα τῷ ὄντι ταύτης κατε-
φρόνησας, ἄλλο τι μείζον ἢ κάλλιον εἶναι οἴηθείς. Ἄλλα καὶ βασιλεύειν
τυχὸν μετὰ τοῦ ἀρχιερατεύειν ἐβούλου κατὰ ταῦτόν. Τουτί δὲ οὐχ οἶόν τε
γένοιτ' ἂν.

5

Οὐ γὰρ δυνατόν δυοῖ τιμι κυρίοις δουλεύειν, κατὰ γε καὶ τὴν τοῦ
Κυ(ρίου) φωνήν. Οὐ μὴν ἄλλ' εἰ καὶ τοὺς πρὸ σοῦ ἀρχιερατεύσαντας τούτου
γ' ἔγνωσ ἐπιθυμήσαντας τάξιόματος, ἢ Χ(ριστὸν) αὐτόν καὶ τοὺς μετ'
ἐκεῖνον τᾶκείνου τοῖς ἀν(θρώπ)οις ἀπαγγείλαντας, πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ
τούτο προστάξαντας τοὺς ἀρχιερεῖς ζητεῖν, ἐχρῆν δήπου καὶ σὲ τοῦτό γε
ζητεῖν. Εἰ δὲ καὶ τοὺς ἔχοντας καταλιπεῖν προστάττουσιν, εἴ γε τῆς οὐ(ρα)-
νίου αὐτοῖς μέλει βασιλε(ας), πῶς σοὶ γ' ἐπῆλθε ταύτην ζητεῖν, φ καὶ τὸ ζῆν
δεῆσαι ἀποτιθέσθαι χρεῶν; Μῶν ἔγνωσ τοὺς | τῷ Κ(υρίῳ) μαθητευθέντ(ας),
ἐπιγείου ἐπιθάντ(ας) βασιλείας; Ἄλλα μὴ Χ(ριστὸν) αὐτόν; Ἄλλα μὴ
μάρτυρας ἢ ἱεράρχας ἢ δαίους ἢ ἄλλον ὄντινοῦν τῶν ἁγίων; Οὐκ ἔχεις
εἰπεῖν. Πῶς οὖν οὐδενὸς ἐκείνων, οἷς τοιούτοις οὖσι καὶ τὸ βασιλεύειν
προσῆκε, τοιούτου πάθους ἠττηθέντος ἠττήθης αὐτός; Ἡ μείζον τι καὶ
κρεῖττον ἐκείνων ἐβουλεύσω; Ἄλλ' οὐκ ἂν ἔχοις τοῦτ' εἰπεῖν ποτε. Εἰ τοίνυν
ἐκεῖνοι, καὶ σοφίας ὄντες ἀνάπλεω καὶ ἀγίωσύνης φθάσαντες εἰς τὸ ἀκρό-
τατον, βασιλε(ας) τε ὑπερεῖδον ἐπιγείους, κόσμον τε καὶ τὰ τοῦ κόσμου
κατέπτυσαν πάντα, πῶς αὐτός, ὃ πάσης ἀνοί(ας) πεπληρωμένος, βασιλείαν
ἐπίγειον διετέλεις ἀεὶ ζητῶν; Οὐκ ἤκουσας τοῦ Κ(υρίου) λέγοντος πᾶσι
τοῖς αὐτῷ ἀκολουθεῖν ἡρημένοις, τὸ «ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν ἀπαρνη-
σάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σι(αυ)ρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι;» Πῶς
οὐ κατενόησας ταυτί τοῦ σ(ωτῆ)ρος τὰ ῥήματα, οὐ βασιλείαν ἐπίγειον ἢ
ἄλλην ἠντινοῦν ἀνεσιν τοῖς αὐτῷ φοιτῶσι παρεγγυώμενα, ἀλλὰ πᾶν τοῦναν-
τίον; Εἰ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, τοῖς φιλήσασι καὶ φιληθεῖσιν, οὐ βασιλείαν
ἀλλὰ θάνατον, καὶ τοῦτον σι(αυ)ρικὸν ἔσεσθαι, ὑπέσχετο, πῶς σοι ἄλλως
διανενοῖται, ὃ πάσης θεί(ας) φωνῆς ἀμέτοχε; Οὐκ ἄλλην ὁδὸν τοὺς τῷ
σ(ωτῆ)ρι μαθητιῶντας τέμνειν χρῆ ἢ ἦν αὐτός πρῶτος καὶ πρῶτον

10

15

φ. 848 β

20

25

30

1. Κἄν...σε αὐτόν.

5. Τῶόντι.

7. Οὐχ' οἶόντε γένητ' ἂν.

16. Δεῆσαν. χρεῶν... ἔγνωσ.

20. Μείζον τι.

22. Ἀνάπλεω. 29. Παρεγγυώμενα.

ἔτεμέ τε καὶ ἐβάδισεν. Εἰ δ' ἄλλην τις βαδίζειν ἐθέλοι, οὐχ οἶόν τε τὴν ἦν
 ἐκεῖνος ἔτεμε καὶ βαδίζων διετέλεσεν εὐρεῖν. Τίνα δ' ἐκεῖνος τῶν ὁδῶν
 περιπατήσας ἐφάνη; Τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην. Τί δήποτε; Ὅτι αὕτη
 μόνη, ὡς αὐτὸς φησιν, εἰς βασιλείαν ἀπάγει, τῶν ἄλλων πασῶν εἰς ἀπώ-
 5 λειαν ἀπαγουσῶν. Πῶς δ' οἶόν τε ταύτην βαδίσαι τοὺς βασιλεῖ(ας) ἐπι-
 γείου ἀντέχεσθαι βουλομένους; Ἄλλ' εἶποι τις ἂν ὑμῶν ἐρωτῶν, πάντες
 οἱ ἀντιποιοῦμενοι βασιλεῖ(ας) ἐπιγείου ἐκπίπτουσι τῆς οὐ(ρα)νίου; Ἀριθμη-
 σάτω τοὺς βασιλεῖς ἀπαξάπαντας ὁ τοιοῦτος, καὶ εἰ εὗροι αὐτῶν τινα
 τοῖς ἀγίοις συναριθμούμενον ἢ ὄλως ἐν τοῖς ἐπαινουμένοις εἰλικρινῶς,
 10 καλὸν ἄρα ἡ βασιλεία, εἰ δὲ τοῦτο οὐκ ἂν εὗροι ζητῶν ῥαδίως, πῶς
 οὐχὶ κακὸν ἡ βασιλεία; Μᾶλλον δ' οὐ κακὸν ἡ βασιλεία, ἢ βασιλεία
 καθ' ἑαυτήν, εἰς κακὸν δὲ τοὺς ταυτησί ἀντεχομένους ὠθεῖ, καὶ μὴ κακὴ
 οὕσα καθ' ἑαυτήν. Οὐ γὰρ οἶόν τε τοὺς βασιλεῖς, βασιλεῖ(ας) τε δμοῦ καὶ
 ἀρετῆς ἐχομένους διατελεῖν. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ τὴν βασιλείαν κακὸν εἶναι
 15 ποιοῦν, ἢ οἰκειότερον εἰπεῖν, τοὺς αὐτῆς ἐφιεμένους. Εἰ γὰρ ἦν διὰ ταύ-
 τῆς σωθῆναι, τί δήποτε ὁ νομοθέτης τε καὶ νομοδότης Χριστὸς, βασιλεὺς
 χειροτονηθῆναι πρὸς τῶν Ἰουδαίων ζητηθεῖς, οὐ προσήκατο ταύτην,
 ἀλλ' ἀνεχώρησε, τοὺς αὐτὸν ἐλθόντας λαβεῖν καὶ ποιῆσαι βασιλέα φυγῶν;
 Εἰ δ' ἐκεῖνος τὸν τῶν πραγμάτων ὄχλον φυγεῖν ἐθέλων τυχὸν οὐκ ἠνέ-
 φ. 849 α σχετο βασιλεῖ(ας) ἐπιγείου τιμὴν ἀναδέξασθαι, τίνος ἔ | νεκα οὐκ ἐνομοθέ-
 τησε καλὸν εἶναι τὴν βασιλεῖ(αν), καὶ τοὺς ταύτης ἐφιεμένους ἢ ἀντι-
 ποιούμενους σωθῆναι οὐκ ἔνι; Εἰ δὲ φαῖεν ἀνθυποφέροντες, ὡς εἰ οὐ
 καλὸν οὐδὲ λυσιτελὲς ἡ βασιλεία, κατὰ γε καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ Κ(υρίου),
 τί δήποτε καὶ τοῖς ἡμετέροις πολὺν ἤδη χρόνον ταύτην ἔχειν συγκεχώρη-
 25 κεν; Οὐχ ὡς ἀγαθὸν τι καὶ πρὸς σ(ωτη)ρίαν αὐτοῖς συμβάλλουσαν, οὐδὲ
 προηγούμενος βουλόμενος, ἀλλ' ἐπομένως. Ὡσάν, οἶμαι κὰν τούτῳ τὴν
 γνώμην αὐτῶν βασανίσας δοκιμάσειεν, ὅποια τίς ἐστι, μᾶλλον δ' ὡς ἂν
 πᾶσι φανεῖν ἦτις ἦν, καὶ ἐκδηλὸς γένοιτο, οὐχ οἶόν τ' ἂν ἄλλως ἢ ταύτη
 γε φανῆναι. Οὐδὲ γὰρ ἂν ἡ μοχθηρία τοῦ πρώτου ἀν(θρώπου)ου κατεφάνη,
 30 μὴ τοῦ Θ(εο)ῦ τῶν ὄν μεταληπτέον καὶ οὐ μὴ προσαπτέον τὴν ἐξουσίαν
 δεδοκότος αὐτῷ. Ἡ γὰρ ἐξουσία καὶ τὸ ἀνετον διαδείκνυσιν, ὡς ἐπὶ τὸ
 κλειστόν, τὴν προαίρεσίν τε καὶ γνώμην ὅποια ταῖς ἀληθείαις τυγχάνει
 οὕσα, τῶν ἄνευ ταύτης χρηστῶν δῆθεν φαινομένων τοῖς πολλοῖς, καὶ
 ἀρετῆς ὅτι μάλιστ' ἀντιποιοῦμένων. Ὡς δ' εἶδε, μᾶλλον δ' ὡς καὶ σφίσι

1. Οὐχ' οἶοντε.

10. ῥαδίως. 11. ἦ.

13. Οἶοντε. 21. τοὺς μὴ ταύτης.

22. Αὐθυποφέροντες.

26. Ταύτη.

αὐτοῖς διεγνώσθη τοῖς μὴ λίαν εὐαισθητῶς ἔχουσι κενοδοξί(ας) τε καὶ τῆς ἄλλης κακί(ας) μᾶλλον ἢ φόβου θεοῦ καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς ἠττηθέντας τοὺς ἡμετέρους ἐσχηκότας τὸ βασιλεῖον, ὡς τάχιστ' ἀφείλεν ἀπ' αὐτῶν, ὃ ἀπωλεί(ας) οὐχ ἦττον ἢ σ(ωτη)ρίας ὄργανον ἦν αὐτοῖς. Ὡς γὰρ παιδὶ νηπίῳ καὶ ἀναισθητοῦντι, ξίφος ἢ μάχαιραν τὸν π(ατέ)ρα ἢ τὴν μ(η- 5 τέ)ρα αἰτοῦντι, οὐκ ἂν δοῖεν τὴν ἀρχὴν ῥαδίως, ἀλλ' ἀπωθοῦνται τουτονὶ καὶ ἀναβάλλονται, παραλογιζόμενον, ἐπιμένοντι δ' εὐτόνως καὶ ὑποκλαυθμηρίζοντι παρέχουσι καὶ ἄκοντες, εἴθ' ὡς μέλλοντα δι' ἐκείνων τὸν παῖδα σφραγίσσασθαι ἴδοιεν, ἀρπάζουσι ταυτὶ τῶν χειρῶν ἐκείνου, πρὶν τι κακὸν παθεῖν, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ τῶν ὄλων πατήρ τοῖς ἡμετέροις 10 κεποίηκε βασιλεῦσιν. Ἐδωκε γὰρ αὐτοῖς, παίδων νηπίων δίκην αἰτοῦσι, τὴν βασιλείαν. Βλαβέντας δὲ καὶ δὴ βλαπτομένους οὐχ ἥκιστα δι' αὐτῆς ἢ χωρὶς ταυτησὶν ἰδῶν, καὶ μάλιστα τὰ ἐς ψυχὴν, τάχιστ' ἀφήρπασε ταύτην αὐτῶν, γυμνοὺς ἐπιγείων ὄπλων καταλιπὼν αὐτοὺς εἶναι, τὸ ἀρκεῖν αὐτοῖς ἠγησάμενος τὴν ἣν δέδωκε χάριν, τὴν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πληρουμένην 15 ἀσθενείᾳ. Πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις, διὰ ταῦθ', ὑπολαμβάνω, τὴν βασιλείαν τοῖς ἡμετέροις ὁ Θεός ἤδη δέδωκεν, ὡς ἂν τὴν ὀρθοδοξίαν ἀρτιπαγῆ τέως οὖσαν, ἐς τὰσφαλέστερον παγείσαν, ἀσάλευτον μένειν. Ἐπεὶ δὲ τοῦτ' ἐγένετο, οὐκέτι χρεῖα ταύτης ἦν τοῦ λοιποῦ. Τί γὰρ τέκτονος ἢ οἰκοδόμου ἔτι δεῖ τῆς οἰκίας ἀπαρτισθείσης; Ἄλλ' οὐ διὰ ταῦτα, καὶ 20 τῶν ἀναγκαίων θήσειέ τις εἶναι τὴν βασιλείαν. Οὐ γὰρ ὥσπερ τέκτονος, ἢ οἰκοδόμου χωρὶς οἰκίαν γενέσθαι τῶν ἀμηγάνων ἐστίν, οὕτω καὶ βασιλεί(ας) ἄνσω, τὴν ὀρθοδοξίαν | παγῆναι. Οὐδὲ γὰρ ὡς μὴ οὖσαν πρότερον φ. 349 β τὸ παράπαν, ἢ ὡς μὴ δυνατὸν ὄν, εἰς φῶς οἶον ἤγαγεν, ἀλλ' ὡς οὖσαν, καὶ οὐκ ἀμυδρῶς φρυκτωροῦσαν δεξαμένη αὕτη, μᾶλλον ἐπιδούναι ταύ- 25 τὴν αἰτία κατέστη. Ἦτις καὶ ἕως ὀρθοδοξείν προήρητο, κατευοδοῦτο, καὶ οἶον ἦνθαι τὸ κράτος αὐτῆς, ἠνίκα δὲ τῆς ὀρθοδοξίας, καὶ τῆς καταλλήλου τῇ ὀρθοδοξίᾳ πλεῖστον ὅσον ἐξέκλινεν ἀγαθοεργ(ίας), ταπεινοῦσθαι ἤρξατο, καὶ τέλεον ἀφανισθεῖσα πέπαυται, εἰς τυράν(νων) χεῖρας μετελθοῦσα, δεικνύντος, οἶμαι, τοῦ Θεοῦ, ὡς μᾶλλον διὰ τῆς τουτωνὶ τυραννίδος, ἢ 30 τῆς ἐκείνων ἐπάρασως, σωθῆναι δύνανται οἱ ὀρθόδοξοι. Πλείους γάρ, ὡς ἑμαυτὸν πείθω, νῦν ἢ τότε σώζονται. Εἰ γὰρ αἱ θλίψεις πρὸς Θεόν συνάγουσιν, αἱ ἀνέσεις πάντως Θεοῦ χωρίζουσιν. Ἡ γὰρ βασιλεία οὐ θλίψιν ἀλλ' ἀνεσιν τοῖς ἔχουσι προξενεῖ. Καὶ μηδεὶς λεγέτω, ὡς ὅπου βασι-

8. Ῥαδίως...ἀπωθοῦντας...παραλογιζόμενοι.

11. Ἐδωκεν.

13. Ταυτησὶν. 15. ἠγῆσασθαι.

25. Φρυκτωροῦσαν.

30. Δεικνύντος ...τωνί.

32. Θλίψιν.

λεία, ἔκει πάντως καὶ σωτηρία καὶ ἡ ὀρθοδοξία. Τούναντιον δὲ ἅπαν
 ἔστιν. Εἰ δέ τινες καὶ τὴν βασιλείαν ἔχοντες ἐσώθησαν ἢ σώζονται
 ἀλλ' ὀλίγοι πάνυ καὶ εὐαρίθμητοι καὶ τῷ καταφρονῆσαι τῶν τῆς βασι-
 λείας ἀγαθῶν καὶ ἀπολαύσεων. Ἄμφοτέρων γὰρ ἀντέχεσθαι οὐχ οἶόν τε,
 5 κἂν εἰς πάνυ πολλὰ φιλονεικεῖν ἐθέλοι τις. Καὶ τοῦτο δύναται τις εἰδέ-
 ναι καλῶς, τὰς βασιλεί(ας) πάσας τοῦ κόσμου, τὰς τε παρωχηκυί(ας)
 καὶ τὰς νῦν οὔσας, ἐν νῷ βαλόμενος καὶ ταῖς ἐκείνων ἱστορίαις περιτυ-
 χών. Αἶ τε γὰρ αἰρέσεις καὶ τᾶλλα κακὰ ἢ διὰ τῶν βασιλέων ἢ ἐν τῷ
 καιρῷ καὶ ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἐφύησάν τε καὶ φύονται ὅσαι ἡμέραι. Ἡ
 10 γὰρ ἀνεσις τοιαυτῶ ἀποίικτειν πέφυκε τέκνα βαβυλώνια. Τί γὰρ οὐχὶ τῶν
 ἀθεμίτων διετέλουν πράττοντες οἱ ἡμέτεροι τὸ βασιλείον ἔχοντες; Ἄνθ' ὧν
 καὶ εἰς χεῖρας παρεδόθημεν, δεῖ γὰρ ἀψευδεῖν, τῶν βαρβάρων, ἀναξίως
 τῶν ὧν ἠξιώθημεν ἀγαθῶν πολιτευσάμενοι. Οὐχ ὡς τῆς ὀρθοδοξί(ας)
 ἐκπεσόντες, ἢ τῶν ὀρθῶν δογμάτων, ὡς τισι δοκεῖ, ἐπεμβαίνειν ἡμῖν
 15 ἐθέλουσι σὺν οὐδενὶ δικαίῳ, ἀλλ' ὡς μὴ ὀρθῶς πολιτευόμενοι τὴν
 βασιλείαν ἔχοντες. Ὁ γὰρ Θε(ε)ὸς καὶ τούτου ἡμῖν μετέδωκεν ἀγαθοῦ,
 οὐχ ὡς τοσοῦτον εἰς σωτη(ρίαν) ἡμῖν συμβάλλοντος, ἀλλ' ὡς μὴ ἔχοι-
 μεν εἰπεῖν τιν' ἀπολογίαν, ὡς οὐ φιλεῖ δῆθεν ἡμᾶς ὑπερβαλλόντως.
 Κακῶς δ' ὁμως τῷ φαινομένῳ τουτῷ, καὶ δοκοῦντι μόνον, οὐκ ὄντι
 20 δέ, χρησάμενοι ἀγαθῷ, καὶ τούτων οὐχ ἦττον οἷς ὀφείλετο νύκτωρ καὶ
 μ(ε)θ' ἡμέραν Θε(ε)ῷ μόνῳ προσεδρεύειν, καὶ μὴ πάντα λίθον κατὰ τῆς
 αὐτ(ῶν) σωτη(ρίαν) κινεῖν, ταύτη γε ἡμᾶς παθεῖν συγκεχώρηκεν, ὡς ἂν
 διὰ τοῦ κακοῦ γούν τᾶγαθὸν ὃ ἔχοντες ἀπολέσαμεν, οὐ δεόντως χρησά-
 μενοι τούτῳ γ' ἔς νοῦν ἐμβάλομεν. Μᾶλλον δ' ὅπως μὴ ἄλλο τι τοῦ λοιποῦ
 φ. 850α ἀπαιτῶμεν τὸν Θε(ε)όν, ἢ Ἴλεω | τούτου γε τυχεῖν. Μηδὲ τὴν ἐπίγειον, τὴν
 26 καπνοῦ δίκην λυομένην καὶ πρόσκαιρα σαίνουσαν, ἀλλὰ τὴν οὐ(ρά)νιον,
 ἣς οὐκ ἔστι τέλος καὶ ἀεὶ ἐφήδουσαι ποιοῦσαν, ζητεῖν βασιλείαν. Ἄλλ' ἡμεῖς
 κἂν τοῖς δεσμοῖς, ἢ ὃ φησιν ἡ θεία γραφή, ἐν χειροπέδαις σιδηραῖς
 ὄντες, οὐ μόνον οὐκ ἐσωφρονήσαμεν, ἀλλὰ καὶ ὡς οὐδὲν παθόντες δεινὸν
 30 διεκείμεθα, καὶ βασιλεί(ας) αὐθις τυχεῖν διανοούμεθα. Καὶ μοι θαυμάζειν
 ἔπεισι, πῶς οὐκ ἐλογίσαντο, ἢ κατὰ νοῦν ἔθεντο, οἱ τοιοῦτόν τι βουλευσά-
 μενοι, ὡς ἀδυνάτων ἐρῶσιν· εἰ γὰρ ἔχοντες ἀπώλεσαν ταύτην, μὴ δυνηθέν-

2. Ἐχοντες.

4. Οἶον τε.

6. Παρωχηκυί(ας).

7. Οὔσας.

8. Τᾶλλα.

23. Ἀπολέσαμεν.

24. Τούτῳ.

31. Τοιοῦτόν τι.

ες τοὺς νῦν κρατοῦντας, καὶ ταῦτα ὀλίγους ὄντας, νικῆσαι, ἢ αὐτοὺς ἀπώσασθαι, πῶς νῦν ὀλίγοι ὄντες, καὶ ὄπλων ἀμοιροῦντες, καὶ τῆς ἄλλης ὁμοῦ ταρασκευῆς, τοὺς πάντας σχεδὸν ἀριθμοὺς ὑπερακοντίζοντας, καὶ δύναμιν ἵτι πλείστην ἔχοντας, καὶ πῦρ ὅλον πνέοντας, νικῆσαι δεῖν φήθησαν οἱ ἔφρονες; Ποίοις ὄπλοις, ποία δύναμι, τίνι πλήθει, τίσι καλοῖς συμβούλοις, ὧν ἄνευ οὐδὲν γενέσθαι τῶν δεόντων ὁλον τε, θαρροῦντες τοιοῦτόν τι διενεήσασθε, ὧ ἀνόητοι; Οὐχ ὁρᾶτε ὡς πάντες τῶν κρατούντων ὑποκύνουσι τῷ τυράνῳ τουτῶι, δεδοικότες αὐτὸν ἐς τὰ μάλιστα, καὶ ταῦτα δύναμιν ἔχοντες πολλὴν εἰς τὸ περιγενέσθαι τούτου, μόνον εἰ βουλευθεῖεν; Τί δὴτ' οὐχί, ὅπερ ὑμῖν οὕτως ἀνοήτως πέπρακται, ποιοῦσιν; Οὐχ ὄπλων εὐπεροῦσιν; Παντός μᾶλλον. Οὐ στρατιωτῶν; Οὐ πλούτου; Οὐ πλοίων; Οὐκ ἂν ἔχοι τις τοῦτ' εἰπεῖν. Τί δαί, συμβούλων ἀποροῦσιν ἀγαθῶν; Καὶ ποῖος αὐτῶν οὐκ ἀγαθὸς σύμβουλος, ἢ τῇ σοφίᾳ οὐ κεκόσμηται; Διατί οὖν οὐ τοιοῦτόν τι ποιῆσαι ἠβουλήθησαν, ὅπερ ὑμεῖς οὐδὲν τῶν εἰρημένων κεκτημένοι, ὅτι μὴ τάναντία πάντα; Τοῦ τέλους δήπου τὴν ἔκβασιν σκοποῦσι, καὶ διὰ ταῦτ' οὐ βούλοντ' ἀπροβούλευτα τοιοῦτοις ἐγχειρῆσαι πράγμασι, κίνδυνον ἔχουσι μέγιστον, καὶ αἰσχύνην ὅτι πλείστην.

*Ράβδοις ποιμαντικαῖς, καὶ γεωργικοῖς βούπληξιν, ὧ οὔτοι, εἰς τὸ τοὺς ἐχθροὺς καταγωνίσασθαι, πῦρ ὅλον ἀποπνέοντας, καὶ ὄπλοις ἰσχυροῖς καθωπλισμένους ἄοπλοι, καὶ ἀνιπποι ἐφ' ἵππους, καὶ θώραξι περιπεφραγμένους γυμνοί, καὶ τέχνην πολεμικὴν ἠσκημένους, οὐδ' ὄναρ τὸ πολεμεῖν ἰδόντες, ἐξέρχονται; Τῆς ἀβελτηρί(ας), τῆς παραπληξίας, τῆς μεγίστης μανίας!· Εἰ τοιοῦτόν τι μανιώδες ἐπῆλθεν ὑμῖν διαπράξασθαι, νήφοντας γοῦν, ἀλλὰ μὴ τῇ μέθῃ ἔσκοτωμένους, τοῖς ἐχθροῖς ἐπελθεῖν ἔδει. Μεθύοντες ἄν(θρωπ)οι καὶ | ἄοπλοι τὸ παράπαν εἰς τὸ πολεμεῖν ἢ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπέρχονται; Πλὴν ἀλλὰ τοιοῦτον ἦν ὑμῖν τὸ ἔθος αἰεὶ, μετὰ τὴν μέθην περὶ τοιούτων καὶ τηλικούτ(ων) ὑπερφυῶν πραγμάτων βουλευέσθαι. Μεθύων ἄνθρωπος οὐχ ὅτι γε περὶ τοιούτ(ων), ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν οὐτιδανῶν καὶ οὐδενὸς ἀξίων ἀσφαλῶς βουλευσαίτ' ἄν. Εἰ γὰρ τῆς βασιλείας τῶν οὐ(ρα)νῶν ἀποτυγχανούσι τε καὶ ἐκπίπτουσι μέθυσοι, κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν, σχολῆ γε ἂν τεύξαιντο ῥαδίως τῆς ἐπιγείου μετὰ τῆς μέθης. Πλὴν ἀλλ' ὑμεῖς χυδαῖοι καὶ βάνουσοι ὄντες καὶ οὐδεμίαν κείραν ἔχοντες τοιούτων πραγμάτων οὐχί οἱοί τε ἦτε τὸ δέον ξυνιέναι.

*Ο γοῦν Διονύσιος ὁ εἰς ταῦθ' ἔλκων ὑμᾶς, πῶς οὐ ξυνῆκε τὸ δέον, κολὸν περινοστήσας κόσμον καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις κακοῖς ἐγγεγηρακῶς; *Ἀλλ'

1. αὐτῶν. 16. τοῦτοις.
 18. Ποιμαντικοῖς. Πασχίδ. ποιμαντικαῖς.
 19. Καθωπλισμένους. 25. ἀπέρχονται. 30. σχολῆς οὐκ ἂν.
 35. Ἐγγεγηρακῶς.

ἴσως κάκεινος ἠγνόησε τὸ ξυνοῖσον ὑμῖν ἢ τὸ βλάρον, καθ' ἃ δῆπου καὶ
 ἠγνόησε, τὰς φρένας ἀπολέσας παντάπασι. Τοῦ δὴ χάριν ἔμοῦ γοῦν οὐκ
 ἠκούσατε, πολλάκις ὑμῖν συμβουλεύσαντος, ὡς ἀδυνάτων πραγμάτων ἐπιθυ-
 μεῖτε; Οὐκ ἠκούσατέ μου διαμαρτυρομένου πλειστάκις, ὡς ἐπειδὴν ἐν τοῖς
 5 τοιούτοις τῶν μοναχῶν τις τύχη ὦν ποτε, οὐ μόνον οὐ κατευοδοῦνται, ἀλλὰ
 καὶ εἰς τὸ χεῖρον προκόπτει, καὶ οἱ συνόντες αὐτῷ δυσπραγοῦσιν εἰς τὰ
 μάλιστα; Τίτος ἕνεκα; "Οὐ οὐ τοιαῦτα πράττειν τοῖς μοναχοῖς ἔξεστιν, ἀλλὰ
 τῇ προσευχῇ μόνῃ καὶ τῇ δεήσει προσέχειν καθήκον ἐσσι. Πλὴν ἀλλὰ πλατύν
 μου κατεχεῖτε γέλωτα ταῦθ' ὑμῖν διεξιόντος, καὶ ὡς ἕνα τῶν ἀφρόνων καὶ
 10 μαινομένων, ἀφρονες καὶ μαινόμενοι ὄντες, ἠγείσθε μ' εἶναι. "Ἄρτι γ' ὁμοῦ
 πείσθητε, τίνες ἡμῶν οἱ ἀφρονες, τῶν πραγμάτων οὐχ ὡς ὑμῖν ἐδόκει, ἀλλ'
 ὡς ἐγὼ ἠγόρευον ἀποθάντων. "Α γὰρ ὑμῖν ἀπέβη νικηθεῖσιν ἤδη, πάντ' ἐφθην
 εἰπὼν ὁ ἀφρων, ὡς ὑμῖν ἐδόκει καὶ δὴ καὶ ἀνυποστόλως ἐλέγετο. Τί ἔδει
 ἀδυνάτων ἐρᾶν, ἀκίχητά τε διώκειν; Οὐ λυσιτελέστερον ἦν ὑμῖν ἑμαῖς
 15 ἐφρουχάζειν συμβουλαῖς, καὶ μὴ μου τὸ νέον ἐξουθενεῖν, μηδὲ τὸ προφοδῆς
 ἀτιμάζειν καὶ τὸ ξένον ῥᾶστα περιφρονεῖν; Πλὴν οὐ μόνον οὐκ ἐπέθεσθε
 τούτοις, ἀλλὰ καὶ ὡς λῆρος ὑμῖν ἐδόκει ταυτί. Καὶ τὸ δὴ χεῖρον, οὐδὲν
 ὑποστελλόμενοι, περιάπτειν μοι καὶ προστριβεῖν ἠβουλήθητε καὶ δὴ καὶ εἰς
 μέγα τὴν φήμην ἤρατε, ὡς δῆθεν τὸν πρὸς τῶν ἀσεβῶν σεβόμενον, τὸν
 20 μαινόμενον ἐκεῖνον καὶ πάσης ἀκαθαρσί(ας) γέμοντα στέργειν τε καὶ ἀγαπᾶν
 μᾶλλον ἢ τὸν Χ(ριστὸ)ν αὐτόν, τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ Θε(ο)ῦ. Τοιαῦτα δὲ
 φ. 351a λέγειν κατ' ἔμοῦ οὐκ ἠσχύνεσθε, τῇ μέθῃ καὶ τῇ ἄλλῃ σκοτοῦ | μενοι ἀπαιδευ-
 σία. Οὐ μόνον δὲ τούτοις οὐκ ἠρκέσθητε κατ' ἔμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐγκάθετόν
 τινα εἰς τὸ ἀνελεῖν με πεπόμφατε, διὰ τὸ μὴ βουλευθῆναι ὅπως ὑμῖν συνθέσθαι
 25 ἢ συνέψασθαι τοῖς κακίστοις ὑμῶν βουλευμασι· τουτί δὲ πεποιηκέναι προση-
 χθητε ταῖς παραλόγοις συμβουλαῖς τοῦ ἀθλοῦ ἐκείνου πεισθέντες Διονυσίου,
 ᾧ καὶ φθονεῖν με κατεψεύδεσθε, σοφῶ γε θῆθεν ὄντι, καὶ ἐς τὰ πάντα
 μακρῶ μου καλλίονι, καὶ διὰ ταῦτα μὴ βούλεσθαι μ' ὑπεῖκειν αὐτῷ. Ἄλλὰ
 πάντα μᾶλλον ἢ τὰ τοιαῦτα εἶη ἂν ἀληθῆ, ᾧ βέλτιστοι. Οὐ γὰρ φθονῶν,
 30 ὡς ὑμεῖς φέσθε, τουτονὶ ἀπειστρεφόμην, ἀλλὰ τὸν νῦν ὑπ' αὐτοῦ τε καὶ ὑμῶν
 γεγονότα κάκιστον ὄλεθρον ὑφορώμενος καὶ ὑπονοῶν. Πῶς γὰρ ἂν σοφῶ γε
 ὄντι ἐφθόνησα, ὅς νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν οὐ διαλιμπάνω τὸ ἡμέτερον γένος
 καὶ ἐμὲ αὐτόν κλαίειν, τῇ ἀμαθίᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ ἀπαιδευσίᾳ συνόν τε καὶ
 συζῶν ὄρων; Καὶ μοι δι' εὐχῆς αἰεὶ πάντας εἶναι σοφοὺς ἔμοῦ ἄνευ. Εἰ γὰρ

1. Κάκεινος·

8. Προσευχή. Καθήκον ἐστί.

10. Ἠγείσθαι.

12. Οὐχ' ἀγάρ.

22. Ἠσχύνεσθε. 27. &

34. Εἰκοσιφ. (Πασχίδης σ. 96): συνόντα καὶ συζῶνται..

τουτί γ' ἦν, οὐδ' ἔγωγε ἀνόνητος ἂν ἦν. Κάκ τούτου τε ξυνιέναι ὑμᾶς ἐχρῆν, ὡς οὐχ ἠτημένος τοῦ φθόνου τυγχάνω γε ὦν, ἐκ τοῦ μὴ διαλιμπάνειν ὄσαι ἡμέραι μεθ' ὄσης τῆς προθυμί(ας), καὶ δὴ καὶ ἀμοιβὴ σχεδόν, τοῦ ὀλίγου ἐκείνου οὐ εὐπορῶν τυγχάνω μαθήματος τοῖς βουλομένοις μεταδιδόναι. Εἰ γὰρ ἐφθόνουν τινί, ἢ ὄλωσ φθόνου ἵχνος ἐνῆν μοι, οὐδενὶ κατεδε- 5 ξάμην ἂν τούτου μεταδιδόναι, καὶ ταῦτ' ἄνευ οὔτινοσοῦν κέρδους. Ὡστε μάτην καὶ τουτί τὸ βέλος ἔρριπται ὑμῖν κατ' ἐμοῦ. Ταυτί δ' ἅπαντα καθ' ἡδονὴν ἂν ἦν ἐμοὶ εἶγε μὴ ἐπράξατε τοσοῦτον ἄγος, καὶ φόνων τοσοῦτων οὐκ ἐγένεσθε παραίτιοι, καὶ ζημί(ας) τισάντας οὐκ ἐπροξενήσατε τοῖς ἀναι- 10 τίοις τῶν Χριστιανῶν. Νυνὶ δέ, πρὸς τοῖς ἐλημένοις ἅπασι, καὶ τὸ ἐλεύθε- ρον ἡμῶν δεδουλώκατε καὶ αἰσχύνην, ὄσην οὐδ' ἔστιν εἰπεῖν, ἡμῶν κατεχέατε. Καὶ τὸ πολὺ τούτων χειρὸν, οὐ καὶ εἰς τὸ ζῆν ὁ κίνδυνος ἡμῖν περίεστι.

Τίνα λόγον δώσετε τῷ Θε(ε)ῷ, τοσοῦτων αἰτιοὶ γενόμενοι κακῶν; Πῶς οἴεσθε τῶν ἀπαραιτήτων ἀπαλλαγῆναι κολάσεων, τοσοῦτον ἔχον αἱμάτων 15 τε καὶ δακρύων ἐκχυθῆναι γεγονότες αἴτιοι; Αὕτη ἦν ἡ τῶν δεινῶν ἀπα- λαγή; Αὕτη ἡ βοήθεια; Τουτί ἦν τὸ γενναῖον ὑμῖν κατόρθωμα; Τίτι σαφεῖ σημεῖον ἢ δυνάμει στερεῶ πεισθέντες τουτί πεποιήκατε τοῦ γχείρημα; Τοῖς τοῦ ἐμβροντήτου Διονυσίου κληδονισμοῖς τε καὶ οἰωνισμοῖς πάντως, καὶ δὴ καὶ μαντεύμασι. Καὶ γὰρ ἦν αὐτῷ ἡ σοφία ἅπασα, | δι' ἣν παρὰ τῶν φ. 851β ἀφρόνων ἐθαυμάζετο, ἐν τοῖς τοιοῦτοις. Οὐδὲ γὰρ χάριν καὶ κατὰ τὴν ἦν ἐμελλε 20 νύκτα (οὐ γὰρ μεθ' ἡμέραν τὸ νυκτὸς τῷ ὄντι ἔργον ἐκεῖνο παρ' ὑμῶν ἐπρά- χθη) τὸ ἄγος τουτί διαπράξασθε οἰωνισάμενος Διονύσιος, ὡς οἱ ἑωρακότες διεβεβαίουν, νίκης ἔδοξε τετυχηκέναι, καὶ ὑψηλότερον φανήσεσθαι, πρὸς δὲ καὶ αὐτὸν βασιλέα θαυμάσαντ' ἀναστήσεσθαι τοῦ θρόνου. Ταυτί δὲ καὶ σκό- 25 τους ἦν ἀνάπλεω καὶ ἀλήθειάν τινα λοξῶς ὑπεδείκνυε. Νίκης γὰρ τῷ ὄντι 25 τετύχηκεν, οὐχ ὡς νικήσας αὐτός, ἀλλ' ὡς νικηθείς. Τὸ δὲ αὐτοῦ δέρμ' ἀποδαρεῖς παρὰ τῶν ὦν ἐκεῖνος ἤλπιζε περιγενέσθαι, βιαίως τὸ ζῆν ἀπορ- ρήξας, πάντων ὑψηλότερον τοῖς πᾶσι διεδείχθη τὸ ἀποδαρὲν ἐκεῖνο πανάθλιον δέρμα, πλησθὲν ἀχύρων, καὶ πὶ σκόλοπος τινος ἀνασκολοπισθέν, καὶ τὴν πόλιν 30 ἅπασαν περιμενεχθέν. Διὰ θαύματος δ' ἤχθη καὶ τῷ βασιλεῖ. κάκεισε τὸ 30 τοιοῦτον δέρμ' ἀποκομισθέν, καὶ ταύτη γε προσενεχθέν. Ταυτί δὲ τοῦτον ἀπο- βάντα τὸν τρόπον ἐπέγνωμέν τε ἰδόντες, καὶ ἀκούσαντες ἔχομεν.

Ἔμῖν δ' ἄλλ' οὐ προσῆκεν οἰωνισμοῖς τε καὶ μαντεύμασι πεισθεῖσιν, ἔργοις οὔσι δαιμόνων, τοιαύτη δλεθρίω πράξει ἐγχειρήσαι. Εἰ μαντεύμασι καὶ οἰω-

17. Στερεῶ... Πισθέντες. 17. Τοῦ γχείρημα.

18. Οἰωνισμοῖς.

22. Οἰωνισάμενος. Τῶντι.

25. ... Τῶντι. 26. Αὐτου.

27. ... Ἀπορρήξας. 29. Σκόλοπος τινος.

33. Ἄλλοῦ... Οἰωνισμοῖς.

νισμοῖς κατορθοῦτο τὰ τοιαῦτα, πολλοὶ ἄν ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ βασιλεί(ας) ἠξιώθησαν. Οὐκ ἔστι δὲ ταῦτα οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ πρὸς τῇ βοήθειᾳ καὶ δυνάμει τοῦ Θεοῦ, οὐ μὴ βουλομένου οὔτε οἶκος οἰκοδομεῖται οὔτε πόλις φυλάττεται, καὶ δυνάμεως δεῖ πολλῆς, καὶ συνέσεως οὐ σμικρᾶς, καὶ πείρας πραγμάτων οὐκ εὐκαταφρονήτου, συμβούλων τε πρὸς τούτοις ὡς καλλίστων, πολλῶν ἀν(θρώπ)ων ἀσθητῶν καὶ τὸν νοῦν τουτωνὶ ἐπεγνωκότων. Οὐ γὰρ ἀν(θρώπ)οι γεωργοὶ τε καὶ ποιμένες, βάνασοι τε καὶ δυστυχεῖς καὶ οὐδεμίαν πείραν πραγμάτων ἔχοντες τοιαύτας πράξεις δύνανται κατορθοῦν. Πλὴν ἀλλ' ὑμεῖς τοῖς οἰωνισμοῖς τε καὶ μαντεύμασι τοῦ Διονυσίου καταπεισθέντες, μᾶλλον δ' ἀπατηθέντες καὶ ὑποκλαπέντες, ἐς τοῦτο θρασυτήτος παρενεχθέντες ἤκειτε, ὡς δοκεῖν καὶ αὐτὸν βασιλέα χειρώσασθαι ἤδη, καὶ τὸ αὐτοῦ διάδημα φορεῖν, καὶ ξυμπάσης ὁμοῦ τῆς οἰκουμένης κρατεῖν. Τοιοῦτόν τι ἄνοια καὶ θρασυτῆς μέθη συμπλακέντια, καὶ τοιαῦτ' ἀναπλάσματ' ἀποτίκτειν πέφυκ(εν), ἄθλιοι καὶ ταλαίπωροι καὶ μωρίας ἀνάπλω. Εἰ αὐτοὶ 15 ἄπειροι καὶ ἀμέτοχοι τοιούτων πράξεων ἐτυγχάνετε ὄντες, καθ' ἃ δῆπου φ. 852α καὶ ἀμφιβολίας | οὐδεμιᾶς ἄνευ, ἄπειροι ἦτε, τοὺς γοῦν εἰδότας ἀκόλουθον ἦν ἐρωτήσαι.

Ἄλλ' ἦν ἡμῖν, φαίητ' ἄν, Διονύσιος καὶ γῆρως ἀψάμενος ἤδη καὶ σοφίας, ὡς ἐκεῖνος ᾔετο καὶ ὑμεῖς ἐπιστεύετε, μετεσχηκῶς, καὶ δὴ καὶ φιλόσοφος παρὰ πάντων καὶ ὑμῶν αὐτῶν οὐχ ἦντον ὀνομαζόμενος. Ναι δὴ παρ' ὑμῶν τῶν οὐκ εἰδόντων ὅπως τί ἐστι φιλοσοφία, οὐδ' εἴ ἐστι φιλόσοφος ὁ Διονύσιος, καὶ ὅστις ἐκεῖνῳ παραπλήσιον ἐκαλεῖτο καὶ μάντις, ὃν καὶ τὸν Ὀμηρικὸν ἐκεῖνον Κάλχαντα ὑπερακοντίζειν, ἴσως, ὑπελαμβάνετε, καίπερ εἰδότα τὰ τ' ἔόντα, τὰ τ' ἐσόμενα πρὸ τ' ἔόντα, καὶ νῆσσο' ἠγησάμενον, ὡς φησὶν ὁ ποιητής, Ἴλιον εἶσω ἦν διὰ μαντοσύνην. Καὶ Κάλχας 25 μὲν τοιοῦτος ἦν ἀληθῶς, ἐπεὶ τοιούτοις ἠγήσατο, Διονύσιος δ' ἦκιστα πάντων. Εἰ γὰρ φιλόσοφος ἦν ὁ Διονύσιος καὶ τῷ Κάλχαντι παραπλήσιος, ὡς ὑμῖν τοῖς βαναύσοις ὑπελαμβάνετο, φιλοσόφως αὐτὸν ἔδει συλλογίσασθαι, καὶ ἐπιστημόνως ἀψασθαι τῆς ὑποθέσεως, καὶ τὰ τε ὄντα καὶ 30 ἐσόμενα εἰδέναι καὶ αὐτόν, ἀλλὰ μὴ μαντεύμασι καὶ οἰωνισμοῖς μόνοις πειθόμενον ὑμᾶς αὐτοὺς καὶ ἑαυτὸν οὐδὲν ἦντον ἀποπλανᾶν τ' ἐξα-

1. Ἐκατορθοῦτο.

9. Οἰωνισμοῖς.

13. Τοιούτόντι. 13. Θρασήτης.

15. Καθά.

18. Ἀψάμενος ᾔετο.

20. Οὐχ'. 22. ... Παραπλήσιος.

24. Τὰ τε ὄντα τὰ τ' ἐσόμενα προτεόντα. 27. Ἐπί.

29. Συλλογίσασθαι. 29. Ἀψασθαι.

30. Οἰωνισμοῖς. 31. Ἀποπλανᾶν τ' ἐξαπατᾶν.

κατᾶν. Οὐ ταύτη γὰρ φιλόσοφοι τῶν ὑποθέσεων, καὶ ταῦτα ὑπερφυῶν τε καὶ μεγάλων, ἀπτονται, ὧ οὔτοι, ἀλλ' ἐπειδὴν τὰς ἀρχὰς τῶν πραγμάτων οὐκ ἔστιν ἄνευ πολλῶν δυνηθῶσιν εὐρεῖν, καὶ τὸ τέλος ἐκάστου ὅπως ἔσται σκοποῦσι. Διονύσιος δὲ οὔτε τὴν ἀρχὴν τῆς ἥς ἤψατο ὑποθέσεως ἠδυνήθη εὐρεῖν, οὔτε μὴν τὸ τέλος αὐτῆς τὸ παράπαν ἐσκέφατο, ἀνθ' οὗτου καὶ δυστυχήσας ἐφάνη ὁ δυστυχῆς. 5

Θῶμεν ὅτι περιεγένεσθε τοῦ οὗ περιγενέσθαι ἠβουλήθητε ἐκ πρώτης ὁδου συμβολῆς. Τί μετὰ τοῦτο ποιητέον ἐδόκει; Μὴ καὶ τῶν λοιπῶν ἀπάντων; Ἄλλ' οὐδεὶς ἂν εἶποι, εὖ φρονῶν. Πλὴν ἀλλ' εἰ δοκεῖ καὶ τοῦτο δοτέον. Μὴ καὶ τὸ βασιλείου αὐτὸ δι' ἐλπίδος ἦν ὑμῖν λαβεῖν; Τίνες ὄντες; Τίνα 10 λοχῶν ἔχοντες; Τίνα σύνοιον, ὧ ἀσύνοιον; Οἷνες πρῶτον ἔργον, μᾶλλον δὲ οὐδ' ἔργον αὐτὸ καλεῖν χρῆ ἄθυρμα δέ τι, ἢ δαιμονισμόν, ἢ σεληνιασμόν, ἢ ἐμπληξίαν τινά, ἢ οὐκ οἶδ' ὅπως αὐτὸ καλέσω, μέθη ὑμᾶς αὐτοὺς καταβαπίσαντες πρότερον, ταύτη γὰρ τυχὸν τοῦ Διονυσίου ὑποθεμένου, πολεμεῖν ἀνεβάλλεσθε, ῥάβδοις τισὶν οὐτιδανοῖς καὶ φωναῖς ἀτάκτοις, λαγῶν 15 ὁδὸν τινα διώκοντες, ἢ ἀλώπεκα. Εἰ δὲ τὸ πρῶτον ὑμῶν ἔργον ἐκ πρώτης ὁδου ἀφειρηθῆς τοιοῦτον, τί ἐχρῆν περὶ τῶν ἄλλων ὑπολαβεῖν; ὧν γὰρ | αἱ ἀρχαὶ (κατὰ τὸν φιλόσοφον) ἀδόκιμοι, καὶ τὸ πᾶν δῆπουθεν ἀδόκιμον. φ. 852β

Πῶς ταῦτα, Διονύσιε, οὐκ ἐλογίσω, φιλόσοφος, καθ' ἅπερ ὑπὸ πάντων τῶν ἀμαθῶν συνιεθραμμένον ἐνομίζου, καὶ μάντις ὧν; Διατί εἰς τοσοῦτον 20 ὄλεθρον τὸν ἀμαθῆ καὶ ἀπλοῦστατον καθέλκυσας λαόν; Πῶς οὐκ ἐμαντεύσω, μαντικῆς ἀντιποιούμενος, τὴν σὴν ἀπώλειαν; Μᾶλλον δέ, καὶ μαντικῆς ἠστινοσοῦν ἄνευ, πῶς οὐ συνειδὲς, οἱ κακῶν ἐμελλες κατελθεῖν τοιαῦτ' ἐπιχειρήσας πράγματα, οἷα τῶν ἀνθρώπων οὐδεὶς; Εἰ δὲ καὶ 25 σαυτοῦ ἀπέγγως ἢ κατέγγως, ὡς δῆπου καὶ ἀπεγγνωκῶς ἐτύγχανες πάλαι σαυτοῦ, σαυτὸν μόνον κατὰ κρημνῶν ἔδει βαλεῖν, μὴ μέντοι καὶ ἄλλοις τοσοῦτοις ἀπωλεί(ας) αἴτιον ὑπάρξαι. Τίνα τὴν ἀπολογίαν ἄρα, τοσοῦτων ἐκ τῆς τοιαύτης αἰτί(ας) ἀπολεσθέντων καὶ δὴ καὶ τέλεσι ἀφανισθέντων, δώσεις, ἄθλιε, τῷ Θεῷ κριτῇ καθεζομένῳ; Τὰ δάκρυα δὲ καὶ οἱ ἀναστραγμοὶ τῶν ἀναίτιως πασχόντων ποῦ οἶε καταπεσεῖν; Οὐκ ἤρκει τοῖς Χριστιανοῖς, 30 ἃ καθ' ἑκάστην ἐπασχόν τε καὶ πάσχουσι δεινά; Τί τὰ τραύματα τουτωνῶν αἰσχισθ' οὕτως κατέξανες; Ἄλλ' ἀπαλλαγὴν αὐτοῖς προουθήσας

2. Ἐπειδ ἂν. 8. συμβουλῆς

9. Εἶπει.

13. Ἐμπληξίαν τινά.

19. Ἐλογήσω.

21. Καθέλκυσας. 22. Μαντικοῖς.

26. Βαλλεῖν.

27. Ἄρα.

32. Προουθήσας... Προουθήσας Εἰκοσιφ. Πασχίδης σ. 96.

προσεξευρηκέναι τῶν ὧν εἶχον κακῶν; Καὶ πῶς τοῦτ' οὐκ ἠδυνήθης ἐκτε-
 λέσαι διὰ τὴν ἀρχὴν κατὰ Τρῳίην τοιοῦτόν τι ἐπειρήσασ, πλείστων ὄσων
 καὶ τότε ἀπολεσθέντων ἀδίκως; Οὐκ ἦν εἰκὸς ἤδη εἰς πανέρημόν τινα τόπον
 πορευθέντα νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν κλαῦσαι σαυτὸν καὶ τὸν Θεὸν ὑπὲρ
 5 τηλικούτων κακῶν ἐξιλεῶσαι σαυτῶ; Οὐκ οἶδας ὡς καλὸν μὴ ἐγχειρεῖν
 ἐθέλειν ἐκείνοις τοῖς κίνδυνον οὐδὲν ἦτιον τοῖς ἐγχειροῦσιν ἢ τοῖς δι' ὧν
 ἐγχειροῦσαι φέρουσιν; Ἡ ἐβούλου καὶ καθ' ἠδονὴν σοι ἦν πάντα ὑπαι-
 τίους ποιῆσαι καὶ ἀποστάτας, ἀποστάτης καὶ ὑπαίτιος ὧν αὐτός; Οὐκ
 ἤρκει δ' σοι πέπρακται εἰς Τρῳίην; Οὐχὶ ἱκανὸν ἦν τὸ ἐν Ῥώμῃ; Ὀλίγον
 10 ἐνόμιζες τὸ ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, ἃ, πρὸς τὸ περιττὸν εἶναι, καὶ
 λέγειν αἰσχρόν; Τί καὶ τὸν τόπον τουτονί, μοναστηρίου διενηροχότα οὐδ'
 ὄμοιον, διετάραξάς τε καὶ συνέχεας, καὶ ἀφανισμοῦ ἤγαγες ἐγγύς;

Οὐδένα τόπον εἶσας καθαρὸν τῶν σῶν αἰσχίστων τε καὶ φαύλων πράξεων.

Τίνα σοι φλόγα δεινὴν ὑφάρπει οἶκε τὰ τῶν πεφονευμένων δάκρυα; Τίνα τιμω-
 15 ρίαν ἀτελεύτητον οἶ τῶν χηρῶν καὶ τῶν ὄρφανῶν ἀναστεναγμοὶ προξενήσουσι
 φ. 353 α ἐκεῖ. Κρεῖττω οἶμαι καὶ τῆς τοῦ Ταντάλου καὶ τῆς τοῦ Ἰξίονος καὶ τῶν—
 ὄσοι τιμωρία παρεδόθησάν τε καὶ παραδοθήσονται. Οὐδενὶ γὰρ τὰ σὰ πα-
 ραβαλλόμενα κακὰ ἴσα γένοιτ' ἂν. Οὐδὲν γὰρ χάριν καὶ τοιαύτην ἐκδέχου τιμω-
 ρίαν. Εἰ ἄλλοις τῆς κακίας μεταδοῦναι βουλόμενος ταύτης ἀπήλλατες σαυτὸν,
 20 τάχ' ἂν τινα λόγον εἶχέ σοι ἢ τοιαύτη ἐπίνοια· νυνὶ δὲ οὐχ ἦκιστα σαυτῶ
 ἢ τοῖς οἷς ἐβούλου μετέδωκας. Ὅρθῶς ὄσον κακὸν ἀβουλία καὶ τὸ οἰεσθαί
 τιν' εἰδέναι μηδὲν εἰδότα; Τὸ γὰρ οἰεσθαί τοῦ εἶναι πλείστον ὄσον
 ἀπσοχοῖνισται. Πολλὴν δὴ οὖν εἰσπραχθήσῃ τιμωρίαν τοσοῦτοις ἀνελ-
 πίστοις δεινοῖς τοὺς ἀναιτίους ἡμᾶς ἐμβαλῶν. Ἄλλ' ἴσως, εἰποις ἂν, ὡς ὑπὲρ
 25 αὐτῶν ἠγωνιζόμεν, ὅπως τῶν ὧν ἔχουσι κακῶν αὐτοὺς ἀπαλλάξω. Οὐδαμῶς, ὦ
 ἀνόητε σύ. Τὸ μὲν γὰρ φαινόμενον τοιοῦτον ἦν, τὸ δὲ κεκρυμμένον ἄλλως
 εἶχε. Πλὴν ἄλλ' ἔστω, ὡς ἴνα τῶν δεινῶν αὐτοὺς ἀπαλλάξῃς ἠγωνίζου. Τί
 δήποτε καὶ ποῦ τελευτήσῃ τὸ σὸν παράλογον ἐγχείρημα οὐκ ἐλογίζου; Πῶς
 δ' ἐλάτιους τῶν χιλιῶν ὄντες ὑμεῖς (οἱ πλείους γὰρ καὶ σχεδὸν πάντες,
 30 πλὴν ὀλίγων, κἀκείνων οὐτιδανῶν καὶ οὐδενὸς ἀξίων, οὐκ ἠθελον ὑπεῖκειν
 σοι) τοσαύτας μυριάδας, ὄσας οὐδ' ἀριθμῆσαι οἶόν τε, νενικήκατε ἂν; Εἰ δὲ
 καὶ τὸ βασιλεῖον εἶλες αὐτό, ὅπερ, ὄσον τὸ ἐπὶ σοί, τοσοῦτον ἀδύνατον
 ἦν ὄσον ἐστὶν ἀμήχανον ἢ τὸν οὐ(ρα)νὸν γενέσθαι γῆν ἢ τὴν γῆν οὐ(ρα)νόν.

10. Ἰσπανία.

12. . . . ὄμοιον.

18. Ἰσα γένοιτ' . . . οὐ.

19. . . . ἀπήλλατες.

23. . . . εἰσπραχθήσῃ.

25. ἠγωνιζόμεν.

28. Τελευτήσῃ Εἰκοσιφ. Πασχίδης. 31. Οἶον τε . . . ἐστίν.

τί ὠφέλησας ἂν τὸν λαόν; Εἰ γὰρ τῶν θλίψεων, ὡς αὐτὸς φῆς, ἀπήλλαξας, τοῦ μεγίστου τῶν ἀγαθῶν ἀπεστέρησας ἂν αὐτούς, καὶ τὴν παρὰ τοῦ Κ(υρίου) δοθεῖσαν αὐτοῖς παρακαταθήκην καθήρηκας ἂν, ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξιν ἐπαγγειλαμένου.

Πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένους, εἰ διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς, κατὰ τὴν 5
τοῦ Παύλου φωνήν, εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐ(ρα)νῶν, σὺ δ' ἀπήλλαξας τούτων τοὺς ἀν(θρώπ)ους, ἀπέκλεισας δὴπου αὐτοῖς τὴν εἰς οὐ(ρα)νὸν φέρουσαν ὁδὸν καὶ μόνοις τοῖς κατὰ τὴν γῆν ἀγαθοῖς προσητηκέναι παρεσκεύασας αὐτούς. Καίτοι γε τίς δύναται ἂν βίον ὄντιναοῦν πραγμάτων ἀπηλλαγμένον ἀποδείξει; Εἶδες ποτε, πολὺν περιουσίης κύκλον 10
τῆς οἰκουμένης, ἠντιναοῦν πολιτείαν κακῶν ἀπηλλαγμένην, ἀνέσεώς τε καὶ εἰρήνης ἀπολαύουσαν βαθεί(ας); Οὐκ ἂν οὔτε σὺ οὔτε τις ἄλλος δυνηθεῖη ταυτί γ' ἀποδείξει, οὐδ' ἂν εἰ τοὺς βασιλεῖς εἴποι. Οὗτοι γὰρ καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων πραγμάτων οὐκ εἰσὶν ἀπηλλαγμένοι, καὶ τῶν ἄλλων ἀνιαρῶν εἰ δ' ἡδονῶν καὶ βίου ἀπολαύουσιν ἀβροδιαίτου, ἀλλ' οὐδὲν αὐτοῖς ὄφελος 15
ταυτί πρὸς τὸν μέλλοντα αἰῶνα. | "Ὅσα δ' οὐ πρὸς τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα φέρει τὸ κέρδος μάταια πάντως. Εἰ καλόν τι αἰ ἀνέσεις καὶ ἡδοναὶ Παῦλος ἂν καὶ οἱ κατ' ἐκεῖνον νοῦν ἔχοντες Χ(ριστο)ῦ κατεδίωξαν. Ὅρωμεν δὲ τὰς θλίψεις μᾶλλον τῶν παρόντων ἀνταλλαξαμένους ἡδέων, καὶ τῶν σωματικῶν ἀνέσεων ταυτασὶ προτιμήσαντας, ἀφορῶντας εἰς τὸν τῆς πίστεως 20
ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν. "Ὡ καὶ σὲ καὶ πάντα βουλόμενον Χ(ριστο)ῦ εἶναι μαθητὴν, ἔπεσθαι ἀκόλουθον ἦν, ἀλλὰ μὴ βασιλείας ἀπόλαυσιν ζητεῖν ἐθέλειν ἐπὶ τῆς γῆς. Εἰ συμφέρειν ἡμῖν ἤδη ὁ Κ(ύριος) τὸ ταύτην ἔχειν οὐκ ἂν ἀφείλετο δούς. Δούς δ' ἀφείλετο δι' ἧς εἶπομεν αἰτίας. Οὐκ ἤκουες τοῦ προφήτου λέγοντος, Κ(ύριε), ἐν θλίψει ἐμνήσθημέν σου; Ὡς δηλαδὴ ἐν 25
ἀνέσει οὐ μεμνήμεθα. Εἰ δέ πως καὶ μέμνηταί τις τοῦ Θ(εο)ῦ ἀνέσεως ἀπολαύων, ἀλλ' οὐχ οὕτως, ὡς ἐν θλίψει, μετὰ συντριμμένης καρδίας, ἦν δὴπου καὶ οὐκ ἐξουδενοῖ. Οὐδὲν οὖν ἐκ τοῦ τῶν θλίψεων ἀπαλλαγῆναί τις ἀπόναιτο, ὡς βλαφθεῖη ἂν τὰ μέγιστα. Εἰ ταῦθ' οὕτως ἐλογίζου, οὐκ ἂν ὄπερ σοι πέπρακται διεπράχθη. Ἄνθ' ὧν καὶ πᾶς τις μάλα γ' ἐν δίκῃ φρενῶν σ' 30
ἐκπεπτωκέναι εἴποι ἂν καὶ οὐδεμίαν σοι ἐνεῖναι συνέσεως ῥανίδα. Πλήν ἀλλ' εἰ τοῦτό σοι δι' ἐφέσεως ἦν, τὸ τὰς θλίψεις ἐκποδῶν γενέσθαι ποιῆσαι, καὶ πᾶσαν ἀντισταγαγεῖν ἀνεσιν, ἐκεῖνα ποιῆσαι δέον ἦν, οὐ

1. Ὁφέλισας . . . φῆς.

3. Καθήρηκας, . . . θλίψιν.

10. Εἶδες ποτέ.

11. Ὀντιναοῦν . . . ἀπηλλαγμένων.

12. Οὐτέ τις. 14. Οὐκ εἰσὶν.

17. Παῦλον— . . . ἀρχηγὸν . . . Ἐπεσθαι. 31. ἐνῆναι.

38. Ἄντ' εἰσταγαγεῖν . . .

δι' ὧν ἐπιτεῖναι, ἀλλ' ὑφ' ὧν ὑφείναι τὰς θλίψεις τοῖς ἀν(θρώπ)οις. Σὺ δὲ πρὸς τῷ μηδὲν λωφῆσαι ταυτασί ποιῆσαι, καὶ εἰς μέγα ἐπιδοῦναι γέγονας αἴτιος, τῷ ἀσκόπως καὶ λογισμοῦ τινος ἄνευ ὑγιούς ἐπιβαλέσθαι βουλευθῆναι. Τουτὶ δὲ πέπονθας, κακοῖς, ὡς ἔφθην εἰπών, χρῆσάμενος
5 συμβούλοις.

Οὐ μετὰ φιλοῦντων ἀνθρώπων, κολάκων τε πρὸς τούτοις καὶ ἐπι νέων, καὶ δὴ καὶ τιῶν ἀργία μᾶλλον ἐφηδόμενων ἢ τῷ ἐργάζεσθαι, συμβουλὴν τοιαύτην κίνδυνον ἔχουσαν, ὅσον οὐκ ἐνὶ εἰπεῖν, ποιήσασθαι δεόν ἦν, ἀλλὰ τοῖς μηδὲν τοιοῦτον ἔχουσι τὸν λόγον κοινῶσαι. Οἷς γὰρ ἐχρήσω συμβούλοις,
10 πενία δεινῇ πιεζόμενοι, καὶ ἀργοὶ διὰ βίον περινοστεῖν ἐθέλοντες, ὡς ἂν ποῦ πότοι καὶ συμπόσια γίνονται περιεργάζονται καὶ ἄλλοις τισὶ τῶν ἀθεμίτων ἐπακολουθεῖν, οὐδὲν ἂν τῶν ἀγαθῶν συμβουλευσάμεν. Εἰ γάρ τις τὸν κύνα τί αἰροῖτο μᾶλλον ἔροιτο, πότερον ζῆν τὰ ζῶα καὶ ἐργάζεσθαι ἢ ἀπόλλυσθαι, τὸ δεύτερον ἔλοιτ' ἂν μᾶλλον ἢ τὸ πρῶτον. Οὐ γὰρ οἶδε πρὸ τοῦ ἰδίου
15 τὸ κοινὸν συμφέρον τιθέσθαι ὁ κύων, ἀργὸς βουλόμενος εἶναι καὶ τῶν φ. 354α τελευτώντων ζῶων ἐμπορεῖσθαι. Οὐ | δ' ὁτιοῦν τουτουὶ διενηνοχότες ἦσαν οἷς ἐχρήσω συμβούλοις ἐν τοιαύτῃ ὑπερφυεῖ ὑποθέσει. Εἰ δὲ καὶ τις οὐ τοιοῦτος τυχὸν ἦν αὐτῶν, ἀλλ' ἀμαθία κάκεινος καὶ ἀπειρία τοιούτων πραγμάτων ἐπήρθη, κερφωθεὶς τοῖς σοῖς ἀπατηλοῖς καὶ αἰμυλλίοις λόγοις,
20 ὧ ψευδόμαντι σύ. Ὡστε σοὶ ἂν τις μόνω, μάλα γ' ἐν δίκῃ, πᾶν τὸ ἀμάρτημα φέρων περιάψειεν ὡς ἀγύρτη καὶ ἀπατεῶνι.

Μεῖζον κακὸν τῷ ὄντι τοὺς Χριστιανοὺς ἐποίησας. Αἰχμαλωσίαν γὰρ πρὸς τῇ αἰχμαλωσίᾳ, καὶ τραύματα πρὸς τοῖς τραύμασι πεποίησας. Τὸ δὲ χεῖρον, καὶ τῆς ζωῆς τοὺς πλείους τουτωνὶ στερηθῆναι κατέστης αἴτιος. Ἄλλὰ
25 καὶ οἱ περιλειφθέντες οὐδὲν ἄμεινον τῶν τεθνηκότων διάκεινται, ἡμιθνήτες ὥσπερ τῆδε κάκεισε περινοστοῦντες. Ποῖ πορεύσονται χειμῶνος ἤδη, ὧ ἀνόητε σύ; Αἱ οἰκίαι τουτωνί, τῶν μὲν ἀνειράπησαν αὐτοῖς θεμελίους, τῶν δὲ κατενεπρήσθησαν ὑπὸ τῶν ἀτιθάσων τυράν(ων), οἷς φέρων παρέδωκας τὸ δεύτερον αἰχμαλώτους. Τὰ ὑπάρχοντα τούτοις, ἃ μὲν ἀπόλλετο, ἃ δὲ
30 διηρπάγησαν, μικροῦ δὲ τινος τῷ δέει καὶ τῇ δειλίᾳ καὶ τῇ λοιπῇ κακοπαθείᾳ, πρὸς τῇ γυμνότητι, ἐναποθανόντες εἰσίν. Ὁρᾷς οἱ κακῶν κατήνεγκας αὐτοὺς καὶ ἡμᾶς οὐδὲν ἥτιον, ἀντὶ τοῦ τῶν δεινῶν ἀπαλλάξαι; Νῦν ἐν τοῖς

7. ἀργία . . . τό. 10. πενία δεινή

12. Κύνα . . . 13. ἀπόλλυσθαι.

16. Ὅτιοῦν τουτουὶ

20. Ψευδόμαντις.

22. Μεῖζων . . . Τῶντι.

26, Παρὰ Πασχίδῃ Εἰκοσ. λείπει τὸ ὄσπερ.—Κήμαίσε.

28. Ἀτιθάσων.

30. Τῷ δέ.—Πασχ. Εἰκοσ. τῷ δέει.

δεινοῖς εἰσι. Νῦν ἀληθῶς ἐπέγνων ὡς ἃ εἶχον πρότερον κακὰ οὐδὲν ἦν πρὸς
 ἃ νῦν ἔχουσι, σοὶ γε πεισθέντες κακῶν ἀπάντων ἐλευθερί(ας) τυχεῖν. Νῦν
 ἦσθοντο πρῶτον ὡς κακὸν ἐπανάστασις, καὶ τὸ μικροῦς μείζουσι, καὶ ἰσχυ-
 ροτέροις ἀδυνάτους, καὶ ὀλίγους πλείουσι πολεμεῖν ἐθέλειν. Νῦν ἀπόλοντο
 πάμπαν, πάνθ' ὅσα ἦν αὐταῖς ἀπολέσαντες. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν 5
 ζωὴν αὐτὴν, αὐτοῖς γυναιξὶ καὶ παισὶν, ἔνιοι ἀπόλεσαν. Ὡς τοὺς μὲν κατέ-
 σφαξαν ἀλόγων ζῴων δίκην, τοὺς δ' ὅσον οὐδέ πω μέλλουσι, ἄλλους δὲ
 δεινοτάτῃ παρέδωκαν αἰχμαλωσίᾳ οἱ εἰς τὸ τυραννεῖν προθύμως ἔχοντες, καὶ
 Χριστιανῶν ἐκχέειν αἷμα θερμότατοι. Οἱ πλείους δὲ τούτων, πρὸς τὰς βασιάνους
 δειλιάσαντες, καὶ δὴ φιλοψυχήσαντες, τέλεον ἐξωμόσαντο, τὸν Χ(ριστὸ)ν ἀρη- 10
 σάμενοι. Πρότερον δὲ, εἰ καὶ τοῖς δεινοῖς συνῆσαν, θλίψεις τ' οὐκ ὀλίγας
 εἶχον, περὶ τὴν πίστιν δ' ὅμως ὑγιῶς εἶχον· καὶ οἱ μὲν ἐκόντες, οἱ δ' ἄκοντες
 ἔφερον ἃ ἦν αὐτοῖς δεινά, Χ(ριστὸ)ν καὶ τὴν πίστιν αὐτοῦ ἀντὶ πάντων
 ἔχοντες παραμύθιον. Νυνὶ δὲ καὶ τουτοῦ τάγαθοῦ ὡς πλεῖστοι διὰ ταύτην
 τὴν αἰτίαν ἐστέρηται. Οἷσι δὴ οὖν ἀνέσεως ἡστυνοσοῦν τυχεῖν ποτε, ταύτῃ γε 15
 τὸ γένος τὸ ἡμέτερον διαθέμενος, ταῖς σοῖς κακίσταις συμβουλαῖς τε καὶ
 ἀπάταις;

Παραμυθεῖσθαι καὶ γενναίως φέρειν τὰ δεινά, οὐκ ἐπανίστασθαι, φ. 354 β
 παραινεῖν αὐτοῖς προσήκε, Διονύσιε, καὶ τιμᾶν τοὺς βασιλεῖς παρὰ Θε(ο)ῦ
 δοθέντας, οὐκ ἀντικάσσεσθαι τούτοις νουθετεῖν ἐχρῆν. Εἰ γὰρ μὴ πρὸς 20
 Θε(ο)ῦ ἦσαν δεδομένοι, καὶ ἀσεβεῖς ὄντες, οὐκ ἂν ἴστασθαι ἠδύναντο.
 Οὐδὲν γὰρ μὴ βουλομένου Θε(ο)ῦ δυνατὸν ἴστασθαι. Τοῦ Θε(ο)ῦ δὲ τού-
 τους ἡμῖν ἐπιστήσαντος δι' ἃς οἶδεν αἰτίας, ἡμῖν μὲν ἀδήλους ἐκείνω δὲ
 καὶ πάνυ ἐκδήλους, φέρειν ἀνάγκη. Ἄ γὰρ τῷ Θε(ο)ῦ βουλευτὸν ἀγαπᾶν
 ἡμᾶς χρή, καὶ μὴ ἀφηγιάσαντας ἀτακτεῖν. Οὐ μὴν ἀλλά, εἰ καὶ τοὺς ἡμε- 25
 τέρους τούτοις παραβάλλοιτό τις, ἐπεικεστέρους, οἶμαι, τούτους ἐκείνων
 καὶ ταπεινοτέρους μακροῦ εὐροι ἂν, δικαιότερους τ' ἔτι μᾶλλον καὶ καλλίους,
 χωρὶς φημι τῆς ἀσεβεί(ας), ἥτις τοὺς ἔχοντας βλάπτει μόνον, καὶ τοὺς οὐ
 προσέχοντας τῶν ἡμετέρων ἐνίους, οἷτινες καὶ τῆς ἀσεβεί(ας) χωρὶς, ἀσεβεῖς
 τῷ ὄντι, ὡς ἑμαυτὸν πείθω, εἰσίν. Οὐδεὶς γὰρ ἀπώλει(ας) μὴ ὧν νῆδος δύναται' 30
 ἂν βλάβην ἠντιναοῦν ὑποστῆναι παρ' ὄτουοῦν. Πόσοι τῇ κλήσει οὐκ ὄντες
 ἀσεβεῖς, τοῖς ἔργοις τὴν πίστιν ἡρηνται, καὶ εἰσὶ χεῖρους τῶν ἀπίστων,
 καθ' ἃ που καὶ Παῦλος φησὶν; Πλὴν ἀλλὰ τούτων περὶ τοσοῦτον ἀρκεῖν

8. Δεινωτάτῃ.— Πασχιδ. Εἰκοσ. δυνατωτάτῃ παρέδωσαν . . .

10. ἐξωμόσαντο.

12. Εἰ. — Εἰκοσ. Πασχ. οἱ δ'.

14. Τουτοῦ. Εἰκοσ. Πασχιδ. τουτοῦ.

22. Τούτοις.

30. Τῷ ὄντι.

31. Ἠντινονοῦν . . καθάπου.

- ἡγοῦμαι, ὡς ἂν μὴ τοὺς ἀμαθεῖς ἄλλο τι φρονεῖν ἐποτρύναιμι, καὶ καθ' ἡμῶν λέγειν δόξαιμι. Ἐς τοῦτο γὰρ ἀμαθεί(ας) τό γε νῦν εἶναι κατηνέχθημεν, ὡς μὴ εἰδέναι δύνασθαι ὅσον διενήνοχε τὸ χεῖρον τοῦ κρείττονος, ἢ τὸ ὠφελοῦν τοῦ βλάπτοντος. Ἀλλὰ καὶ ταύτη διακείμενοι οὐδεμίαν ὁμως κατα-
- 5 βάλλομεν φροντίδα ταυτησί τῆς δεινῆς ἀρρωστίας ἀπαλλαγῆναι μικρὸν γοῦν, ἀλλ' ἐνηθόμεθα μᾶλλον τῇ ἀμαθίᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ ἀπαιδευσίᾳ, καὶ ἐσμέν ἀνδρεῖοι κατὰ τῆς ἡμετέρ(ας) σ(ωτη)ρίας. Τουτί δὲ τὸ κακὸν οὐχ εἰς ἡ δύο, ἀλλὰ πάντες σχεδὸν πάσχουσι, καὶ τούτων μᾶλλον οἱ τοῦ λαοῦ ἡγούμενοι καὶ ὀφθαλμοὶ καὶ φῶς ὀφείλοντες εἶναι τοῖς λοιποῖς, οἵτινες σκότος αὐτό-
- 10 χρημα, οὐκ ἐσκοτισμένοι, εἰσί. Τούτοις οὖν ταύτη γε καταστάσι τε καὶ διατεθεῖσιν ἐκ τῆς ἄγαν ἀμαθίας, οὐκ εἰκὸς ἦν ἀποστασίαν παραινεῖν ἐλεῖσθαι, Δαιμονύσει, ἀλλὰ μόνον ὑπομένειν γενναίως τὰ προσπίπτοντα. Σὺ δ' ἄλλα καὶ τούτων ἀναινομένων ἐς τοῦτο προύτρεπες αἶ, ἕως εἰς τοιοῦτον αὐτοὺς ἡγαγες ὄλεθρον. Πῶς οἴσομεν τὴν τοσαύτην ἀσχύνην, ἣν κατέλιπες ἡμῖν
- 15 Πῶς σου ἐπ' ἀγαθῷ μνησθείμεν ποτε, ταύτη γε διατεθεικότος ἡμᾶς; Οὐδένα γὰρ βλάβης ἐκτός εἶσας, ἀλλ' ὁμοῦ πάντων τὸ σὸν δαιμονικὸν ἐπιχείρημα, ὥσπερ τις γάγγραινα, καθήφατο. Πᾶσιν ὁμοῦ κεκέρακας τὸ τῆς φ. 355α ἄθου | (μίας)τε καὶ ζημί(ας) οὐ τῆς τυχούσης ποτήριον. Πᾶσιν ὥσπερ τις θανατηφόρος καὶ πικρότατος ὄφις μετέδωκας τοῦ λοῦ. Νέος ἡμῖν Ἰουλιανὸς διὰ τῆς σῆς ἀποστασί(ας) κατέστης. Νέος τῷ ὄντι διάβολος. Ὡς γὰρ ἐκεῖνος, τοῦ παραδείσου διὰ τῆς ἀπάτης τὸν πρωτόπλαστον ἐξέβαλεν, οὕτω καὶ σὺ, τοῖς ἐκείνου τρόποις καὶ τέχναις χρησάμενος, τῆς ἧς εἶχομεν μικρᾶς, ἐλευθερί(ας) τε καὶ παρησί(ας) τὸ παράπαν ἀπεστέρησας.
- Ὁὐ μόνοις δὲ τοῖς λαϊκοῖς, ἀλλ' οὐδὲν ἦττον καὶ ἡμῖν τοῖς μοναχοῖς
- 25 πρὸς τῇ μεγίστῃ βλάβῃ, ἀσχύνην ἀφόρητον ἐνεποίησας. Τίς γὰρ μοναχῷ πιστεύσειε τοῦ λοιποῦ, ἢ προσδέξασθαι ὅλως αὐτὸν βουληθείη ὑποψίας χωρίς, κἂν καὶ τῶν λίαν χρησιῶν τις εἶναι τύχη; Πᾶσι γὰρ καὶ τοῖς ἀναιτίοις τοῦ παρὰ πάντων ἀπιστεῖσθαι μετέδωκας. Παντὶ διεδόθη τὸ τοιοῦτον κακόν, τῷ σὲ τοιούτῳ ὀνόματι καλεῖσθαι καὶ τὸ σχῆμα τὸ μοναχικὸν ἐνδεδυμένον εἶναι μόνον. Οὐ γὰρ ἂν φαίην ἐγωγε ὡς καὶ τὴν μοναχοῖς καθήκουσαν μετήρχου πολιτείαν. Ἡ γὰρ ἂν, οὐκ ἂν τοιούτων ἦρας καὶ τοιοῦτοις ἐνεχείρησας, οὐδ' ὅτι οὖν τοῖς μοναχοῖς καθήκουσιν. Ἐῷ λέγεις

1. Ἄλλο τι.

5. Ἀρρώστιας.

18. Προύτρεπες.

15. Διατεθεικότος.

19. Μετέδωκας.

20. Τῶντι.

23. Παθήσεις.

31. Πολιτεία.

ὡς καὶ κρέως ἐγεύου, πῆ μὲν λαθραίως πῆ δὲ κἀναφανδόν, ἄλλων τὲ τινῶν οὐκ ἀπέχου ἀθεμίτων, ὡς οἱ συνόντες σοι καὶ ἐωρακότες διεβεβαίουν. Ταυτὶ δ' ὅμως, εἰ καὶ ἀνοίκεια τῷ μοναχικῷ ἐπαγγέλματι καὶ παρὰ τὰς καταλήλους συνθήκας τυγχάνει ὄντα καὶ πρόσκομμα τοῖς πολλοῖς ἐς σκάνδαλον, ἀλλ' οὖν οὐ τοσοῦτον ἦν βαρύν, ἅτε σὲ μόνον βλάπτοντα, ἢ καὶ 5 ἐπ' ὀλίγους γοῦν δισθεῦον ἦν τὸ κακόν, Πρὸς δὲ καὶ πρόφασιν τινα τούτων ἀπειθεῖν εἶχες τυχόν, καίτοι οὐ τοιαύτας προφάσεις προσεῖναι χρή τοῖς ἐπανηρημένοις τὴν τοιαύτην πολιτείαν καὶ τοιαῦτα ὑποσχομένοις τὴν ἀρχήν, ὥστε νεκροὺς εἶναι τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ μὴ ὑπερπιαίνειν ἑαυτοὺς καὶ κατασαρκοῦν, ὡς ἔχοιεν δηλαδὴ τῶν ἡδονῶν ἀπολαύειν. Πλὴν 10 ἀλλὰ πρόφασις ἴσως ἦν σοι τῆς φύσεως, ἵνα μὴ λέγω τῆς κακίστης προαιρέσεως, ἐς τοῦτο κατωθούσης καὶ σέ, ἢ καὶ ὀλίγους, ὡς φθάσας εἶπον, βλαπτούσης. Νυνὶ δὲ οὐκ ἔστιν ὅς οὐκ ἐβλάβη μεγάλως, καὶ μάλιστα τῶν μοναχῶν οἱ πλείους, μᾶλλον δ' ἀπαξάπαντες, οἵτινες οὐ μόνον γέλωσ τε καὶ ἐμπαιγμὸς παρὰ τοῖς ἀσεβέσι καὶ Ἰουδαίοις οὐχ ἤμισα κατέστησαν, ἀλλὰ 15 καὶ παρὰ τοῖς ἡμετέροις οὐδὲν ἤτιον καὶ μέχρι γυναικῶν καὶ παιδῶν βδέλυγμ' ἀνικρυς ἐγένοντο. Οὐ γὰρ σώζουσιν ἑαυτοῖς τὴν ἦν πρότερον ἐφύλαττον αἰδῶ τε καὶ εὐλάβειαν πρὸς αὐτούς. Καί μοι δοκοῦσιν, οὐ γὰρ αἰσχύνομαι τάληθές λέγειν, οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος ποιεῖν. Οὐ γὰρ νῦν πρῶτον, | ἀλλὰ καὶ πολὺ πρὸ τούτων, παρ' ἡμῶν, τῶν ἔξωθεν μὲν προ- 20 βάτων, ἔνδον δὲ λύκων τῷ ὄντι φερόντων ἔνδυμα, ταυτὶ γ' ἤρξατο γίνεσθαι τἀθέμιτά τε καὶ πᾶσαν κακίαν ὑπερακοντίζοντα. Νόμων παραβάσεις πόθεν ἄλλοθεν ἢ παρ' ἡμῶν; Παρ' ἡμῶν ἢ τοῦ θεοῦ εὐαγγελίου καταφρόνησις. Οὐδεὶς γὰρ τοῖς ἔγγεσι αὐτοῦ ἐπεσθαι βούλεται. Οὐδεὶς τοῖς προστάγμασί τε καὶ παραγγέλμασιν αὐτοῦ ἀκολουθεῖ. Οὐδεὶς οὐδ' ἂν ἀνα- 25 γνῶναι γοῦν παροδευτικῶς προτρέπεται. Εἰδὲ τις αὐτῶν καὶ ἀναγνοίῃ ποτέ, καιροῦ κατεπέιγοντος καλέσαντος, τὰ πλείω ἀφήσει προσκόπτων ὄνου δίκην, ὑπ' ἀμαθείας. Καὶ ταῦτα τίνας; Οἵτινες ὀφείλον, καθ' ἅπερ ὑπέσχοντο, ἐπ' ἀμβωνος ἀναπτύσσοντες κηρύττειν διὰ τοὺς ἀπλουστέρους. Ἀλλὰ κἀντιότῳ, ὡς δήπου κἂν τοῖς λοιποῖς ἅπασιν, ἐψεύσαντο οἱ τάλανες. Κοῦ μόνον τουτὶ τού- 30 τοις πρόσσει τὸ κακόν, ἀλλὰ καὶ εἴ τις, κἂν μικρὸν τι τύχη εἰδώς, ἀπειργε-

φ. 855 β

1. Τινῶν.
4. Πρόσκομα.
11. Τοῖς.
18. Αἰδῶ.
21. Τῶντι.
26. Ἄναγνή.
28. Ὀφείλον, καθάπερ.
29. Ἀναπτύσσοντας.
30. Κἂν τούτῳ, κἀντοῖς.

ται καὶ διώκεται σχεδὸν παρ' αὐτῶν, ὡς ἂν μὴ δοκοῖεν αὐτοὶ ἀμαθεῖς ὄντες. Σιωπῶντων γὰρ τῶν πάντων, οὐκ ἂν ῥαδίως ὁ εἰδὼς τοῦ μήτοι τοιούτου δῆλος γένοιτο. Τούτου χάριν ἐξ τοῦτ' ἀμαθείας ἤκον, ὡς μὴδ' ὀρθῶς καὶ ἀπαισίτως ἀναγινώσκειν εἰδέσθαι. Κἄν τις αὐτῶν εὐρεθείη γινώσκων ὅτι οὖν, 5 κενοδοξίας παρανίκα ἠτιηθείς, ὡς δῆθεν τῶν ἄλλων οἰόμενος ὑπερέχειν, ἀποτυφλοῦται παντάπασι, καὶ τοὺς οἷς σύνεσι φρεναπαιτῶ, ὡς μέγα τι εἰδὼς.

Τούτων εἰς καὶ ὁ Διονύσιος οὕτως ἐτύγγανεν ὤν. "Ὅς, μικρὸν τι τῶν ἄλλων ὑπερέχειν οἰηθείς, ἐπήρθη τῇ διανοίᾳ τοσοῦτον, ὡς δοκεῖν ἑαυτῷ, ὑπερονέφελος τις εἶναι, πάντα τε περιφρονεῖν, καὶ οὐδενὸς εἶτι οὐδ' ὀπασσοῦν 10 ἐπιστρέφασθαι, διὰ τὸ σπουδῆς ποτ' ἀντιποιηθῆναι, καὶ τῇ γραμματικῇ μόνῃ πάνυ μικρὸν χρόνον ἐνομιλῆσαι. Οἰόμεθα γὰρ ἡμεῖς οἱ γραμματικῆς μόνῃ μετέχοντες, καὶ ταῦτα οὐδὲ τοὺς κανόνας αὐτῆς καλῶς ἐπιστάμενοι, καὶ φιλόσοφοι καλεῖσθαι, καὶ μάλιστα παρὰ τοῖς μέρεσι τούτοις, οὐκ εἰδότες ὡς οὐκ ἀρκεῖ μόνῃ γραμματικῇ, κἂν ἐπ' ἀκριθείας αὐτὴν τις εἰδὼς 15 εἴη, πρὸς τὸ δύνασθαι φιλόσοφον ποιῆσαι ἢ φιλοσοφικῶν ἐφάπτεσθαι λόγων. Πλὴν ἀλλὰ Διονύσιος οὐδὲ ταύτην καλῶς ἐπιστάμενος φρενοῦσθαι καὶ οὐκ ἠρωθρία φιλόσοφον ἑαυτὸν χρῆναι καλεῖσθαι. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ μέρη ταῦτα ἱατρικῆς μὲν χρῆζοντα ἰδῶν, ἱατρῶν δ' οὐκ εὐποροῦντα τὸ παράπαν, φῆθη δεῖν καὶ ἱατρὸν ἑαυτὸν ἐπιφῆ | μίσαι, κέρδους πόρον ἐντεῦθεν οὐ τὸν 20 τυχόντα θηρῶν. Τοσοῦτον γ' ὅμως ἀπελείπεται ἱατρικῆς, ὅσον αἰπόλος ἢ ἄλλος τις τῶν βαναύσων φιλοσοφί(ας). Ἄλλὰ καὶ γενεθλιαλογίαν καὶ ἀστρολογίαν ἐφασκεν εἰδέσθαι, βιβλίους τισὶ πλάνον καὶ σκότον ἔχουσι πολλὴν περιτυχῶν. Οἷς δῆπου πολλοὺς, καὶ μάλιστα τὰς ἀστηρίκτους γυναῖκας, ἐξηπάτα, παῖδας ἄρρενας ἐπαγγελλόμενος αὐτοῖς δύνασθαι τεκεῖν, καὶ τὴν αὐτῶν προγι- 25 νώσκειν τύχην ὅποια τις ἐσείται.

Τούτῳ δὴ οὖν, τοιαῦτα τερατευομένῳ καὶ τοιούτῳ ὄντι, πάντες ὡς τῷ ποτε κύνωπι ἐκείνῳ εἶποντό τε καὶ καταπειθεῖς ἦσαν οἷς ἔλεγε καὶ ἐπραττεν. Ἄνθ' ὧν καὶ τοιαύτην ἀντιμισθίαν τῆς πλάνης αὐτῶν ἔλαβον. Οὕτω γὰρ ἀγεληδὸν μετ' αὐτοῦ ὄσοι αὐτῷ συνῆσαν ἐξώρμησαν, ὡς θαυμάζειν πάντας.

1. Δοκῶεν.

7. Ὅτιοσίν.

9. Οὐδ' ὀπασσοῦν.

10. Ἀνποιοθῆναι.

19. Ἐπιφημῆσαι.

20. Ἀπελείπεται . . . αἰπόλος.

21. Τίς.

22. Ἐφασκαν.

24. Ἐπαγγελλόμενος.

25. Τίς ἐσείται.

27. Εἶποντο.

28. Ἄνθ' ὧν.

Τουτὶ δὲ τούτους πεπονθέναι λέγουσι, ποτήριον οἴνου πλήρες παρ' αὐτοῦ
 δεξαμένους· οὐ καὶ γευσασμένους, ἔφρασαν οἱ ἑωρακότες, εἰς ταύτην παραντίκα
 τὴν δλέθριον ἐγχείρησιν ἐκθεβακχεῦθαι καὶ οὐ καθεκτοὺς εἶναι τοῦ λοιποῦ.
 Καὶ ταύτη πλανηθῆναι τούτους δοκεῖ τισιν. Ἐμοιγε δ' οὐχ οὕτω δοκεῖ, ἀλλὰ
 μέθυσοι τῷ ὄντι καὶ ολιγόπληκτοι καὶ δὴ καὶ ἀμαθέστατοι ἐς ὑπερβολὴν ὄντες 5
 ταυτὶ τούτους φησὶ πεπονθέναι. Οὐδεμία γὰρ τῆς ἀμαθίας χείρων ἂν εἴη
 πλάνη. Οὐδεμία μέθη οὕτω σκοτοῦν πέφυκεν ὡς ἀπαιδευσία, ἣ τινι καὶ
 ἢ μέθη συνελθοῦσα σκότος αὐτόχρομα τὸν τούτοις ἐφηδόμενον ποιεῖ.

Ὅρατε οἷαν ἀσχύνην ὑμῖν προσέτριψε Διονύσιος ὁ πανόλης τε καὶ
 κακεντριχῆς, καὶ οἱ κακῶν ἡμᾶς κατήγαγε, διὰ τὸ μὴ οἶους εἶναι τὴν 10
 ἀπάτην αὐτοῦ προιδέσθαι, καὶ τὴν πανουργίαν τούτου διαγινῶναι, ἀμαθε-
 σιάτους ὄντας ἐς τὰ μάλιστα, κἀκείνον μόνον παρ' ὑμῖν σοφὸν εἶναι δοκεῖν;
 Ὅρατε ὅσον ἀμαθία καὶ ἀπαιδευσία κακόν; Ἐχρῆν ὑμᾶς μοναχοὺς εἶναι
 ἐθέλειν, ἀλλὰ καὶ σοφί(ας) ἐς δύναμιν ἀντιποιεῖσθαι, δι' ἧς ῥᾶον τὸ
 ὄντως ὄν δυνηθεῖν ἂν τις εὔρειν. Διὰ γὰρ τοῦτα καὶ ἀσκητὰς παρὰ τῷ 15
 θεῷ Βασιλείῳ οἶμαι κεκλεῖσθαι τοὺς μοναχοὺς, παρὰ δὲ τῷ Ἰουδαίῳ
 Φίλωνι θεωρητικούς, ὡς ἂν ἀμφοτέρων) τούτων ἀντιποιοῖντο. Οὐ γὰρ
 ἀρκεῖ μοναχοῖς τὸ εἶναι μοναχοὺς, ἀλλὰ καὶ ἀσκήσεως καὶ θεωρί(ας) τούτους
 ἐφίεσθαι χρή. Δι' ἐκείνης μὲν γὰρ τὴν πρᾶξιν κτήσαιντ' ἂν, διὰ δὲ
 ταύτης εἰς τὸ ὕψος ἀναχθεῖεν πάσης ἀρετῆς τε καὶ ἀπαθεί(ας) καὶ οὕτω 20
 τοῦ ἀκροτάτου τῶν ἀγαθῶν εἰς ὃ ἐπείγονται τετυχηκέναι γένοιτ' ἂν αὐτοῖς.
 Ὑμεῖς τοίνυν οὐδέτερον τούτων ἔχοντες ἐν σφίσιν αὐτοῖς, πῶς ἂν | εἰς τὸ φ. 356β
 τέλειον ἀναχθεῖητέ ποτε; Μὴ τοιοῦτοι δὲ γενόμενοι τίνι μηχανῇ τῆς αἰωνίου
 τεύξοισθε ζωῆς; Ἐκείνης δ' ἐκπεσόντες, τί τοῦ μοναχοῦ καλεῖσθαι
 ὠφεληθεῖητ' ἂν; Μὴ ἄρ' οἴεσθε τὸ περιβαλέσθαι μόνον τὰ μέλανα ἢ φαιὰ 25
 ἱμάτια εἰς τὸ σωθῆναι ἀρκεῖ ἡμῖν; Ἀλλὰ μὴ τὸ ἀποκαρῆναι αὐτό, ἢ τὸ
 μετονομασθῆναι, καὶ τὸ παρὰ πάντων τῷ τῆς ἀγιωσύνης ἐπικαλεῖσθαι
 ὄνοματι; Ἄλλ' εἰ τοῦτο ἦν, τί ἐκόλυε πάντας ἀν(θρώπ)ους σωθῆναι
 φραδίως; Οὐ μόνον δὲ ἀν(θρώπ)ους σωθῆναι ταύτη γ' ἐνήν, ἀλλὰ καὶ
 θνους, καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν ζῴων, ὅσα εἴωθε περικαλύπτεσθαι φαιοῖς τε 30
 καὶ μέλασι τῶν πέπλων. Οὐκ ἐν τούτοις ἦν ἡ σ(ωτηρ)ία, ὧ βέλτιστοι, ὡς

3. Ἐκβακχεῦθαι.

5. Τωόντι.

9. Οἶαν . . . Πανόλης.

14. Ῥᾶον.

18. Μοναχοῖς.

23. Τοιοῦτη... τίνη.

25. Ὀφελιθεῖητ'.

26. Ἀποκαρῆναι.

29. Φαδίως.

ὕμεις ὑπ' ἀμαθίας οἶσθαι καὶ ἀπλότητος. Ταῦτα μαθεῖν ὑμᾶς ἔδει, οὐ περὶ βασιλεῖ(ας) ἐπιγείου τὴν ἔρευναν ποιῆσθαι. Τοὺς ἀγίους ἐκείνους τοὺς πά-
 λαι ἔδει μιμεῖσθαι, καὶ τῶν ἰγνῶν ἔχομένους τοῦ πρὸς σωτηρίαν ἡμῖν καθη-
 γησαμένου μηδὲν ἄλλο ζητεῖν. Τῷ Χριστῷ καὶ τοῖς ἐκείνῳ γνησίως ἀκολου-
 5 θήσασι, ἀλλὰ μὴ Διονυσίῳ τῷ ἀγύρτῃ ἔπεσθαι προσήκον ὑμῖν ἦν, τὴν
 οὐράνιον ἀλλὰ μὴ τὴν ἐπίγειον ζητεῖν βασιλείαν δεόν ἦν. Τοὺς γὰρ εὐσεβείας
 καὶ ἀρετῆς ἀντέχεσθαι βουλομένους ἐκείνην οὐ ταύτην ζητεῖν βούλεται
 ὁ Κ(ύριος). Ἐμπόδιον γὰρ αὕτη τοῦ ἐκείνης ἐπιτυχεῖν καθέστηκε
 μέγιστον.

10 Ἄλλ' οὗτοι μὲν ἀμαθία καὶ ἀπλότητι ἐντεθραμμένοι οὐχ οἳοί τ' ἐγένοντο
 ξυνιέναι τὸ δεόν. Σὺ δ', ὦ κάκιστ' ἀπολούμενε, πῶς οὐκ ἐνόησας τὸ
 καθήκον; Τί σε τοιοῦτόν τι πεποικημένοι κακὸν παρέπεισε; Μῶν τοῖς ἄλλο-
 κότοις καὶ ψευδέσι χρησιμοῖς θαρρήσας τουτὶ πέπραχας ἢ τοῖς σοῖς μαντεύ-
 15 μασι; Καὶ πῶς οὐκ ἔμαντεύσω ὡς ἀφαιρεθήσῃ τὴν δορὰν αἰσχισθ' οὐτωσί,
 γελώντων Ἰουδαίων, ἀλαλαζόντων ἀσεβῶν τούτου γιγνομένου; Μείζων ἦν
 τῆς τιμωρίας ἢ αἰσχύνῃ. Πῶς οὐκ ἐλογίζου ταυτὶ ἢ ἔμαντεύου μάντις ὢν;
 Πῶς οὐκ ἐθεάσω γοῦν τὸν σὸν πάγονα πεπολιωμένον ἤδη καὶ τὸ πρόσωπον
 ἅπαν ρυτίδων πεπληρωμένον ὑπὸ τοῦ γήραος; Πῶς οὐκ ἦσθου σεαυτοῦ
 κεκυφότες τῷ γήρῃ; Εἰ νέος ἐτύγγανες ὢν, τάχα ἂν εἶπέ τις ὡς νεότης σε
 20 κατηνάγκασε μὴ ξυνιέναι τὸ πρέπον. Ἐβδομηκοντούτης δὲ γεγονῶς εἰς
 τοιαύτην ἐπιθυμίαν κατώλισθες; Ἄλλὰ μὴ οὐκ ἦν σοι φαγεῖν ἢ ποιεῖν ὡς
 αὐτὸς ἐβούλου λαμπρῶς; Καὶ μὴν μοναστήρια πάντα ἠνοικτό σοι βουλο-
 μένῳ, πᾶσα δὲ πόλις ἔτοιμος προσδέξασθαι καὶ οἰκίαι. Οἴόμενοι γὰρ ἕκαστος
 ἀγαθόν τι ἀπολαύσειν παρὰ σοῦ, ἀρχιερέως δῆθεν ὄντος, ἄσμενος προσε-
 25 δέχεται.

φ. 357 α Σὺ δ' ἀλλ' οὐδὲν ἄλλο ἐλογίζου, οὐδὲν ἐφαντάζου, οὐ | δὲν ὠνειροπόλεις
 ἢ ὅπως ἀποστασί(ας) ποιήσας τέλειον ἡμᾶς ἀπολέσης. Τοῦτο δὲ ποιήσας ἡμῖν
 ἐξεπίτηδες, ὅτι καὶ αὐτὸς τοιοῦτος ἐτύγγανες ὢν, ὅμοιόν τι τῷ διαβόλῳ
 ἐποίησας. Κἀκεῖνος γὰρ ἀποστάτης ὢν τοῦ Θεοῦ, πάντας βούλεται συνα-
 30 ποστατεῖν ἐκείνῳ, ὡς ἂν ἔχοι δῆπουθεν οἷόν τι περικάλυμμα τὴν τῶν πολ-
 λῶν κοινωνίαν τῆς αὐτοῦ μοχθηρί(ας). Οὐ γὰρ ἄλλο τι κερδάναι δυνατόν
 αὐτῷ ἢ τοῦτό γε. Σὲ δ' οὐκ ἔχρην τῷ διαβόλῳ ὁμοιωθέντα καὶ μιμησά-

1. Ἀπλότητος.
5. Προσήκον.
10. Ὅτι . . . Οἳοί τ'.
11. Ἐνόησας.
18. Σεαυτόν.
23. Πᾶσα . . . Ἐτοιμοί.
24. Ἀρχιερέας . . . Ἄσμενος.
29. Ποιήσας.

μενον τῆς ἧς εἶχες κακί(ας), ἀλλ' εἴ τί σοι τῶν καλῶν μετῆν, ἡμῖν τε καὶ τοῖς συνοῦσί σοι μεταδοῦναι. Πλὴν ἀλλὰ οὐδὲν ἦν σοι τῶν ἀγαθῶν, διὰ τὸ μηδέποτε βουλευθῆναι τούτων ἀντιποιηθῆναι. Ἐξ ὅτου γὰρ τὸ μοναχικὸν τουτὶ σχῆμα ἠμφιάσω, ἐξ ἐκείνου καὶ τὸν διάβολον συνημφιάσω. Καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἂν τὸ σχῆμα ὑπαίτιον εἴποι τις, οὐ γὰρ ἂν οὕτω μανείη τις, ἀλλὰ τὴν σὴν κακίστην γνώμην τε καὶ προαίρεσιν. Σὸν ἔργον ἦν καὶ τὸ τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν ἀλοῦσαν κατοικητήριον δαιμονίων γενέσθαι. Οὐ γὰρ ἐφησυχάζειν τε καὶ ἡρεμεῖν ἠθελες, κὰν τῇ τῶν ἱεροδιακόνων ἔτι τελῶν χορεία. Κατὰ τῆς Ἐκκλησίας δ' ἐχώρεις, τῷ ὁμοίῳ σοι κακεντρεχεστάτῳ Νικηφόρῳ ἀεὶ συμπλεκόμενος, καὶ ὁμόσας τούτῳ χωρῶν κἀκείνος σοί. Διὰ ταῦτα καὶ ἐλαχίστου τέλους τετυχῆκατον ἀμφοτέροι. Τοιοῦτοις γὰρ τοιοῦτον δῆπου καὶ τὸ τέλος. Καθ' ἡδονὴν δ' ἂν ἀπασιν ἦν, εἶγε ὑμῖν τοῖς κακῶν ἀρχιτέκτοσι τὰ κακὰ μόνοις ἦν, ὡς ἔφθην εἰπών. Νυνὶ δὲ καὶ τοῖς ἀναιτίοις ἡμῖν ταυτὶ μετοχγεύεται οὐχ ἦττον. Οὐ γὰρ οἶόν τε τῆς εὐωδίας ἢ τοῦ ἐναντίου τὸ τούτοις πλησιάσαν μὴ μεταλαβεῖν. Οὐ πρόποτε τοίνυν τὰγαθὸν πεποιηκῶς ἐφάνης, ἀλλὰ εἰ τοῖς κακοῖς ἐγγεγήρακας διὰ ταῦτα οὐ θαυμαστὸν εἰ τοιαῦτα ἡμᾶς ἔδρασας.

Μεμπτεῖοι δ' οὐχ ἦκιστα καὶ οἱ ὑπὸ σοῦ ἀπατηθέντες τε καὶ πλανηθέντες. Πάντα γὰρ αὐτοῖς εἶπον ταυτὶ, πάλαι σε τοιοῦτον ἐπιστάμενος εἶναι. Ἄλλ' οὐκ ἐπειθον τούτους, φθονεῖν σοι ἰδοκῶν τούτοις, καὶ διὰ ταῦτα λέγων. Πειραθέντες δὲ τῶν σῶν κακῶν μεταμέλονται ἤδη, Ἐπιμηθεῖ ζοικότες, τῷ ἀπροβουλεύτως πάντα πράττοντι. Νῦν ἐν τοῖς κακοῖς ὄντες ἐπέγνωσαν, ὡς καλῶς προύλεγον αὐτοῖς μὴ σοι πλησιάζειν. Νῦν ἔγνωσαν παθόντες οἱ νῆπιοι. Νῦν τὰ ὄμματα ἠνοίχθη τουτωνί, καὶ ἔγνωσαν ὡς εἰς βόθυνον πεκτωκότες εἰσὶ τυφλῷ ὁδηγῷ ἀκολουθήσαντες τῷ Διονυσίῳ. Ἄρτι συνῆκαν ὅτι καλῶς ἐγὼ τούτοις παρήγγουον τε καὶ συνεβούλευον τοιοῦτῳ λυμεῶνι μὴ συγγίνεσθαι. Λύκος γὰρ οὐκ ἂν ποτε γένοιτο πρόβατον, οὐδ' ἦν τὴν τρίχα τὴν αὐτοῦ ἀποβάλλεται ἢ μεταλλάξας τύχη. Καὶ Διονύσιος οὐδέποτε ἀγαθὸν ποιήσας, ὅποι περ ἂν ἔτυχε πορευθεῖς, ἀλλ' ἀεὶ τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένων, ἔλεγον οὐδέ νῦν ποιήσειν αὐτόν, οἶμαι, τὰγαθόν. Ἐκώφευον δ' ὁμῶς πάντες σχεδὸν ταυτὶ μου λέγοντες.

1. Ἢντι σοι.
2. Συνοῦσι σοι.
3. Ἐξ ὅτου . . . ἠμφιάσω.
4. Συνημφιάσω.
5. Τίς.
10. Ὅμόσας . . . Κἀκείνος.
14. Οἶοντε.
18. Μεμπταῖοι.
21. Μεταμέλλονται. 22. Ἐπέγνωσαν.
25. Προύλεγον . . . Παθόντες.
28. Ἀποβάλλεται.

οϊόμενοι ὡς ἐκείνος αὐτοῖς ὑπισχνεῖτο βασιλεύσειν ἀληθῶς, οἱ ἄφρονες. Διὸ
καὶ τοῖς ὑπ' ἐκείνου λεγομένοις οὕτω προσεῖχον, ὡς Θ(εο)ῦ ἀντικρυς φωναῖς,
καὶ οὐκ ἀν(θρώπ)ου. Καὶ ἀν(θρώπ)ου ἀπατεῶνος τῷ ὄντι. Τὰ δ' ἐμὰ παρὰ
φραῦλον θέμενοι ῥήματα, ἤλθον εἰς ὃ οὐκ ἠλπίζετο τούτοις ἀνίατον κακόν,
5 καὶ μεταμέλει τούτοις ἤδη τὰ μέγιστα, κέρδος δ' ὅμως οὐδὲν μεταμελομένοις
"Ἄρι νοοῦσαι ὡς οὐ φθονῶν τῷ Διονυσίῳ, ἀλλὰ ταυτὶ εὐφορώμενος καὶ
δεδιώς, ἔλεγον ἄπειρ ἔλεγον κατ' ἐκείνου. Εἰ γὰρ καλὸς κάγαθός, ὡς
αὐτοὶ ὑπετόπαζον, Διονύσιος ἦν, οὐκ ἂν ἔγωγ' ἐκείνῳ ἐφθόνησά ποτε
τοιούτῳ ὄντι. Μόνῳ γὰρ τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἐκείνῳ ὁμοίοις εἶναι βουλο-
10 μένοις ταυτὶ τὸ πάθος πρόσεσι, τὸ τοῖς καλοῖς ἀεὶ φθονεῖν ὕπερ καλῶς
ἔγωγ' ἐπιστάμενος μὴ μοι γένοιτο τῷ διαβόλῳ ὁμοιωθέντι τοῖς καλοῖς ποτε
φθονῆσαι, μηδ' αὖ τοῖς κακοῖς ἐνδόντι συμφωνῆσαι. Δι' εὐχῆς γὰρ ἐμοί,
ὡς καὶ προεῖρηκα, πάντας εἶναι καλοὺς τε κάγαθούς, καὶ δὴ καὶ σοφί(ας)
φθάνειν ἔς τὸ ἀκρότατον. Τί γὰρ ἂν ἡδύτερον καὶ λυσιτελέστερον τούτου
15 γένοιτο;

Πλὴν ἀλλὰ ταυτὶ τοῦτον γέγονε τρόπον. Εἰ μὲν καὶ δι' ἄλλας αἰτί(ας),
τῷ Θ(ε)ῷ δήπου δῆλον. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, τὸ τοῦ μεγάλου ἐκείνου θεολό-
γου φάναι λόγιον, ὡς διὰ τὴν ἔπαρσιν ἡμῶν τυχόν, δεομένην καθαι-
ρέσεως. Καὶ τοι γε οὐδὲ νῦν ταύτη γε καταστάντες τῆς ἥς ἔχομεν ἀποσιῆναι
20 διανοοῦμεθα ὑψηλοφροσύνης τε καὶ ἐπάρσεως, ἀλλὰ τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένομεν,
καὶ τοῖς χείροσιν ἐπιδιδόναι οὐ κατοκνοῦμεν. Εἰ δέ τις ἡμᾶς νοουθετήσει
τούτων ἀποσιῆναι, ἢ ὡς ἄφρονα ἠγούμεθα ταυτοῖ ἢ ὡς ἐχθρόν. Ταυτὶ δὲ
μάλιστα ποιεῖν οὐ παύονται, οἷτε τοῦ βήματος καὶ οἷς δῆθεν τὸν κόσμον
καὶ τὰ τοῦ κόσμου καταλιπεῖν ἐπῆλθε. Καὶ μοι δοκεῖ τὰς ἀντιχρίστου ἡμέ-
25 ρ(ας) ἢ παρεῖναι ἤδη ἢ πλησιάζειν. Ὡν ρουθειν Κ(ύρι)ε τάχιστ' ἀναλύσας,
διὰ τὸ σὸν ἄπειρον ἔλεος. Τί γὰρ ἂν τῆς ζωῆς ἀπόναιτό τις, εἰς τοῦτο
κακί(ας) τῶν καιρῶν φθασάντων καὶ ἀνωμαλί(ας); Τί δέ τις καὶ ὄφελος
φ. 358 α γένοιτο τοῖς ἀν(θρώπ)οις, | τὰ συνοίσοντα μὲν σφίσι αὐτοῖς ἀποστρεφομέ-
νοις, πρὸς δὲ τὰ χείρω καὶ ἀλυσιτελῆ μᾶλλον προτροπάδην ἐφορμοῦσιν;
30 Ἄλλὰ τούτων ἅλις τὸν δὲ λόγον ἐνταῦθα στήσω τὰ πλείω παρείς.
Τοὺς δ' ἐντυχόντας τούτοις ἢ ἐντευξομένους ἀξιῶ ταυτὶ διορθῶσαι, ὅπου
ἂν εὗρωσι διορθώσεως δεόμενα, προσθεῖναι τε οἴκοθεν τὰ πάντη ἐλλείπονται.

αχια' Σεπτεμβρίου κδ' εἰς Ἰωάννινα ἐγκλείστῳ μοι ὄντι ταυτὶ γέ-
35 γραπται Μαξίμῳ Ἱερομονάχῳ: